

R. 1898. č. 1. Boje a vítězství. Histor. povídky a obrazy. Sepsal Jos. Flekáček. Část I. Cena 90 kr. — č. 2. **Blahoslavený Hroznata.** Jeho život a úcta v lidu českém. Podává Dr. Fr. Krásl, kanovník u sv. Víta. Cena 15 kr. — č. 3. **Nepotřebovali kázání o křesťanské poctivosti.** Napsal Frant. Jirí Košťál. Cena 30 kr. — č. 4. a 5. **Strážcové Jezulátka.** Napsal Al. Dostál. Jen do nich — do těch blahobytníků! Napsal Frant. Jirí Košťál. 25 kr. Úplný ročník 1 zl.

R. 1899. č. 1. Časové obrázky. Nakreslil Frant. Jirí Košťál. Cena 60 kr. — č. 2. **Pomněnky z 900letého jubilea sv. Vojtěcha slaveného r. 1897** sebral Methoděj Vojáček. Cena 60 kr. — č. 3. **Boje a vítězství.** Sepsal J. Flekáček. Část II. Cena 70 kr.

R. 1900. č. 1. Jan z Jenštejna. Napsal J. Ježek. Cena 20 h. — č. 2. **Význam a důsledky husitství.** Píše Jirí Sahula. Díl I. Cena 1 K 20 h. — č. 3. **Vraťme se k zásadám křesťanským.** Napsal Dr. Josef Pošmurný Ord. Crucig. Cena 50 h. — č. 4. **Význam a důsledky husitství.** Píše Jirí Sahula. Díl. II. Cena 1 K 20 h.

R. 1901. č. 1. Sociální demokrat. Obrázek z naší doby. Nakreslil J. Ježek. Cena 40 h. — č. 2. **Kláštéry a jich význam v dějinách lidské vzdělanosti.** Napsal Vinc. Drbohlav. Cena 70 h. — č. 3. **Církev a vzdělanost.** Dva poslední pastýřské listy biskupa perugijského Joachima kardinála Pecciho, nyní slavně panujícího papeže Lva XII. Přel. Vojtěch Kameš. Cena 50 h. — č. 4. **Soudruzi.** Obraz ze společenského života naší doby. Napsal Karel Karásek. Cena 1 K 30 h. — č. 5. **Inkvizice.** O jejím náboženském, politickém a společenském úkolu. Napsal G. Romain. Přeložil Fr. Vaňous. Cena 40 h.

R. 1902. Č. 1. Pouť do posvátných míst Sv. Země a Egypta. Popisuje dr. Jaroslav V. Sedláček. Cena 1 K 90 h. — Č. 2. **Ctihodný kněz Josef Allemand,** zakladatel spolku jinochů ve Francii. Dle M. Gaudela podává prof. Josef Šauer z Augenburku. Cena 60 h. — č. 3. **Pokrok v době Karla IV. a v době Husitské.** Píše Jirí Sahula. Cena 90 h.

R. 1903. Č. 1. Garcia Moreno. Mučedník katolické civilisace. Životopisný obraz. Nakreslil Vojtěch Kameš. Cena 50 h. — Č. 2. **Z lidových soudů.** Křídové kresby. Načrtl J. Ježek. Cena 50 h. — Č. 3. **Kdo jest otrokem?** Napsal Jan Bělina. Cena 70 h. — Č. 4. **Z husitství do protestantismu.** Historicko-náboženská úvaha. Píše Jirí Sahula. Díl I. Cena 70 h.

U vydávání »Hlasů katol. spolku tiskového« se pokračuje.

Cyrillo-Methodějské knihkupectví G. Francel.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba v Praze.

HLASY

katolického spolku tiskového.

Ročník 34.

Číslo 5.

Pod praporem pravdy.

Úvahy a obrazy ze života
pravých velikánův.

Podává Frant. Janovský.

Cena

1 K.

V PRAZE 1903.

Nákladem katolického spolku tiskového. — V komisi
Cyrillo-Methodějského knihkupectví G. Francel.

Hlasy katol. spolku tiskového.

Předpláci se ročně s poštovní zásilkou 2 Kor.

Posud možno obdržeti v Cyrillo-Methodějském knihkupectví Gustav Francel v Praze:

R. 1871. 1872 jest úplný, obsahující každý 7 čísel. Cena ročníku 80 kr.

R. 1879. č. 1. S Bohem či bez Boha? Obrázky ze života pro život nakreslil Dr. Karel Lev Řehák. 36 kr. — č. 2. Zásluhy duchovenstva o české školství. Nastínil Josef Ježek. 28 kr. — č. 3. Zlato a pozlátka. Kresby ze života. Nakreslil V. Pakosta. 22 kr. — č. 4. Lenka z pohodny. Obraz ze skutečnosti. Napsal Josef Souhrada. 38 kr. — č. 5. Otevřené oči. Obraz ze života vesnického z času nové osvěty. Napsal Ed. Brynych. 18 kr. — č. 6. Počátky křesťanství mezi Slovy. Napsal J. Ježek. Část I. Slované jižní. 24 kr. — Úplný ročník 80 kr.

R. 1880. č. 2. Lhota dvořácká Lhotou žebračí. Obrazek ze života v době nejnovější. Vypravuje J. Ehrenberger. 22 kr. — č. 3. Kněz Jan. Napsal Josef Souhrada. 40 kr. — č. 4. Schovanka. Povídka z doby a pro dobu novější. Napsal Josef Mergl. 25 kr. — č. 6. Upomínky z cest života. Vypravuje Jan Dolenský. Cena 24 kr. Neúplný ročník 60 kr.

R. 1881. č. 1. Pouf. Povídka od T. Hájka. 25 kr. — č. 2. Listy zvadlé. Sebral Dr. Karel Lev Řehák. 24 kr. — č. 3. Odplata zrady. Vypravování dějepisné od T. Hájka. 20 kr. — č. 4. Třtina na větru. Povídka. Napsal V. Pakosta. 15 kr. — č. 5. Diamantek. Povídka ze vsi. Napsal Eduard Brynych. 20 kr. Úplný ročník 80 kr.

R. 1882. č. 1. Pouf Slovanů do Říma ke dnu 5. července L. P. 1881., kterou spolu vykonal i popisuje Th. Dr. Karel Lev Řehák. Díl I. Cena 45 kr. — č. 2. Totéž. Díl II. 55 kr. — čis. 3. a 4. Kalich utrpení. Povídka z počátku válek husitských od F. Vacka. — Člověk bez náboženství. Dle starého německého spisu vzdělal J. B. Podstránský. 36 kr. Úplný ročník 80 kr.

R. 1883. č. 1. Záborský vladyka. Historická povídka od V. Beneše Třebízského. Cena 25 kr. — č. 2. Lepší čest než důstojenství. Napsal F. Caballero. Ze španělštiny přel. Fr. Pohunek. 28 kr. Cena těchto 2 čísel 40 kr.

R. 1888. č. 1. a 2. Dilo lidí. Obrázky ze smíšené osady a ze světa. Napsal E. Brynych. Druhé oprav. vyd. 60 kr.

R. 1889. č. 1. Naši přátelé. Obrázky ze života lidumilů a spolků lidumilných. Podává Karel Kramář. 25 kr. — č. 2. Z našeho kraje. Obrazek z počátku šestnáctého stol. Od Boh. Brodského. 40 kr. — č. 3. František de Paula kardinál ze Schönbornů, kníže-arcibiskup Pražský. Napsal Dr. Kl. Borový. 20 kr. Cena těchto 3 čísel 55 kr.

HLASY
katolického spolku tiskového.

Ročník XXXIV.

ČÍSLO 5.

ČÍSLO 5.

POD
PRAPOREM PRAVDY.

V PRAZE 1903.

Nákladem katolického spolku tiskového. — V kommissi
Cyrillo-Methodějského knihkupectví G. Francla.

POD
PRAPOREM PRAVDY.

ÚVAHY A OBRAZY

ZE ŽIVOTA PRAVÝCH VELIKÁNŮV.

PODÁVÁ

FRANTIŠEK JANOVSKÝ.

V PRAZE 1903.

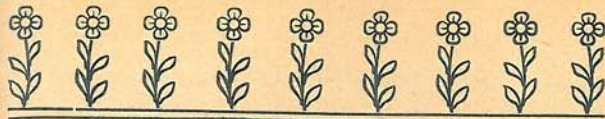
Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba.

1878

V PAMĚT
POŽEHNANÉHO JUBILEA 25LETÉHO PONTIFIKÁTU
SVATÉHO OTCE LVA XIII.

1903

Pravda.

Zadívá-li se člověk na velebnou a vznešenou + přírodu, na tisíce a miliony hvězd na obloze nebeské, jež zářnými lampami osvětlují okrslek světa; na nesmírné oceány, jež příbojem a bouřemi objímají zemi; zadívá-li se na zemi? jež se mu zdá tak prostornou, ač v pravdě jest téměř jen tečkou proti všemumíru; zadívá-li se na všechno to převelebné divadlo a popatří-li potom na *sebe sama* — aj, jakou to maličkost, jakou mdlobu shledá! Čím pak jest člověk uprostřed té všeliké nesmírnosti? Méně než *prchavý stín*? Ovšem na *první* podívanou; při té však ne-zůstaneme.

Vesmír, ač tak velebný a ohromný, *nezná sebe*, člověk však jej *zná*; člověk, ač je jenom stínem, třtinou, slaboučkou třtinou, však jest *myslící* třtinou. Z nepatrné píde země rozhlíží se po tělesech nebeských a počítá je; sbil několik desek, zapřáhl vítr a brázdil hluboká moře; zmocnil se hroudy zemské, zbrázdil ji, zúrodnil, okrášlil; ponořil se do hlubin zemských a vynesl odtud přerůzné po-

klady; sepjal povrch zemský železnými pásy, postavil na ně rychlý parostroj a přemáhá ruče sebe delší vzdálenosti. Ejhle, jak mocná to *třtina*, jak mocný *stín*!

Však ani země, ani vesmír člověku *nepostačily*; už *první* pohled *prvního* člověka projevoval jakousi nespokojenost; jen pomněme slov zaznamenaných v I. knize Mojžíšově: „Adamovi nenalezal se pomocník podobný jemu.“ 2, 20. — *I stvořil Bůh Evu, družku Adamovu*; než ani v této, ani v žádném jiném stvoření neshledal člověk úplného ukojení svých tužeb a přání, nenalezl úplné spokojenosti duše; ba stala se Eva, stalo se ovoce rajske příležitosti hrozné katastrofy!

Rozum lidský, srdce lidské jsou příliš vzneseny, než aby pomíjející a nahodilé bytosti tohoto světa úplně je ukojily; *rozum lidský, srdce lidské přirozeným pudem touží po Bohu, po věčné pravdě, po věčné kráse, po věčném dobru.*

Ač je téměř skrovnoučkým atomem v nedozírných prostorách ohromného všehomíra, *zalétí člověk k Bohu*, volá k němu, a pevně důvěřuje, že ho Bůh slyší; *ba přeje si a prosí, aby Bůh k němu sestoupil.* Obojí ona tužba srdce lidského je t tak stará jako lidstvo. — „*Ó, by přišel někdo s nebe!*“ volal Plato a s ním celý pohanský starověk. „*Ó bys protrhl nebesa a sestoupil!*“ volal svatý prorok Isaiáš a s ním celý židovský starověk. — Tot hlas prosebný, hlas lidské přirozenosti; a *taková* jest povaha vroucí tužby, že se ukazuje *zevnějšími projevy*; proto ať popatříme do kteréhokoli století, do kteréhokoli dílu světa, na kterýkoli národ, všude vidíme chrámy a oběti, slyšíme modlitby, všude oči i ruce prosebně pozvedají se k nebesům.

Přirozená jest tudíž touha po pravdě, po

Bohu, však i *svobodná*, jako sama vůle; proto může jí přibývati, může jí ubývati; přibývá jí ctností, ubývá jí nepravostí; i bolest a utrpení jsou znamenitým prostředkem na vzrůst oné touhy; v hodině smrti bývá srdce lidské Bohu nejbliže; málo kdo, skoro nikdo, jenž Bohu poctivě sloužil, nezříká se víry na loži smrtelném; avšak na obrat mnohý, přemnohý, jenž za dnů zdravých odvracel se od Boha, utíká se k němu, když mu nadchází poslední hodinka. Touha po pravdě, věčné pravdě, touha po Bohu roste s pravou ušlechtilostí charakteru, ba jest korunou takového charakteru a přesličnou ozdobou; *takoví* lidé jsou nesmrtelnými *velikány.*

* * *

Rozjímaje o těchto pravdách slavný francouzský apologeta biskup Bougaud, stanul u překrásného obra: u *Flandrinova* (nar. 1809 v Lyoně, zemřel 1864 v Římě) v pařížském chrámě sv. Vincence z Paula; představuje obraz ten předlouhou řadu svatých a světic Božích, kráčejících za božským Spasitelem. I praví Bougaud: „Obírám se v duchu obrazem, jenž by představoval *ještě delší* řadu, *ještě delší* průvod, než jaký jest na obraze Flandrinově. Zařadil bych tam všechny duše, jež zde na světě po Bohu lačnely a žíznily. V první řadě stáli byste vy, *básníci* všech věků, duchové vznesení a vášniví, kteří jste se v nadšeném zanícení povznesli k Bohu; seřadil bych vás kolem *Homera*, jenž je mistrem všech; tam bystál i *Orfeus* a všichni básníci orfejtí, třebaž že méně známí, ale nebeští; tam byl by *Pindar* a *Aeschylos*, *Euripides* a *Sofokles*, zbožný *Virgil* i *Horac*, neboť i jeho musa zněla mnohdy zvuky nebeskými. Hlásali byste světu, jenž by vás viděl v tom průvodě, že nejšlech-

nějsími dušemi jsou duše zbožné a že i za pohanských dob byla pravá poesie voláním duše po Bohu.

Druhou četu by vedl *Plato*, jenž kdysi vyslovil tuto přepamatnou větu: „Čeho potřeba, by člověk spatřil Boha? Čistě žítí a zemřítí,“ a jindy opět: „Filosofovati jest naučiti se dobře zemřítí.“ Kráčel by v té četě první, něžně podpíraje svého starého učitele *Sokrata* a sám se opíraje o svého mladistvého přítele *Aristotela*, jenž říkával o Bohu, že je velikým magnetem duší, magnetem, jenž přitahuje láskou. — Za nimi brali by se všichni velicí filosofové: *Pythagoras*, jenž mlčením a postem se připravoval na studium harmonií, jež vládnu světovými sférami; *Cicero*, jenž přes všeliké kolísání zachoval si živé vědomí o Bohu a promlouval o něm řečí tak krásnou a velebnou; *Seneka*, jehož jméno bylo by daleko slavnější, kdyby se s krásnou naukou byl i život srovnával; všichni ostatní kdož toužíce po věčné pravdě zalétali daleko nad viditelnou přírodu. — Umělým štětcem srovnal bych četu onu tak, aby vyznívalo z ní slovo Platonovo, jež shrnuje pravou filosofii v tuto větu: „Člověk jest stvořen pro pravdu; avšak Bůh musí přijítí, by nás pravdě naučil.“

Ani na vás bych nezapomněl, tajuplné panny, *Sibylly* starověké; kráčely byste v třetí řadě, oči byste měly zastřeny závojem, knihy držely byste v rukou, jež byly plny božských věcí a nadějí messianských, a jež tak pečlivě byly stráženy na Kapitolu. — Vyť jste asi čerpaly tu znalost ze svých ženských a panenských srdcí, anebo četly jste ji z úst lidstva.

V další, krásnější řadě kráčeli by *patriarchové a proroci*, onino s očima k nebi upřenými, patřičně toužebně na nebeskou vlast, vyznávající,

že zde na zemi jsou jenom poutníky — tito s posvátnými harfami, hudbou a zpěvem o Boží velebnosti. lásce a dobrotě.

A což kdybychom k těmto ctihodným zastupcům zbožného genia starověkého přidružili *veliké duše doby křesťanské, mučedníky*, kteří život pro Boha obětovali; *panny*, jimž nebylo nad lásku Boží; malíře, sochaře, stavitele, kteří zbudovali Bohu tak velebné chrámy; *theology*, učence, umělce a básníky, kteří dílo Boží tak líbezně opěvovali!

Kéž by však tomuto velkolepému obrazu, tomuto znamenitému průvodu byl vdechnut i život, aby všechny ty osoby mohly pojednou mluvití. Jaké to zpěvy bychom zaslechli, jaké toužebné volání po pravdě, po duševné, čistounké, věčné kráse, po neklamném dobru, po Bohu!

A měli-li bychom po dávném způsobě obraz ten opatřiti i přiměřeným nápisem, napsali bychom tato slova: „*Blahoslavení, kteří lační a žízni po spravedlnosti, neboť oni nasyceni budou.*“

Kdo touží po Bohu, po věčné, po nejvyšší pravdě, toho nemůže zůstatí tajna pravda pozemská, jež není leč odleskem Božím. Proto zříme, a zkušenost to dokazuje, *terak ve všelikém oboru věd nejzdárněji prospěli učenci věrní Bohu, a naobrat, terak věda, poctivá věda neměla horších nepřátel nad neverce a lidi s nimi spřízněné.*

Ve znamenitém díle „*Sedm přednášek o fysice všeobecné*“ píše v té příčině *Cauchy*, *) *nejslavnější matematik tohoto věku*: „Každou hypotihu, každou domněnku dlužno bez rozpaků zavrhnoutí, odporuje-li pravdě zjevení. Nepravím

*) Auguste Louis Cauchy, matematik a fysik francouzský (1789—1854).

to v zájmu náboženství, nýbrž v zájmu vědy, poněvadž pravda nemůže nikdy sobě samé odporovati. Právě že si nevšímali tohoto pravidla — promrhali mnozí učenci mnoho drahocenného času marnými pokusy. Kolik cenných příspěvků bylo by přibylo k vědeckým sborníkům a knihám, kdyby náboženství bylo vždy řídilo péro těch autorů, *kteří se kdysi domnívali, že dokázali, kterak zodiaky v Dendeře a Esně jsou staré dvánácte tisíc let, že prý člověk pochodí z polypa, že prý bydlí na zemi od věčnosti, že prý i nyní na ostrovech Velikého oceánu lze viděti, ano živočišstvo pučí ze země atd.!* — — Ano, jako náboženství řídí *srdce* člověka a zakazuje mu klamně zábavy, otvírá mu pramen nevyslovitelných radostí a dopomáhá mu k pravému štěstí, rovněž tak ukládajíc *rozumu* učencovu *jistá pravidla* — udržuje obrazotvornost jeho v určitých mezích a ušetří ho mrzutosti, by nebyl svedea lživými systémy a záhubnými illusemi.“*)

Zdaž se nepodobají mnozí tak zvaní „velikáni“, kteří zhrdli *oněmi jistými pravidly*, zhrdli církví, jež pravidel oněch chrání, zhrdli nadpřirozeným zjevením Božím — zdaž se nepodobají marnotratnému synu, jenž pohrdnuv láskou otcovou, pohrdnuv útulným přístřeším i hojným pohodlím rodného domu, odebral se přes pole do daleké krajiny a tam rozmrhal statek svůj, živ jsa prostopázně; a když byl všecko utratil, stal se hlad veliký v krajině té, a on počal nouzi trpěti; i šel a přidržel se jednoho měštěnána krajiny té, a ten jej poslal do dvora svého, by pásl vepře; i *žádal naplniti břicho své pokrmem, ježž vepři žrali;*

*) Srovnej J. A. Zahm-Hazuka: »Věda a učenci katolíci.« Str. 104.

ale žádný mu nedával; tedy přišed sám k sobě řekl: „Kolik nájemníků v domě otce mého má hojnost *chleba*, já pak zde hynu *hladem!*“ (Luk. 15.)

Místo chleba *mláto!* Ba ani *toho* proň nebylo! Jaký to obraz duševní pustoty mnohých tak zvaných „*velikánů*“! Čím dále se vzdalovali církve, tím více jim ubývalo z toho chleba, tím méně jim zbývalo pravdy. — Němečtí „reformatoři“ s Lutherem v čele zavrhlí ústní učení církve a podrželi bibli; angličtí deisté zavrhlí bibli a spokojili se s Bohem; francouzští encyklopedisté zavrhlí Boha a omezili svou víru jen na uznání hmoty. Luther brojil proti katolictví, Voltaire bojoval proti křesťanství, moderní materialismus stal se nepřitelem jakéhokoli náboženství. Panteisté minulého věku tvrdili, že všichni lidé jsou bohové; materialisté našeho věku zase horlivě hlásají, že všichni lidé jsou zvířata. V jedné době učenci s Lalandem zamítnou víru ve jsoucnost Boží, poněvadž prý Boha nikdy neviděli svými teleskopy; v jiné opět době pění ve svorném choru nadšené chvalo zpěvy na počest bahna, našeho prý praotce a všemocného tvůrce.“*)

Místo chleba mláto.

* * *

Lidé, kteří se kdy vzepljali proti církvi, proti věčné pravdě, jací to ubožáci proti oněm, kdo pravdy té hájili blahonadšenou výmluvností, průzračnou jemností, a což nade všecko, svatým životem!

Jaký to rozdíl mezi smyslným Lutherem a cudným sv. Tomášem Akvinským, ježž netoliko po-

*) Srov. J. A. Zahm-Hazuka: »Věda a učenci katolíci.« Str. 101.

tomní svět, ale i vrstevníci nazývali „andělským učitelem“! Jaký to rozdíl mezi Kalvínem, Zwinglim, Melanchthonem, anglickým Jindřichem VIII. — a blahoslaveným Kanisiem, sv. Alfonsem, Bosuetem, Fenelonem, sv. Edmundem Kampianem! — Jaký to rozdíl mezi Voltairem, jemuž již z tváří, z očí a všeho zevnějšku zírала ďábelská zloba, jenž se přičinil o odkřesťanění Francie, ba i celé Evropě snažil se svými hanebnými spisy zastrít slunce křesťanství — jaký to rozdíl mezi Voltairem a bohonadšeným sluhou Páně, dominikánem *Lacordairem*, hlubokým to myslitelem, převýmluvným řečníkem a spisovatelem, jenž až do úpadu neunavně hlásal a dokazoval zpohanštělým učencům, kteří zvelebovali kde jakou početilost starých pohanských bájí, avšak zapomínali na Boha pravého, na lásku Boží osvědčenou na hoře Kalvarii všemu lidstvu.

Voltaire přičinil se, seč byl, a celé peklo mu pomáhalo, aby Krista usmrtil a církve zničil; u tisíců, ba milionů lidí se mu to podařilo; ba učinil ještě více; onť zničil i *člověka* ve člověku a zůstavil tam jenom ducha zlého. Davy francouzského lidu, lidu země, jež se kdysi s chloubou nazývala nejstarší dcerou církve sv., ohromné davy lidu toho vypověděvše úctu Kristu i církvi objevily se hordami od ďáblů posedlými, a úrodná, květnatá půda Francie nestačila téměř píti krve svých nejlepších, nezdárnějších synův a dcer; řeky byly krví zbarveny, ulice, náměstí, pole mrtvolami posety; tolik bylo nevinně popravených a zavražděných, že nestačili je pochovati. Když pak zběsilci neměli už koho vraždit, pustili se do sebe samých a vraždili se navzájem ti, kdož dříve utracovali jiné. Jak hrozný to obraz *pekla*, jež usiluje člověka zničit i jehož běsově navzájem se sápají!

Francie se konečně ovšem vzpamatovala a zvláštním zákonem uznala jsoucnost Boha, poroučejíc jej ctíti; avšak předešlý surový vandalismus nebyl tím ihned odklizen, hrozná následky jeho nebyly ihned vyléčeny, duch nekřesťanský nebyl ihned zapuzen, smýšlení necírkevní nebylo ihned odstraněno; církve pokládána služkou státu a podle toho drsně s ní nakládáno.

Jedu Voltairova okusily i jiné státy; ovšem nepropukla zde zběsilost tou měrou, jako ve Francii; avšak mnoho neblahých účinků se přece objevilo, církve taktéž pokládána jenom za služku státu.

Službu Pasteurovu proti otravě Voltairem způsobené prokázal v našem století Francii, prokázal zvláště Paříži už zmíněný sluha Páně *Lacordaire*. Ozbrojen zbraní učenosti a převroucí výmluvností shromažďoval tisíce a tisíce lidu kolem kazatelny v Pařížském velechrámě *Notredamském*; odkřesťaněná Paříž, odkřesťaněný svět učenecký s napjatou pozorností naslouchal, co už dávno byl zapomněl, že totiž *jediné křesťanství jest náboženství, jež má nezvratné důkazy*; skromný, slechetný mnich přednášel je ohromným zástupům posluchačstva, přednášel tak důmyslně, tak nadšeně, že tisícové a tisícové uneseni jeho věrou, jeho láskou, uneseni mistrným slovem obraceli se k Bohu. Slovo *Lacordaireovo* ozývalo se ozvěnou po celé Francii i po zemích okolních, všude zdárně působící.

Hojně, důmyslně a znamenitě obhájili slovní učenci a myslitelé církve a sv. učení jejího, *pravdy* její, přes to však nenadešel ještě kýžený mír a pokoj, nýbrž *bojovati* jest stále.

Ve státech jest zavedena *všeobecná branná povinnost*, chtě nechtě *musí* každý schopný muž

podrobiti se službě vojenské, musí táhnouti do boje, třebaš že úmysly válčících mocí jsou sebe špatnější, sebe nekalejší.

Také *církev* má všeobecnou brannou povinnost, ba *všeobecnější* nežli světské státy, všeobecnější, avšak daleko mírnější a laskavější.

Branná povinnost církve jest *všeobecnější*; zahrnuje nejenom mladé muže, nýbrž i starce a pacholíky, dívky a ženy, ba i útlé dívky; jest daleko *mírnější* a *laskavější*, neboť bojuje jenom za pravdu a právo, protivníka neraní, jen proto s ním bojujíc a jej porázejíc, aby ho zachránila, vyléčila.

Světské vojsko jest *dobře vyzbrojeno*, a stále ještě nové zbraně, nové pušky, nová děla vymyšlena, jen aby co nejvíce nepřatel jednou ranou bylo zahubeno. A což voje *církevní*, k nimž patří kde kdo? Jakou ty mají zbraň? Jaká to smutná podívaná! Spatřujeme celé řady lidí, které se vědomostmi náboženskými nezabývají a nezabývali, leč když chodili ještě do školy, jakoby dospělejší a bystřejší duch neměl se zahloubávati do článků sv. víry, jakoby neměl lépe vystihnouti drahocenného pokladu pravdy, jenž byl tenkrát za doby školní uložen do dětského srdce jeho; místo zdokonalení, místo pokroku zříme ústup a zapomínání a z toho plynnoucí nevědomost, *úžasnou* nevědomost.

Lidský duch má se k pravdě Boží, rozum lidský má se k rozumu Božímu jako dítě k matce. Dítě naslouchá matce, věří slovům jejím, třebaš že všeho ještě nechápe, všemu nerozumí; však až časem bude přemýšleti, shledá, že nevěřilo nadarmo, že matka měla pravdu. Tak jest s lidským rozumem vzhledem k Bohu; jest dítětem, děťátkem; zatím jest *kojen věrou*, jednou bude *živen patřením*, věčným patřením na Boha tváří v tvář. Pře-

dehrou tohoto *patření* jest důkladné *porozumění* pravd sv. víry. Proto chybují, kdož vyšeďe ze škol o pravdy ony už se nestarají, už jich ne-
dbají, už jim odrůstají, jak odrostli dětským, pacholeckým šatům; chybují a mýlí se lidé tací; jejich život, jejich činnost zůstává mēlkou, nezvrhá-li se přímo v zkázonost a zhoubnou; obrovskými kroky předstihují je, kdož poctivě budují na základě sv. víry; onať jest jim přebohatým lomem či dolem, z něhož vynášejí vzácný mramor, stkvoucí zlato a zářné drahokamy, budující z toho ze všeho převehlebný chrám pravé vědy a úspěchtilé vzdělanosti.

Výmluvným toho dokladem jsou životopisy *pravých* učenců; byliť oni všichni muži věřícími, v jejich srdcích bytovaly něžné city náboženské, jejich život byl všecek spraven dle zákona Božího.

Známo jest o proslulém matematiku *Eulerovi* (1707—1783), jakou úctu a lásku choval k Písmu sv.; sepsalť spis: „Obrana zjevení Božího proti námitkám svobodomyšlníků.“

Slavný *Kepler* (1571—1630) končí jedno hvězdářské dílo těmito slovy: „Nyní nemohu, leč oči a ruce pozdvihnouti k nebesům a pokorně i zbožně kořiti se Otci světla. — Ó, Stvořiteli a Pane náš, který světlem *přírody* vzbuzuješ v nás touhu po světle *milosti*, abys nás tímto přivedl do světla *slávy* — díky Tobě vzdávám, že's mi svým tvorstvem dopřál tak veliké radosti, abych udiven a plesaje patřil na ně, jak vyšlo z rukou Tvých! Hle, ukončil jsem dílo svého povolání, objevil jsem lidstvu slávu Tvých skutků. Mysl má byla plna dobré snahy; napsal-li jsem však přece něco, co by Tebe bylo nedůstojno, nauč mne, abych to opravil. Dopřej mně milostivě, aby toto dílo bylo k Tvé cti a slávě, ke spáse duší,

a nikdy nikomu v ničem na škodu.“ *) Jindy opět napsal: „Nadchází den, kdy budeme čísti pravdu v knize *přírody* rovněž tak, jako v *Písmě svatém*, a radovati se budeme ze souhlasu obojího toho zjevení Božího.“

Co díme o velikém fysiku a astronomu *Newtonovi* (1643—1727)? Jak byl skromný, jak zbožný! Krátce před smrtí prohlásil: „Zdá se mi, že jsem hochem, jenž si hraje na břehu mořském a raduje se, nalezne-li ob čas hladší kamének, úhlednější mušli než obyčejně, kdežto nesmírný oceán pravdy leží všecek neprozkoumán přede mnou.“ **)

„Pravý chemik“ — dí slavný *Davy*, (1778—1829) — „vidí Boha ve všech rozmanitých tvarech světa zevnějšího.“

Daleko by nás vedlo, kdybychom chtěli uvá- děti svědectví jiných a jiných velikánů, jejichž *díla přetrvají věky* a na výsost se liší od prací přerůzných atheistův a bezbožců, jež rostou sice jak houby po dešti, ale právě jak rychle vyrostly, tak rychle hynou a mizí. Poctiví vědátoři, poctiví učenci byli poctivými lidmi a křesťany, kteří dá- vali Bohu, co jest Božího. „Od Leonarda da Vinci, Koperníka, Galilea, Paskala a Descartesa, kteří vesměs byli upřímnými katolíky — od Volty, Ampérea a Galvaniho, kteří byli proniknuti týmž náboženským přesvědčením — až k P. Seccimu, Barrandeovi . . . Pasteurovi, kteří byli příslušníky téže slavné rodiny církevní — všichni světlošší vědy vždycky vyznamenávali se zápalem pro své náboženské přesvědčení.“ ***)

*) Srovnej Filip Heusler: »Vědy přírodní a bible.« Str. 22.

**) Srv. J. A. Zahm-Hazuka: »Věda a katoličtí učenci.« Str. 127.

***) Ibid. Str. 130.

Budiž nám však dovoleno uvéstí svědectví ještě jednoho velikána. Slavný učenec a výtečný dějepisec francouzský *Taine*, muž, jenž jest ode všech vážen pro svou nelíčenou upřímnost, pro obsáhlou a spolehlivou učenost, uveřejnil r. 1892 v *Revue des Deux—Mondes* tento velkolepý hold vzdaný víře křesťanské: „Dnes, po osmnácti stech letech, jest křesťanství ve dvou dílech světa pro 400,000,000 lidí duševním orgánem, mohutnou dvojicí perutí nutných k tomu, aby člověk byl pozdvižen nad sebe sama, nad život v pozemském prachu se plazící . . . Kdykoliv a kdekoliv za těch osmnácte set let tyto peruti buď ochably nebo násilím byly ochromeny, vždy a všude poklesla pak mravnost veřejná i soukromá . . . Toliko kdo místněji přihlédne, dovede oceniti bohaté dary, jež křesťanství přineslo naší moderní společnosti; onoť zavedlo do ní stud, jemnost, lidumilnost; z rukou jeho pochází vše, cokoliv nynější společ- nost má mravnosti, poctivosti a spravedlnosti. Nižádné rozumování filosofické, nižádná vzdělanost umělecká a literární, nižádný zákonník, nižádná opatření právní, nižádný způsob vlády nestačí nahraditi služeb, jež v tom oboru koná křesťan- ství. — Kromě křesťanství není jiného prostředku, jenž by nás zadržel na šikmé ploše náklonností našich . . . Starobylé evangelium jest ustavičně nejlepší podporou socialního života“ *)

Touha po pravdě, *plné* pravdě, *věčné* pravdě, touha po *Bohu* a ukájení její zde na světě po- kornou *věrou*, toť charakteristická a nezhubitelná známka *lidstva*; v tom nám dávají za pravdu i sloutní přírodozpytce; oniť stanovice rozdíl

*) Srv. Duilhé-Podlaha: »Apologie víry křesťanské na základě věd přírodních.« Str. 377.

mezi člověkem a zvířetem nedovolávají se hlavně a především lidského rozumu, řeči a schopnosti stále se zdokonalovati, nýbrž poukazují na předním místě *na náboženský smysl, v něm spatřující zvláštní a hlavní urozenost lidskou, a to měrou takovou, že ani sebe divočejší, sebe nevzdělanější národ není ho prázden, avšak naopak nižádné sebe vyvinutější a dokonalejší zvíře není ho účastno.*

Zvíře všecko jest ve službě hmoty, člověk *vládne* hmotě; — zvíře — praví Plato — jest *tělo* s duší, člověk jest *duše* s tělem; proto jest člověk povýšen nad všeliké tvorstvo viditelné, a maje nad ně nade všecko výsadu Boha poznávati, Bohu se klaněti, činí *samostatnou říši*.

Ovšem že člověk už svým rozumem vysoko jest povznesen nad říši zvířat; neboť pokud orangutani se nevytasí s nějakou Iliadou, pokud ve svých lesích nezřídí škol, nemůže a nebude jich rozumný člověk pokládati za své předky, jak se uráćilo některým moderním „opičákům“. Ovšem že člověk už svým *ustavičným pokrokem a zdokonalováním* daleko předčí nad něnou tvář; v dobách předhistorických pozorujeme pokrok od člověka jeskynního, jenž z tvrdých křesavých kamenů zhotovoval sobě *hrubé šípy a nože*, k člověku mladších naplavenin, jenž dovedl šípy ony i nože a mlaty už pěkně *leštiti*; po té pokračováno dále a dále, až naše devatenácté století zastkvělo se *trikovým* pokrokem ve všech oborech lidské práce, práce duševní i hmotné, že mu v dobách dřívějších nebylo rovného. Toť *konkretní důkaz*, jak povýšen člověk nad zvíře; neboť u zvířat marně a marně hledáme *druhového pokroku*, marně a marně pátráme po nějakém *zdokonalování*, ať se rozhlížíme po dobách historických či praehistorických, ať si zkoumáme třebaš i taková zvířata,

jež se pokládají za „nejintelligentnější“; všude a vždy setkáváme se s jednotejností a totožností úkonů, s psychickou stálostí v každém druhu; vykonávají zvířata dílo své nemohouce se nikterak uchýliti od způsobu, jímž je předkové jejich vykonávali po tisícera pokolení. Pozoroval-li kdo úkony *jednoho chrousta*, jest to tolikéž, jakoby jich byl pozoroval tisíc, milion, miliardu; jsouť u všech stejny;*) a opice byly za časů Faraona právě tak „zcivilisovány a vzdělány“, jako za našich dnů.

Ovšem, že člověk už *řečí a písmem* vysoko jest povznesen nad říši zvířat; neboť nedočká se toho svět jaktěživ, aby kdy orangutani a šimpanzové zasedli na učených stolicích a konali přednášky. Ovšem, že člověk už svým *tělem*, svýma rukama, svýma nohama, svýma k nebi pohlížejícíma očima daleko předčí něnou tvář; dlouhokuké opice, jež materialisté tak slavně prohlašují za naše předky, hledí jako *všecka* zvířata jenom do země, šplhají, lezou, ale nikterak nechodí; *chůze* po jejich tak zv. *nohách* byla by jim daleko obtížnější, než kdyby měl člověk po svých *rukách* choditi. Avšak *nejjasněji* vysvitne povýšenost člověka nad všecek hmotný svět, nad všecku něnou tvář, ozve-li se jeho rozumná a nesmrtelná duše a vyzná-li poctivě a upřímně: „*Credo in Deum — Věřím v Boha!*“ Víře a náboženským citům lidským uklání se s úctou a sv. bázní všecka Boží příroda; víra a náboženské city činí člověka v pravdě králem přírody. Jako věže našich velechrámů vysoko předčí střechy a výběžky sebe vzácnějších budov, buďtež si to divadla či

*) Srv. Duilhé-Podlaba: »Apologie víry křesťanské na základě věd přírodních.«

bursy či akademie, tak jest lidstvu potřebnější a nezbytnější *víra*, než zábava, než bohatství, než učenost; vždycky a vždycky zůstane mu víra nezhubitelnou a nejušlechtilější žádostí a potřebou; *naprosté neznabožství jest nesmyslná obluda*, jež se může zroditi jen v chorém mozku; zdravý rozum zdravých *národův* obludy takové nezná, a kdyby k němu byla odněkud přihnána, zažene ji, zhostí se jí.

Však se dočítáme i v životopisech *jednotlivých atheistů, bezbožců*, kterak, když se jim blížila hodina smrti, vystřízlivěli ze své bezbožecké horečky a přáli si s Bohem se smířiti; Francie, kteráž v minulém století tak smutně proslula svými atheisty, podává mnoho dokladů. — Mezeray, Toissant, Maupertuis, de Boulainvilliers, La Metrie, Dumarsais, d'Argent, Boulanger, de Tressan, de Laigle, Fontenelle, Buffon, Monterguian, La Harpa a jiní pověstní rozumáři a naturalisté zpovídali se zkroušeně a upřímně, když se jich ruka Hospodinova dotkla a položila je na lože smrtelné; jiní pak byli by *totéž* učinili. byli by rovněž s Bohem se smířili, kdyby bezbožní *zdraví* přátelé jejich nebyli jim překáželi. Tak se stalo *Diderotovi*, bohaprázdnému filosofu; myslil, že se mu podaří zvrátiti říši Kristovu, zvrhnouti církev sv.; v ďábelském tom počínání zachvácen smrtelnou nemocí. Ošetřoval ho mladík, jenž potajmu byl zůstal dobrým křesťanem; vida, že jest už na mále života Diderotova, osmělil se promluvit mu tato slova: „Vidíte, pane, že jsem dnes více než kdy jindy dojat Vaším neštěstím; nedivte se. Vím dobře, čím jsem Vám povinen. Žiju z Vašich dobrodiní; počtíváte mne důvěrou, jaké bych se nikdy nebyl nadál. — Těžko jest mi býti nevďěčným; byl bych však věru největším nevďěčníkem,

chtěl-li bych Vám zatajiti nebezpečí, v jakém tonete. — Pane Diderote, vypořádejte se; považte, kam se ubíráte! Já jsem ovšem mlád a neučený; avšak jste Vy ubezpečen, že Vaše filosofie Vám zachráni duši? Pochybuji. Proto nemožno mi patřiti na osud, jenž čeká mého dobrodince, a nevarovati ho, aby ušel věčnému neštěstí. — Pane, jest ještě čas! Nehoršíte se pro tato slova; vložilaf mi je do úst vděčnost a uznalost k Vám.“

Pozorně vyslechl ho Diderot; slza se mu zaleskla v oku. Krutý boj bojovalo srdce nešťastníkovo. Hlas svědomí zvítězil. Žádal si kněze, chtěl se zpovídati. Než ejhle! Nenadálé zprávy té doslechli se bezbožní přátelé Diderotovi. Přichvátali, obklopili lože nemocného, ze všech sil se přičinili, aby ho odvrátili od zpovědi; kde jaké dvěře zpozavírali, jen aby se k němu nedostal kněz; aby byli jistější, zavezli nemocného na venkov; tam prý na venkovském zdravém vzduchu spíše okřeje; však ani tam se nevzdálili od lože jeho, až doškonal dne 2. července 1784.

Podobně událo se *d'Alembertovi*; tentoť sám ze sebe žádal, aby mu zavolali kněze, že by se rád smířil s Bohem; avšak „*přítel*“ jeho Cordocet přičinil se vší silou, že se kněz k nemocnému nedostal, ba chlubil se tím, vece: „Nebýti mne, byl by d'Alembert povolil jako druží.“ — I *Voltaire* kolikráte se zpovídal onemocněv; ovšem nezpovídal se za *poslední* své nemoci, jež skončila smrtí; avšak *proto*, že „*přátelé*“ jeho zavřeli před knězem, kaplanem od sv. Sulpice; i skonkal jako šílenec.

Jak už svrchu řečeno a potom dovozeno, jest touha po pravdě, *plné* pravdě, *věčné* pravdě, touha po *Bohu* a ukájení její zde na světě pokornou *věrou* — jest charakteristickou a nezhu-

bitelnou známkou *lidstva*; toť vezdejší chléb duše lidské, tohoť by se nemělo nikomu nedostávat, nedostatkem jeho neměl by nikdo hynouti. — Než ejhle! jako mnoho lidí hyne a umírá hladem, tak i mnohá duše jest neduživá a pro Boha takřka mrtva, že se nenasytila, že se neposilnila *svým* chlebem, pravdou, věrou. A proč se nenasytila, proč se neposilnila? *Snad že se jí chleba toho nepodalo*, jako lidé bezcitní a lakomci nepodají chleba ubohému chudásovi? Nikoliv. Chléb duše štědře se každému rozdává, slovo pravdy, věčné pravdy, horlivě a vytrvale všude se zvěstuje; avšak mnohý chlebem tím *pohrdá*, zpupně jej zamítá. Proč?

Pravda, pravda náboženská, náboženství jest pravidlem rozumu a pořadatelem mravů; toto pak pravidlo a tento pořadatel ukládají člověku také *oběti*, a do těch že se mnohému *nechce*, pohrdá věrou, zamítá vezdejší chléb duše lidské.

Což jiného jest náboženství než obcování Boha, bytosti *nekonečné*, s člověkem, bytostí *konečnou*? Zjevení *Boha* rozumu *lidskému*? A rozum náš jsa jenom omezený a konečný jako všechna naše podstata, kterak by mohl a chtěl vystihnouti neskončenou podstatu Boží? Nevystihne jí, nýbrž obět pokory má jí obětovati, pokorně má se podrobiti. Kdo tudíž rozumu náboženskou *proto* zamítá, že jí svým rozumem nemůže dokonale vystihnouti, že mu zůstává tajemstvím, podobá se bláznů, jenž dokazuje v pravé poledne, že slunce dnes nevyšlo, protože *on* sedě ve tmavém sklepe ho nevidí.

Tajemství svaté víry naší neobsahují v sobě nemožností, nýbrž jsou mezníky naší povědomosti o Bohu, jakéž zatím zde na světě ve světle *víry* jsme schopni; komu už na věčnosti zasvitlo světlo

slávy, ten ví o Bohu více, než my pozemčané. „Z částky*) zajisté poznáváme a z částky prorokujeme. Když pak přijde, což dokonalého jest, vyprázdni se, což jest z částky . . . Nyní vidíme skrze zrcadlo v podobenství, ale tehdáž tváří v tvář; nyní poznávám z částky, ale tehdáž poznám, jakož i poznán jsem.“**) Kor. 13, 10. 12.

Však ani v oboru *přirozeného* poznání, v oboru vědy neobejdeme se bez *tajemství*, bez hranic a mezníků, jichž zatím nelze a nelze překročiti; kdo v pravdě jest *velikánem* ve vědě, uznává pokorně její tajemství.

R 1827 skonal přeslavný francouzský hvězdář a matematik *Laplace*; k smrtelnému lůžku jeho byli zavítali přečetní přátelé a ctitelé; velebili jeho vědomosti, práce a slávu; odvětil jim skromně: „Prosím, nemluvte o tom; co víme, tohoť pramálo; co nám neznámo, tohoť nevýslovné množství.“ Kéž by nebylo zapomináno tohoto poctivého a upřímného vyznání! Obor pravdy není nepodoben oboru hvězd; tytoť vždy nové a nové se spatřují, a přece *známý* počet jejich takřka mizí proti ohromnosti světů dosud neznámých, tedy tajuplných, *tajemných*. Proto nechť se nikdo, buď si sebe učenější, neškorpí proti tajemstvím *sv. náboženství*, pováže skromně a pokorně, kterak i sebe „exaktnější,“ sebe zračitější věda má své taje, svá tajemství, jichž nižádné oko lidské dosud *nespatřilo*, třebaš mělo nejznamenitější mikroskop, třebaš hledělo nejdůkladnějším dalekohledem.

Kolikráte za sebou bylo by sebe slavnějším učencům a přírodoppytcům, ač jsou-li upřímní a poctiví, kolikráte za sebou bylo by jim opakovati

*) Jen poněkud a nedokonale.

**) Jak mre Bůh sám zná a za hodna uznává.

slova: „Ignoramus. — Mysterium. — Nevíme. — Toť tajemství,“ kdybychom se jich dotazovali na různé záhady světa hmotného!

Ptejme se na př.: „Která že to síla, jež hnula tělesy nebeskými, jež je pevně udržuje v určitých drahách a ve stálém pohybu, jež jich chrání, by se nestřetly a nesrazily. Odpovědí nám, toť že *gravitace*; my však nechceme se spokojiti pouhým jménem, nýbrž rádi bychom znali *podstatu té síly*. Co nám odpovědí? „Ignoramus. — Mysterium. — Nevíme. — Toť tajemství.“

Ptejme se, která že to síla dřímá v zemi, síla, jež ze seménka vyvozuje rostlinu, vyvozuje stromy ohromné, vyluzuje květy přesličných barev i ovoce velechutné. Odpovědí nám, toť že *vegetace*; opět jenom pouhé jméno; my však bychom rádi znali *podstatu té síly*. Co nám odpovědí? „Ignoramus. — Mysterium. — Nevíme. — Toť tajemství.“

Ptejme se, co jest *hmota*? Jest to složenina atomů? Co jsou atomy, kolik jest jich? Či máme podle Boskoviče a Faradaye pokládati hmotu za pouhý střed sil, anebo dle Thompsona a Helmholtze za vířivé části dokonalého fluida, jež naplňuje všecek prostor? Co jest konečně pravda? Co jest *hmota*? Opět táž odpověď: „Ignoramus. — Mysterium. — Nevíme. — Toť tajemství.“

Kolikrát za sebou slyšeli bychom *touž* odpověď, kdybychom se ptali na další ještě záhady světa *hmotného*! Jsou tu hranice, mezníky, jichž sebe důkladnější rozum a zpyt nemůže překročiti. Nuže nedivme se, že i *ve věcech* sv. víry setkáváme se s tajemstvími, nedivme se, ale pokorně podrobme svůj mdlý rozum velerozumu Božímu, jenž nás na ona tajemství upozornil; nebudme podobni lidem, kteří vzhledem k tajemstvím *Bo-*

žím pohrdavě se nadýmají, za to však vzhledem ku *přírodě*, ke *hmotě* jsou lehkověrní, ba až pověrcí jako malé děti. Řekneme-li jim podle zjevení Božího, že v pekle jest věčný oheň, usmějí se soustrastně, jelikož ohně onoho neprozkoumali, neanalysovali; řekneme-li jim však podle domnělého výpočtu hvězdářů, kolik kilogramů váží hvězdy Saturn, Jupiter, budou se snažiti číslice ony si zapamatovati, budou věřiti, jakoby sami byli drželi v ruce váhu!

Že chodili do vyšších škol, že studovali, arci soudí a shledávají, že si nashromáždili ve *své* hlavě pravd, jež neučenému rozumu prostého člověka, venkovana, nádenníka zůstávají tajemstvími; že však v rozumě *Božím* jsou velezřejmé a věčné pravdy, jež zase hlavě *jejich* zůstávají tajemstvími — toho uznati se jim nechce; z pýchy však nepovstalo jaktěživo nic dobrého.

Jako se oko poctivého člověka nelibě odvrací od pyšného a neužitečného domýslivce, tak se zálibou spočine na pokoře svědomitého pracovníka; práce jeho přináší pozhnutí. — Mužem takovým byl veleznamenitý matematik a fysik francouzský August Ludvík Cauchy (1789—1854), jemuž bylo dopřáno pokračovati v díle Laplaceově, jenž rozluštil některé nejobtížnější problémy v moderní transcendentální analýsi a ke slávě Francie založil novou školu mathematické vědy; poslyšme, co praví ve svém znamenitém kulturně-historickém spise „*Ordres religieux*“ — *Řády řeholní*: „Jsem křesťanem, t. j. věřím v božství Ježíše Krista, věřím s Tycho Brahem, Koperníkem, Descartesem, Newtonem, Fermatem, Leibnitzem, Pascalem, Grimadim, Eulerem, Guldinem, Boskovičem a Gerdilem; věřím se všemi velikými astronomy, fysiky a geometry věků minulých a s větší částí z nich

jsem zároveň katolíkem; otázal li by se mne kdo, proč, rád mu odpovím; pozná, že mé přesvědčení není plodem předsudků, nýbrž výsledkem hlubokého badání; uvidí, jak se mi na všechny věky vryly do ducha i do srdce pravdy, které jsou pro mne jistější než čtverec podpory nebo zásada Maclaurinova. — Jsem upřímný katolík, jako byl Corneile, Racine, La Bruyere, Bossuet, Bourdaloue a Fénelon; jsem upřímný katolík, jakými byli a jsou mnozí z nejznamenitějších mužů našich dnů, kteří jsou ke cti věd, filosofii a literatuře, a dodali našim akademiím více lesku, než všichni jiní. Shodují se s hlubokým přesvědčením vyjádřeným ve spisech, přednáškách a životech mnohých učenců prvního řádu: Ruffinů, Haiigů, Laennecův, Ampereů, Pelletierů, Freycinetův a Cariolův. A nejmenují-li těch, kteří ještě žijí, boje se, bych neurazil jejich skromnosti, mohu alespoň říci, kterak jsem byl vždycky z té duše potěšen, že jsem u svých slavných přátel shledal všelikou vznešenost a šlechtetnost křesťanské víry, u vynálezce krystalografie, a u vynálezce stethoskopu, u objevitele chininu, u nesmrtelného autora dynamické elektřiny.* *)

Jak malými a pošetilými jeví se proti takovému velikánům vědy lidé, kterým jsou tajemství sv. víry kamenem úrazu!

* * *

Pravdy svatého náboženství nejsou toliko předmětem našeho poznání, nýbrž jsou též pravidlem našeho jednání, našich skutků; proto kdo si libuje ve skutcích špatných, ve hříších

*) Srv. Zahm-Hazuka: »Věda a katoličtí učenci.« Str. 31.

a nepravostech, vzpírá se proti víře, zlehčuje ji, útočí na ní; kdyby bylo srdce jeho čisté, nečinil by toho; řekl Pán: „Blahoslavení čistého srdce, neboť Boha viděti budou.“ Každé znečištění srdce, každý hřích, každá nepravost jest takřka zuřivou prašnou bouří, smrtí, jež zakalí všecek obzor a vezme nám zárné paprsky sluneční; i nepravostí bývá zakalen svět pravdy.

Bůh řekl: Nesesmilníš! Mnohý nedbá toho, pustoší duši i tělo hanebnou necudností a nestydatostí; nebýti však smylníků, kolik ubylo by nepřátel víry, nepřátel pravdy! Nebýti smilstva, nebylo by záští Herodova proti Kristu, nebylo by zloby anglického krále Jindřicha VIII. proti církvi, nebylo by nesmyslných poblouzení starých gnostiků, nebylo by drzé pohrdání věcmi svatými u našich moderních „velikánův a nadčlověků.“

Bůh řekl: „Nepokradeš!“ Nebýti hříšných choutek po cizím majetku, nebýti lakomství, krádeže, loupeže, lichvy a pod., kolik opět ubylo by nepřátel pravdy! Kdo sečte nevěrce a lhovce, kteří se pro mamonu vzepli proti víře! U veliké té řadě zřítí netoliko penězníci a finančníci „ex professo“, nýbrž i literáty a spisovatele, jejichž knihy a spisy hartusí a soptí proti víře a náboženství, že jim z toho plyne zisk, zřítí tam novináře a žurnalisty, kteří nevydají čísla, v němž by nebylo pohany církve; vždyť jim „osvícení“ odběratelé a čtenáři dobře zaplatí.

Tak bychom mohli obírat se všemi ostatními příkázáními; shledali bychom, že преступitelé jejich rozhovňují řady těch, kdož se vzpírají pravdě Boží, kdož pohrdají tím vezdejšíím chlebem duše lidské.

Veškery zdárné úspěchy moderního světa jsou

založeny na třech pilířích — na majetku, na rodině, na společnosti; tyto však pilíře spočívají na společném základě, na pravdě, na Kristu, jenž pravil: „Já jsem cesta, pravda, a život.“

Bez Krista není jistoty majetku. Pobloudilý lidský rozum schvaloval ve starověku *otroctví*, jímž ohromné většině lidstva upíráno lidské důstojnosti a nakládáno s ní jako s němou tváří, ba ještě hůře; za našich pak dnů týž pobloudilý, s cesty *pravdy* sešlý rozum rád by zavedl *naprostou rovnost* všech lidí ve všech poměrech životních. Připadají nám chvalořečníci a šířitelé této *naprosté rovnosti* jako člověk *hrbatý*, jenž kráčeje po ulici, křičel prý z plna hrda: „Rovnost a bratrství! Rovnost a bratrství!“ I pohladil ho kdosi po zádech a řekl mu: „Bratrství jako bratrství; ale rovnosti s tebou se mi nechce, za *hrb* bych se poděkoval!“ Ano, byla by rovnost mezi lidmi, *kdyby nebylo hrbů*, t. j. kdyby nebylo neodstranitelných překážek. Kterému pak chvalořečníku *naprosté rovnosti* podaří se kdy, aby všichni lidé byli *stejně* zdraví, *stejně* silní, *stejně* nadáni, *stejně* pracovití, *stejně* dovední, *stejně* střídmí, *stejně* spořiví? Nesmyslna jest tedy rovnost *naprostá* a jest nejhorším škůdcem *pocitivého* majetku *pocitivého* člověka; avšak ještě nesmyslnější a bláznivější jest počínání *takových* majetníků a milovníků jmění *pocitivě* nastrádaného, kteří chovají se netečně, ba i nepřátelsky k církvi a jejím svatým naukám, kteří místo *chlebem* pravdy živí ducha svého *mlátem* lži, bludu a nevěry.

Jaký pak základ dávají majetku rozumáři, kteří by rádi utvářili poměry lidské *bez Boha*? Jedni dovolávají se *autority přírody* řkouce: „Člověk *potřebuje* toho i onoho, a z této *potřeby*

pochodí jeho právo, právo *všeliké*, tedy i právo *majetku*.“ Na takoveto však vývody jest nemilá odpověď: „Ti, kdož ničeho nemají, jsou ve stavu *nepřirozeném*. Vy pravíte: Majetek jest *přirozenou* potřebou člověka, proto pevně držíte, co máte. My tedy, kteří *ničeho* nemáme, chtějice ukojiti *přirozenou* potřebu majetkovou, chceme majetek *váš*, proto pryč se zákony, jež nám překážejí, pryč se společností, jež ony zákony schválila, pryč se zastanci jejich; katastro musí se měniti a měniti, až *potřeba* těch, kdož se bohatstvím div nezadusí, vyrovná se s *potřebou* oněch, kdož zatím hladem umírají!“

Druzí dovolávají se *autority tradice*, řkouce: Majetek spočívá na *prastarém dohodnutí*, jež se událo v dávných, nedozírných dobách. Kdyžtě naši pravěcí předkové činili *společenskou smlouvu*, jak by vespolek klidně a pořádně mohli žítí, dohodli se též a *stanovili podmínky majetkové*, my pak, kteří jsme *virtuelně* už v oněch smlouvajících se předcích žili, nemůžeme smlouvy jejich zvrátiti, sice porušíme dětiunou lásku a povalíme nezbytný veřejný řád.“

I na tyto vývody jest nemilá odpověď; voláť dav komunistů: „*My* že máme míti úctu k veřejnému řádu, jenž nemá srdce ani pro naši bídu, ani pro naši důstojnost? *My* že máme uznati dohodnutí pravěkých předků? Oni že byli hlavami národů, repraesentanty příštích věků? Kdo jim dal právo rozhodovati *tenkráté o našich časech*? Kdo jim dal právo vázati *nás* smlouvami, kdyžtě ani *my* nemáme práva vázati svých *potomků*? Marny jsou vaše *tradiční* vývody, marny a nesmyslny, neuznáváme jich. *My* chceme a žádáme, aby každých pět let majetkem bylo pohnuto, aby každému

dostalo se slušného dílu, aby nadešla doba, kdy bude platiti zásada: Co občan, to král!“

Z toho vidno, že na obhájení majetku *špatnou* volí zbraň i ti, kdož jsou chvalořečníky autority *přírody*, i ti, kdož se dovolávají autority *tradice*; zde jest stavěti na *jiném* základě, zde platí *jiný* princip, a tím jest *Bůh sám*.

„*Hospodinova* jest země i plnost její, okrslek země i všichni, kteří přebývají na něm. Neb On nad mořem založil jej a nad řekami připravil jej.“ (Ž. 23. I. 2.) *Bůh* jest svrchovaným *pánem* všech statků, *lidé* jsou jenom *správci*. Když si lidé *pocitivým* řádem a obyčejem ustálili jakési úděly a podíly onoho *správcovství*, jsou jim hájeny *božským* podpisem, opírá se jejich majetkové právo o *božské* právo, chráněno jest sedmým i desátým příkázáním Božím: „Nepokradeš — Nepožádáš statku bližního svého!“

Nerovné rozdělení majetku přispívá velkolepému řádu *nadpřirozenému*, z chudých činí Bůh světce, z lidí podle soudu světa nešťastných činí popřední obyvatele nebeské otčiny.

„Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské.“ (Mat. 5. 3) Život chudiny podobá se tudíž dramatu o dvou jednáních. Kdo v prvním jednání plácí, mohou ve druhém už býti spokojenými králi.

Všaktě nejenom blažeností *na onom* světě hledí víra osladiti život chudásvův, nýbrž seč jest, pomáhá mu již *také zde na světě*, ukládajíc ve jménu Páně lidem zámožným svatou povinnost pečovati o chudé spolubližní. Dějiny křesťanství jsou dějinami charity, účinné lásky k bližnímu.

Bez Krista není pravé rodiny. Dobrodiní křesťanství jsou tak trvalá a ustavičná i všeobecná, *jak* jim lidé už zvykli, že již mnohý ani nepovázá,

jak by bylo bez nich. Platí to zejména o dobrodiních, jež plynou z křesťanství, z pravdy Kristovy řádu rodinnému. Jak milý jest útulný domácí krb! Jak mnohý však pokládá jej jenom tvorbou srdce svého a nikoliv darem lásky Boží! Jak mnohý jenom přírodu pokládá základem svého rodinného štěstí, svého blaha, jež mu plyne z lásky manželčiny, z přítulnosti dítek! Mýlí se. Příroda, přirozenost lidská byla *táž* i před Kristem; tehdy však bývali otcové většinou tyrani, dítky zavrhovány, ničeny, vražděny, jak se otcům uzdalo; ženám bylo většinou snášeti osud otrokyň

Příroda, přirozenost lidská byla *táž* i po Kristu, vízme však, jak se utvářela rodina, do níž *pravda Kristova* nevpustěna. — Vizme, jak zhanobil rodinu *Mohamed*, jenž místo počestného rodinného krbu postavil chlípny harem, místo svatyně cti špinavý bazar hanby, místo svaté lásky křesťanské ženy — divou náruživost, která jen břitkou šavlí jest strážena a pokořována. Vizme, co v té příčině učinilo *filosofické XVIII. století*. Sentimentální filosof té doby nechává své dítky umíratí v nemocnici; myslí, že poměr matky k dítku nesahá už za dobu odkojení, dovoláváje se praxe čtvernožců. A jak si vedou *hmotaři* století XIX? Cudný svazek dvou *duší* nahrazují chlípny, necudným spojením *těla s tělem* a mají-li nad to ještě jaké účely, jest to hrabivost a mamonařství; když pak se přepočítali, snadno si pomohou: rozejdou se.

Pravého rodinného života musí tudíž *jiný* býti základ. A který jest to?

Davy lidu okouzleny láskou a moudrostí Páně následovaly ho jednoho dne, až za Jordán; byli ovšem přítomni i pokrytečtí, škodolibí fariseové; aby polapili Pána v řeči, ptali se ho o manželství. Odpověděl božský Spasitel: „Opustí člověk

otce svého i matku a přidrží se ženy své; i budou dva v jednom těle. A tak již nejsou dva, ale jedno tělo. Protož co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“ Mark. 10, 7.—9. *Boží* tedy slovo, *Boží* vůle jest základ rodiny, toť ono tvůrčí „Fiat — Budiž,“ jež vydalo světu rodinu, jež působí v srdcích lidských nerozlučitelnou lásku, lásku rodičů a dětí.

Kdo tedy jsa *otcem* rodiny, *šťastným* otcem, Boha nectí, Bohu se vzpírá, jedná nedůsledně, však i nevděčně; *jestiť* Bůh a *má* k němu otec onen povinnosti tak jistě, jak jisto jest štěstí jeho rodiny; vždyť mu štěstí toho *dopřál Bůh!* Dobře, pravila takovému zaslepenci žena, dobrá žena, když se hříšně otíral o Krista: „Miluješ-li mne, nechej takových řečí, neboť věz, kdybych nemilovala Krista, už dávno bych nebyla s tebou!“ Jako meč dotklo se slovo ženino srdce mužova; vyronily se mu slzy; láska věrné trpělivé choti vrátila mu lásku ke Kristu.

Bůh, spojiv rodiče, *chrání* *dítěk*, ujímá se jich hned, jak spatří světlo světa, sv. křtem je posvěcuje, tak že jest potom od rodičů milováno nejenom *přirozenou* láskou, ale i *nadpřirozenou*, milováno jakožto živý úd na těle Kristově, milováno jakožto živý chrám Ducha svatého; a právě těmto *nadpřirozeným* důvodům jest tak mnohé dítě díky povinno, že zůstalo na světě, jelikož pouze *přirozená* láska rodičů bývá mnohdy udušena rozličnými náruživostmi, jak se zejména *dosud* spatřuje v končinách pohanských, kde tisíce dětí rok co rok od vlastních rodičů bývá krutým způsobem usmrcováno, smrti na pospas vydáno; čini to, že *neznají* Krista, božského přítele a posvětitelce dětí.

Pravda Kristova, křesťanství chráníc *dítěk*

posvěcuje i srdce rodičů jejich, zjemňuje panství mužovo, oslazuje poddanost ženinu. Křesťanství, a *jenom* křesťanství chrání v Polynesii starých rodičů, kteří v rodinách pohanských bývají od lidských dětí se světa sprovazeni; — křesťanstvím, *jenom* křesťanstvím bývají na Východě zachovány nemluvnátkům matky, kteréž v rodinách pohanských bývají spáleny, umřel-li muž. Křesťanstvím, *jenom* křesťanstvím odklizeno hrozné otroctví a proměněn poměr pánův ke služebníkovu v poměr dvou bratří, pro něž *táž* krev Kristova na kříži prolita. A tak-li *živých* členů rodiny ujímá se svatě evangelium, jest přelaskavě pamětlivo i zemřelých, jim pomáhajíc mši sv., modlitbou a všemi ostatními prostředky milosti a milosrdenství.

Ejhle, jak chutný a životodárný chléb pravdy Páně.

Bez Krista není civilisované společnosti. Toho ať pomní, kdož by rádi křesťanský svět vysvětlili *bez* křesťanství, kdož nynější všeobecný pokrok prohlašují *jenom* *přirozeným* vývojem moderního ducha. Svazek naší víry s naší civilisací přesnadno nám vysvitne, popatříme-li na *pohanské národy*. Devatenácté století láme se již Evropě chutný a životodárný chléb evangelia Kristova, a to s prospěchem znamenitým; po všecek ten čas sedí většina národů pohanských v jiných zemědělech ve tmě bludu a klamu, avšak právě proto též ve strnulosti, bez pokroku, bez civilisace. — Temnoty pohanského mnohobožství jsou *tak* těžké, *tak* svírají ubohý lid, že jich nikdo na světě nezapudí, leč-li *Kristus* tam zavítá ve svých služích.

Od národů *dosud* pohanských popatříme na národy, kteří *kdysi* byli křesťanskými, avšak strašným dopuštěním Božím *přestali* jimi býti. Všimněme si na př. severní Afriky. Jakými zářnými

ohnisky vzdělanosti byla kdysi města Alexandrie, Karthago, Hippo! Maně připadají nám na mysl slova velikého *kardinála Luvigeriho*, jenž stav se arcibiskupem alžírským takto promlouvá v prvním pastýřském listě: „Ach, jak veliká bývala tato africká církev, když měla 700 biskupů, svatyně nesčetné, kláštery hojné, církevní učitele slovně! Zdejší země jest prosáklá krví mučednickou; zdejší sněmy církevní se svými moudrými, neohroženými biskupy bývaly vzornými pravidly veškeré církvi; — církev s chloubou přijímala z úst Cyprianových a Augustinových výklady dogmat; zdejší panny bývaly před katany neohroženější sebe statečnějších mužů; jeskyně na horách, oásy na pouštích voněly líbeznou vůní ctnostných poustevníků; celá africká církev byla všemu světu předmětem podivu a sv. závisťi.

Než po těchto stoletích slávy měly nadejiti doby smutku, křesťanská Afrika měla býti velikou i v neštěstí, jako byla veliká ve slávě.

Jak jsi poklesla, veliká církvi! Jak rozmetáno stavivo tvých chrámů, jak jsi se stala předmětem hněvu Božího a pomsty, předmětem soustrasti světa křesťanského.

Znáte sami, nejmilejší bratří. Tyto žalostipluě děje, vidíte den ze dne smutně jejich stopy. Víte, kterak barbari Evropu zpusťošivše a znova po krvi a kořisti válečné žízňice vrhli se na tato kvetoucí města, vrazili do těchto úrodných rovin, jejichž obyvatelé víru svou častěji byli poskvřnili neřestmi. Znáte ssutiny, jimiž označen pochod barbarů; znáte jejich pustošení a ukrutnosti, znáte bolestné nářky, pronásledování a vyhánění katolického obyvatelstva. Víte, jak bylo naloženo se 400 biskupy, kteréž *Vandalové* zahnali s biskupských trůnův a do bídného poslali vyhnanství. Vzpomínaje toho

hluboce jsem dojat; neboť mezi vyhnanými biskupy vidíme Viktora, posledního biskupa z Ikosia, z onoho biskupského sídla, jež po 14 stoletích sluje Alžír a jehož se nyní *mně* dostalo, abych odtud hlásal touž víru, kteráž od věků vítězila nad všelikým úsilím ukrutníků nad všelikou proradou bludařů.

Jedné však bouří, ač tak kruté, nepodařilo se zničiti tuto velebnou církev. Osvobození z odporného jha, jehož jméno „*vandalismus*“ zůstalo u všech národův označením divokého, zvířecího barbarství, žili křesťané afričtí skoro sto let šťastný, spokojený život. Opět se těšili svým pozemkům, svým městům, své víře, když se pojednou objevili z *Arabie stoupecni Mohamedovi*, plni divokého fanatismu. — Jakožto apoštolé náboženství smyslnosti, přemoženým národům islam nabízejíce, sice smrtí hrozíce, počali uředníci koranu újí hrozné vpády, jež tak dlouho hrozily Evropě zkázou, až jsou konečně zastaveny Karlem Martelem a jeho statnými Franky. Křesťané v severní Africe stali se první obětí vpádů těch; zstrašené voje jejich, od pánů v Byzanci opuštěné, zkusily brániti se; než marš. — Lid hromadně vražděn, celí národové až do Arabie do vyhnanství zavlečeni. Už netekla krev, už nebylo slyšeti nářků bolesti nebo pomsty, už nebylo nikoho ve zpustošených městech, jenž by protestoval proti surovému násilí na celé té zemi spáchanému, nebylo nikoho, leč popel světců ve zneuctěných hrobech.“

Toť nářek slavného otce Afriky, kardinála Lavigeriho. Však netřeba nám choditi až do Afriky pro důkaz, kterak zubožena země, zubožen lid, kterak povalena civilisace, odstraněno-li tam křesťanství; *naše milá vlast zkusila toho měrou vchovatou v dobách, kdy nebráno jí sice celého kře-*

stanství, však ryzost víry jí pokálena kacířstvem a bludařstvím, husitismem a protestantismem.

Válkami, jež kacířstva ona u nás doprovázely. přivedena vlast naše takorůka na kraj hrobu, všecka zpustošena, blahobyť zničen, čest její u vůkolních národů pokálena.

Co se týče *husitismu*, pomněme, jak jím v nívec uvedeny bohonaděné a vlastenecké tužby zlatého srdce našeho velikého Karla, drahého otce vlasti; pomněme, že bludem tím a válkou z něho vzešlou, válkou téměř dvacetiletou, *ubýlo národu našemu i štěstí, mravnosti i vzdělanosti*; roztrhal se v sekty, ba až k adamitství, zvířecímu naháčství stržena část lidu českého, druhy tak mravného, s přemnohým ukrutenstvím u nás *válčeno, zabíjeno, páleno*; Čech ubíjel Čecha, bratr bratra; co měst a hradů, vesnic, kostelů, klášterů vandalsky povaleno! *Statisíce životů lidských* svévolně zahynulo, na miliony *národního jmění* promrháno, *ztráty památek uměleckých nenahraditelné*. S kostely a kláštery rozbito, roztrháno, popáleno vše, co v nich uměleckých a drahocenných děl po staletí bylo skládáno a chováno, obrazy, sochy, knihy, kostelní roucha, vzácné náčiní a j.; zničeny skoro všechny památky staročeského umění, jež skoro výhradně jen s kostely a kláštery se pojily, jako dítky s dobrou, pečlivou matkou.

Rozchváčeny také a uloupeny bohaté *statky církevní*, z nichž bývalo živo netoliko duchovenstvo, ale pořizovány z nich drahocenné předměty bohoslužebné, obžívovali se zástupové umělcův, učenců, nadějně žactvo, a podpory docházela chudina.

Lid dlouhým válčícím zpustl na duchu i na těle, práci odvykl, protože majetek nebyl jist a bezpečen. Ke zpustlému lidu domácímu přidali se

četní dobrodruzí z Němec a odjinud a s nimi pak společně loupili a prostopášně žili, u nás se usazovali. Tento pak tělesně i mravně zpustlý lid *propadl konečně hnusné porobě a tvrdému nevolnictví, jež mu hodili na šíji rovněž mravně pokleslí a zvrhlí pánové*.

„*O tělesné porobě selského a nižšího lidu*“ — píše *Palacký* — „nebylo na počátku XV. století ještě ani stopy, ani zmínky; ale na konci století toho jeví se již jako skutek uznaný a ustálený, jako známka všeobecná lidu obecného. Bylyť to arci okolnosti mimořádné, kteréž hověly převratu takovému; — bylyť bouře a války neslýchané i několikrát opěťované, ježto zasahovaly až do jádra života a bytu národního a v nichžto rozhodovala nikoli *spravedlnost, ale hmotná, hrubá síla i chytrost válečná*.“*)

Jaké to nevolnictví bylo, o tom svědčí český bratr Chelčický, an píše šlechticům: „Nesluší na vás, své chudé lidi dráti a bezpráví jim činiti, robotami, lovy, pomůckami přimyšlenými a jinými břemeny jich tisknouti. — — — Aníž odpuštěno bude pánům a vladařům ukrutným, ježto sedláky své tepouce hanějí, chlapy, výry a psy je nazývajíce u vězení sázejí, aby vždy jim bezedná hrdla pinili.“

Po strašných bouřích *husitských* zdálo se, že se národ náš ponenáhlou přece zase zotaví; avšak *protestantismus* srazil ho opět s cesty civilisace, pravého blaha. — Strašnými klopotami, přehrozným soužením a svízeli neslýchanými „*oblašil*“ Luther napřed *svou vlast Německo*, potom však pila z kalicha toho i *naše vlast*, z kalicha jedovatého, takže jí bylo již namále.

*) Dějiny národa českého I. 462

Jak pak zvelebil Luther statky *duševní*, jak prospěl vzdělanosti vyšších tříd? Až úzko čísti, jakými nadávkami tituloval *učence*, jak barbarsky smýšlel a mluvil o štěpnicích *učenosti*, o *universitách*. Velikého *Aristotela*, nejzářnější hvězdu celé filosofie starověké, nazval Luther vtěleným ďáblem, hrozným rouhačem, bezbožným pochlebňíkem, knížetem temnosti, skutečným Apollyonem, zhovadilcem, nejhroznějším podvodníkem lidstva, veřejným a úmyslným lhářem, kozlem, úplným rozkošníkem, dvojnásob prokletým. Pro *učence* vůbec měl Luther ve své květomluvě tyto titulatury: Kobylky, housenky, žáby a vši. *University* jsou podle něho brlohy lupičů, chrámy Molochovémi, synagogami zkázy; všechny měly by býti srovnány se zemí; nic pekelnějšího nad ně, nic ďábelštějšího nad ně nepřišlo prý, aniž kdy přijde na zemi.

Slyšeli jsme *slova*, vizme nyní *skutky*. Děkan filosofické fakulty na universitě *erfurtské* píše v úřední zprávě za r. 1523: „Nikdo před dobou naší nebyl by uvěřil, kdyby mu byl kdo předpovídal, že za krátko naše university tak hluboce klesnou, jak skutečně nyní klesly, že jim zbývá sotva stín bývalé slávy. — Mluví se s kazatelen reformátorův o universitách tak, že všecko, co kdysi bývalo ve vážnosti, nyní odsouzeno.“*)

Professorův i posluchačův ubývalo a ubývalo. — Roku 1520 immatrikulováno na universitě *erfurtské* 311 studujících, r. 1521 120, pak r. 1522 bylo jich 72 a za rok už jen 34. Štvanice Luthrova nebyla marna. — Na jiných universitách nebylo lépe; v *Rostocku* na př. studovalo před t. zv. „reformací“ 300 studujících, r. 1524 bylo

*) Srv. Zahm-Hazuka: »Věda a katoličtí učenci.« Str. 110.

jich jen 38 a za rok 15! Z university *basilejské* zazněl r. 1524 smutný nářek: „Zdá se, že university vymřely a jsou pochovány;“ měliť tam roku 1522 pouze 27 posluchačův a roku 1526 jen 5!

Co řečeno o universitách, platí jistou měrou o všech vzdělávacích ústavech, kde se uhostila „reformace“, kde zvítězil protestantismus. — „Pod záminkou evangelia — píše r. 1521 humanista *Cobanus Hessus* — udusili „reformatoři“ svobodná umění. Svým zhoubným učením uzmulí vznešeným studiím veškeru vážnost, která jim přísluší, aby mohli ošiditi svět svou *šíleností*, kterou však nazývají *moudrostí*. Naše školy jsou opuštěny, my jsme v opovržení.“*)

Jak pak Luther, jenž místo chleba pravdy podával kámen bludu a kacířstva, zvelebil statky *hmotné*, jak prospěch a blaho nižších tříd? Odpověď máme v *krvavé válce selské* v XVI. století a ve *strašné válce třicetileté* v XVII. století.

Vrchností světských chtěl použití Luther k církevní revoluci, aby se mohl pod jejich záštitou zbaviti nenáviděného života klášterního a uniknouti následkům, jakéž až do tehdejší doby stíhaly takové klášterní sběhy, uprchlíky; proto jim vydal všecko zřízení církevní, všechny statky církevní na pospas; proto vzpíraje se *jednomu* papeži, nadělal z knížat světských papežů do nepočítána; byltě potom každý světský pán nejvyšším pánem duchovním ve své zemi, na svém panství; vždyť si vymohli zásadu: „Cajus regio, illius religio.“ — Ói země, toho náboženství.“

Dokud byly vrchnosti Luthrovi po vůli, nebylo nad ně; když však se jim počínání jeho

*) Ibid. Str. 112.

zdálo přece jenom povážlivým a ohražovaly se brzy proti tomu, brzy proti onomu, spustil „reformátor“ i proti nim stavidla své „výmluvnosti“ a prohlásil tyto věty: „Knížata jsou největší blázni a nejhorší kluci na zemi. Do nich lze se nadíti jen nejhorších věcí. — Jsou žalárníky a katy Božími; Bůh jest velikým pánem, proto musí mítí také ušlechtilé, urozené, bohaté katany a pochopy.“ *)

Ve zběsilém hanopise proti knížatům *vyzýval lid, aby vrchnosti neposlouchal*. Nešťval nadarmo. V červenci r. 1524 začala strašná selská válka, vzkríšen starý vandalismus, lidé měnili se ve dravé šelmy. Což však konečně spravily sebe větší davy selského lidu, jenž nerozuměl umění válečnému, co spravily proti vycvičené moci vojenské?

Jsou poraženi, strašně poraženi; celkem jich zahynulo 100.000. Předvídáje Luther porážku sedláků, nemaje naděje, že zvítězí selský lid nad panstvem, a boje se tudíž, by nepozbyl přízně *vítězů, pánů, opáčil*, a jako byl napřed rozešťval lid poddaný proti vrchnosti, tak šťval nyní neruvalým způsobem vrchnost proti poddanému lidu. Ve spise „*O vrchnosti světské*“ píše: „Vrchnost musí sprostý lid poháněti, bítí, dusiti, všěti, páli, popravovati, v kolo vplétati, aby se bál a byl na uzdě držán.“ Pojednou rozplývá se chvalořečemi o *pánech*, ač mařili drabý čas obžerstvím, chlípností, divokými hony a jinými radovánkami, *sedlákům* pak píše takto: „Knížata nemají na růžích ustláno; ale ty zatím se povaluješ za kamny a obracíš ďablovu pečení, nedbaje, co se páni o tebe nastarají. Vy bezmocní, hrubí sedláci a oslové, *nechcete* toho slyšeti!“

*) Dr. Karel Řehák. Kde jest reformace? Str. 187.

Ještě výše vytáhl Luther stavidla své „*líbezné*“ mluvy v druhém spise z války selské nazvaném „*Proti vražedným a loupeživým rotám selským.*“ Vyzývá pány: „Ustrňte se nad ubohými lidmi, kteří trpí od rozzuřených sedláků. Bodej, bij, škrt, kdo může. Zemřeš-li v boji, blaze tobě, jsi pravý mučedník; blaženější smrti nemůžeš dojíti než v tomto boji. Jen utraťte sedláky jako vzteklé psy! Kdo se nad sedlákem slituje, upírá Boha, Bohu se rouhá.“

Dva tudíž živlové poráželi sedláky: Luther pěrem a ústy, páni mečem a ohněm; výsledek byl přiměřený: ztráta tisícův a tisíců životů lidských, sta a sta klášterův, zámkův a osad vyloupeno a zničeno, pole ležela ladem, nastala drahota, hlad, tisícové vdov a sirotků po ubitých sedlácích potulovali se krajem a bídne hynuli.

Po čase měla i naše ubohá vlast vrchovatou měrou býti oblažena těmito lutheránskými slastmi; hrůzy válek husitských měly znova ožiti ve hrůzách válek protestantských, ten však byl rozdíl, že po válkách protestantských byla vlast naše zuboženější než po husitských. Strašny byly škody materiální, hmotné, strašnější však škody morální. Věru jaktěživ se nenadál českého mateřského jazyka tak milovný Hus, že potomci a dědicové jeho přidrží se Němce Luthra jenž si dělával blázny z národa našeho, jenž kydal hany a posměch na národ náš. Ani se nám nechce a stydíme se věru opakovati jeho hrubá a sprostá slova proti nám pronesená. Avšak zbytkové husitští nedbajíce toho, vrhli se do náručí protestantismu, německému protestantismu, a tak rozestřena záplava německá po vlastech našich. Přinášeny německé knihy protestantské, ustanovování německých kazatelů a učitelů, za nimi pak stěhovali se

k nám Němci o překot. A že zásada Luthrova: „*Hřeš jak hřeš, jenom věř!*“ ani u nás nemohla přispěti k čistotě mravů, jako nepřispěla v Německu, jest na bíledni. Jací to byli také *hlasatelé* „čistého evangelia“! Jak mravně zuboženo bylo tak zvané duchovenstvo protestantské. Jaký to nedostatek vzdělání u nich! Jak bědný poměr jich k pánům, kteří je ustanovovali *Brosius*, dějepisec té doby, píše v té příčině: „Žádný mi to nebude moci zapřítí, že do Frankfurta, do Vittenberka na to plané svěcení na větším díle odtud z Čech i z Moravy běhají lenochové, školám i obcím neužiteční osl. . . . mizerní klerikové a zmařili v kancelářích písaři, i tam zašli ne tak neštětím a zlou příhodou, jako od pivováren, od karet a kostek pohořelí řemeslníci, marnotratcové, lidští pokladačové.“

Dobře píše náš slavný *Tomek*: „Tato *nezřízenost církevního života* strany evangelické byla největším *pramenem mravného hynutí národa českého*, ve kterém pořad dále zacházel. Vyšší stavové, vyzutí ze všeho církevního podřízení, předcházeli v lehkosti mravův ostatní národ svým příkladem; hody a radovánky hlučné, při kterých jeden druhého bleděl předčítí prohýřováním statku svého, byly obyčejné jejich zábavy; smilství a obžerství rozmáhalo se nad míru, udušujíc šlechtěnější snahy a vůbec chuť k vážnějšímu zaměstnání. Poněvadž pak duchovní vzdělání bez podnětů mravných nemůže zdárně pokračovati, klešali v něm Čechové rovněž hloub než za časů předešlých.“

Týž slavný *Tomek* vyznává upřímně a poctivě: „Rozšíření lutheránství, jemuž husitismus připravil půdu, přivedlo zmatky na nejvyšší stupeň. Ve druhé polovici XVI. století spatřujeme Čechy,

pokud nebyly katolické, zbraveny skoro všeho církevního pořádku; *kněžstvo* lutheránské sprostěno vsí kázně zpustlejší ve mravech a také méně vzdělané než bylo kněžstvo *to*, proti kterému před časy *Hus* pozdvihoval hlasu svého; *lid* zanedbaný, ale ovšem naplněný pověřivým záštitím proti staré církvi; *šlechtu* zhýralou jak nikdy před tím, od danou obžerství a jiným nepravostem, právě jako byla šlechta německá toho času. *Literatura* česká byla v XVI. století ovšem plodnější nežli jindy; ale výrobky její nerovnaly se vnitřní cenou plodům XV. stol., tím méně XIV. století; jen jakási *mnohomluvnost* byla větší. . . V *politickém* ohledu rozbořilo husitství naši starou státní společnost, která se podstatně zakládala na silné moci královské, ačkoliv omezené zemskými stavy. Husitská válka vyvrátila moc královskou a rozmnožila moc šlechty přespřiliš; jistá *rovnováha* mezi mocmi státními, na níž spočíval dosud zákonný pořádek, byla tím zrušena; pročez nacházela se země od té doby s jistými přestávkami brzy více brzy méně *ve stavě anarchickém*, ve kterém zalíbila sobě šlechta tak, že i později, když se moudré a silné vládě Ferdinanda I. podařilo provésti důležitou změnu, ona nikdy nebyla nakloněna jim přivyknouti, nýbrž toužila zpět a podrývala nové řády, pod kterými byl by náš národ sice pozvolna, ale jistě mohl se zase blížiti lepší budoucnosti

Katastrofa bělohorská, kterouž novému pokusu protestantské šlechty, úplně zvrátiti posavadní pořádek státní, učiněn byl konec, měla ovšem v zápětí těžké pohromy na náš národ; ale nepřičítáme jich výhradně příčinám zevnější, nýbrž skutečným chybám našich předků. Byly to přirozené následky neduhů, které se za tak dlouhý čas bez přítrže rozmáhaly v našem národě; ne-

duhy tyto potřebovaly léku prve nebo později, neměl-li jimi národ český poklesnouti ještě hloub, než se již stalo... Teprve *vítězství katolické církve* navrátilo národu našemu pravou zbožnost, pevnější základy mravnosti, tudíž způsobilost k pokračování ve vzdělání svém duchovním na cestách, po kterých za starodávna kráčel zdařile. *Dobrodělní tato*, tak velikými obětmi dosažená, neměla by býti zakalována ustavičným ohlížením po hrncích egyptských, po časih ve vzdáli zevnitř se trpytících, které však chovaly v sobě zárodek zla potomního, *nýbrž měla by býti uznávána*, aby takto působila ještě blahodárněji. Národní literatura měla by hleděti způsobiti smíření s časem oním, aby národnost naše, znova probuzena k životu, bez všelikého rozpakování, *opírajíc se o katolickou církev* a o pravé základy moci a jednoty našeho mocnářství, jakožto jedinou pravou cestou vždy zdárněji prospívala.*)

Toť jsou věru slova muže, jenž z té duše jest přesvědčen, že jenom *pravda* — a ta jest *jedna*, pravda, jak ji skýtá církev katolická, sloup a utvrzení pravdy, — jenom *pravda* jest živným a blahodárným chlebem jednotlivci i celému národu. Nuže, važme si chleba toho a nedejme si ho vyrvati od nikoho, buďsi on kdokoliv!

Končíme tužbou našeho *Sušila*:

»Bože dobrý! Tvé-li oko vidí,
co Tvůj národ na té zemi dělá,
jak se vzpíná duše jeho smělá,
jak i za Tvoju nauku se stydí?
Na nivách co myslí svoji klidí,
na tom duše jeho vázne celá;
Tvých pravd kázaných i od anděla
jak žid manny v poušti sobě bídí.

*) Václav Vlad. Tomek: O nepokojích stavovských v zemích mocnářství rakouského za panování Rudolfa II a Matyáše.

Dáš-li s sebou nakládat tak lehce,
že ten země červ se Tobě rouhá
a se nectně tajemstvím Tvým řehce?
Již li vyschla soudů Tvojich strouha,
že si, Pane, počínáš tak křehce?
Leč Tvé bytí — dobrota jest pouhá.

* * *

Povstaň jednou opět v tuto dobu,
Methoději, vlasti proroku,
vylej řeči v prudkém výtoku,
aby vnikla do nejzazších hrobů,
čili necháš déle pyšnou zlobu
rádit ve svém divém výskoku
až zrobivši obor otroků
do pověčných lid tvůj svrhne hrobů?

Národ tvůj se s nebem potýkaje
s láskou Boží zapeklitě hraje,
lži se koří, pravdě Boží laje.
O již povstaň a přijď v naše kraje,
přijdiž se slov Božích ostrým mečem,
přijď a učiň konec nectným řečem!»

V další stati spatříme několik črt ze života tří velikých milovníků pravdy a hlasatelky její, církve svaté. Kráčeli věrně a srdnatě pod praporem jejím: proto jest na věky požehnána památka jejich. Jeden byl slavným generálem, hrabě Tilly; druhá byla pokorná duchovní dcera sv. Františka Serafinského blahoslavená Krescencie Hössova; třetí sloutný učenec Bedřich Ozanam.

Kéž se na laskavých čtenářích osvědčí staré přísloví: „Exempla trahunt — Příklady táhnou!“

Panna Maria Staroetinská

a její nejmoučnější ctitel generál hrabě Tilly.

»Jako kvítko po světle
srdce moje plane
po té růži rozkvělé,
po Marii Panně.
Ona vůni nebeskou
kolem sebe dýše,
ona mocí mateřskou
prosí u Ježíše.«

(Poutnická).

Bavorsko nemá nad *Pannu Marii Staroetinskou*; s chloubou a vděčností zvána jest patronkou království bavorského. Láskou Boží dopřáno mi, že jsem ve dnech 21. a 22. července 1898 mohl meškati na posvátném tom místě, pokloniti se tam nebes Královně a podivovati se úctě, jakéž se těší a těšila v tamější zemi; nade všecky její ctitele vynikl zajisté přeslavný generál hrabě Tilly.

I.

Starý Etink, německé Loreto, jest pěkný městyš na širé rovině innské, nedaleko hranic hornorakouských; čítá přes tři tisíce obyvatelů; jest sídlem okresních úřadů. Několika ulicemi vchází se na krásné náměstí, kdež na jižní straně vévodí překrásný gotický farní chrám se dvěma

štíhlými věžemi, bývalý to opatský chrám benediktinský; na východní straně stojí krásný kostel a klášter kapucinský, bývalý redemptoristický a ještě dříve jezuitský; na západní straně druhý — a to starší — klášter kapucinský; i jestiž ve Starém Etinku tolik duchovních synů sv. Františka, jako v málokterém jiném místě, ba snad v žádném na zemi; však jich tam potřebí na obslužení ohromných tisíců poutníků; tam i sídlo provinciálovo. Několik kroků na sever z náměstí je klášter a kostel řeholních panen, a za ním ještě dále sličná svatyně gotická na krásném hřbitově.

Uprostřed všech těchto stánků Božích, uprostřed na náměstí stojí přepamátaná svatyně Mariánská, kaplička to sice na pohled nepatrná, maličká osmistěn s měděnou stříškou, na jejímž vrcholku je zlatá koule a zářná monstrance. K osmistěnné kapličce této přistavěna podélná loď, rovněž nepřilíh velická; obě pak, kaple i loď, obehnáno krytou chodbou, jejíž stěny od vrchu až dolů plny, plničky votivních obrazů, velikých a malých, tak že není vůkol na kostelíku tom místečka prázdného; nad to viděti tam též množství berlí a jiných předmětů, jež tam na památku zanechali lidé na přímluvu Matky Boží uzdravení.

Vejděme. V lodi jsou jen dva oltáře. Nedaleko nich je 17 ohromných svíců, věnovaných a po čase zase obnovených od 17 obcí bavorských, jež ustavičně chtějí býti u Rodičky Boží zastoupeny. Projdeme nízkou brankou (naproti hlavnímu vchodu do lodi) a octneme se na nejdražším místečku celého království bavorského, octneme se u oltáře Panny Marie Staroetinské. Stěny tmavy, temny věkovitým stářím; tím zářivěji stkví se v ustavičném denním i nočním svitu pěti stříbrných lamp socha Rodičky Boží na oltáři.

Sličná socha ta jest dřevěná, nádherným, v pravdě královským rouchem oděná. V levici drží Panna Maria drahocenné, drahými kameny zdobené žezlo; na pravici spočívá jí božské Jezulátko, jež drží v ruce modrou kouli, obraz to, že země, že svět jím vykoupen. Obličej i ruce jak Panny Marie, tak Ježíškovy starobylostí zčernaly; i říká se „Černá Panna Maria Staroetinská“.

Pod sochou je překrásný, celý stříbrný oltář, stříbrné tabernakulum, stříbrné svícný, dar nejslavnějšího panovníka bavorského, kurfirsta Maximiliana I. (v XVII. stol.) Na stříbrném antependiu vypouklou práci vyobrazeno, kterak sv. Rupert apoštolem bavorským. Pocházel z francouzského královského rodu, byl biskupem vormským, pověst o jeho svatosti dostala se až ku zmíněnému bavorskému knížeti Theodorovi II.; i pozval si ho na svůj dvůr. Sv. Rupert přišel do Řezna. Horlivě hlásal svaté evangelium. Ochoťně naslouchal vévoda i dvořenínové jeho; roku 696 jest pokřtěn od svatého biskupa, pokřtěno i mnoho šlechticův a lidu prostého. Týž sv. Rupert zbudoval a posvětil Mariánskou kapli Etinskou; však i dále ještě bral se z Bavor; plavil se po Dunaji až do nynějších Uher, kázal Krista Avarům i Slovanům, a vraceje se stanul ve starobylém městě Laureaku, nynější Lorch v Horních Rakousích, poblíž hranic dolnorakouských. Z Laureaka konal opět apoštolské cesty po okolí, zašel do tehdejšího města Juvavie (nynější Solnohrad), pochodícího z římských časů, založil tam biskupství, a jsa sám prvním biskupem solnohradským, pracoval neunavně až do své blažené smrti — roku 717.

Vůkol zázračné sochy spatřují se ve výklencích drahocenné dary vzácných poutníků, hojnost

stříbrných srdcí, stříbrných ramen, rukou, nohou, očí, svazků perel a jiných krčních ozdob, růžence, řetězy, obrazy, vzácné práce ze slonoviny, drahých kamenů, perleti. To však jest jenom skrovná část votivních darů zbožného lidu bavorského i jiných poutníkův; ostatní až úchvatné množství vystaveno v klenotnici blízkého farního velechrámu. Tam věru zrak až oslněn krásou a drahocenností, duše pak velemile dojata vroucí láskou k Matce Boží, jejíž dobrota a laskavost uznána od vděčných ctitelů tak vzácnými dary.

Právě naproti zázračné soše v kapli visí ve stříbrných nádobách srdce knížat a králů bavorských, počínajíc od kurfirsta Maximiliana I., jakož i srdce jenerála hraběte Tillyho; meškáváje přechásto za živa u Matky Boží Staroetinské, přál si tam meškati i po smrti; srdce jeho jest v kapli, ostatní tělo v kostele svatých knížat apoštolských Petra a Pavla; toť hrobka jeho rodiny. Na hlavním oltáři kostela toho spatřuje se vojenská postava Tillyho, an klečí u sv. kříže; po několika schodech sestupuje se do hrobky, kdež odpočívá svatý bojovník s chotí a dcerou; sklem nad hlavou v rakvi zasazeným možno spatřiti dosud zachovalou tvář. Hlavní náměstí etinské zvané náměstím Tillyho.

* * *

Jak už zmíněno, jest původcem milostné kaple Staroetinské sv. Rupert; zbudoval ji a zázračný obraz Matky Boží tam postavil roku 700. Jaké to ctihodné stáří! Za sto let postaven v témže Etinku královský zámek, v němž i císařové svaté říše římské bydlili, a to hned první z nich Karel Veliký (768—814). Jeden z potomků Karla Velikého, Karloman, syn císaře Ludvíka

Němce, založil několik krokův od zázračné kaple velkolepý *benediktinský klášter a kostel r. 876*; byl i on velmi rád v Etinku přebýval a tam i pochován býti si přál; dosud se ukazuje ve farním chrámu (bývalém to onom benediktinském) jeho náhrobek.

Však jako naše milá vlast strašně zpustošena, ba celá velkomoravská říše vyvrácena od divokých *pohanů Maďarů*, tak i Bavorsko od nich zle navštíveno, popleněno, vypáleno, zdrancováno — celé Bavorsko, i Starý Etink r. 907. Surovostí rozkacených Maďarů celý Starý Etink takřka zmizel; císařský zámek, benediktinský klášter, ostatní budovy — vše spáleno, rozbořeno; *jenom milostná kaple Rodičky Boží uchována*.

Jako v naší milé vlasti místo *starého Velehradu*, taktéž od divokých Maďarů smeteného s povrchu země, povstal po čase *nový Velehrad*, tak i místo *Starého Etinku* zbudováno ve vzdálenosti dobré čtvrt hodiny město *Nový Etink*; avšak sláva *Starého Etinku* neměla zahynouti; kolem pozůstalé kaple opět usazovali se lidé; město vzkříšeno, opět zbudováno; vždyť přicházelo mnoho velmi mnoho poutníků k Matce Boží. Po čase i klášter jistou měrou vzkříšen; poněmhubo nabývalo město nynější tvářnosti. Ovšem často krátké ještě přirhly se hordy různých vojsk nepřátelských; avšak Bůh chránil milostného stánku Mariina; chránil ho vroucím ctitelům, jichž přehojné množství přicházelo ze všech končin. Tak na př. zaznamenáno, že od 1666—1719 přistoupilo ve *Starém Etinku* přes 22 millionů zbožných křesťanů ke stolu Páně.

Nade všechny ctitele Panny Marie Staroetinské vyniká generál hrabě Tilly.

II.

Hrabě Jan Tserklaes Tilly narodil se v únoru r. 1589 v nizozemském kraji brabantském. Rodný zámek jeho už nestojí, nyní pojmenována po něm *vesnice Tilly*. Otec byl císařským vojenským radou, matka dvorní dámou královny Marie, vladařky nizozemské. Synáček byl velmi zbožný; matka myslela, že jeho povoláním bude kněžský stav. Svěřen otcům Jesuitům; u nich přibýlo mu zbožnosti. Avšak klášterní cella neměla se státi příbytkem Janovým, nýbrž ležení vojenská; ale vroucí zbožnost a mravní přísnost zachoval si až do hrobu.

Poprvé spatřujeme hraběte Tillyho ve vojích *Alexandra z Parmy*, a to plukovníkem v boji s kurfirstem kolínským, arcibiskupem Gebhardem, jenž se byl zpronevěřil trůnu i oltáři, jenž stav se kalvincem, chtěl duchovní kurfirstství uchvátiti sobě a své rodině; byl se jako kalvinec i oženil. Hříšné záměry se odpadlíkovi nezdařily.

Francouzský král *Jindřich IV* byl by své armádě velice rád získal Tillyho a stkvělé činil mu nabídky. Tilly jich nepřijal, ale vybral se do Vídně a nabídl své služby *císaři Rudolfovi II.*, jemuž bylo bojovati s Turkem. Velmi laskavě jest přijat. Statečně bojoval v Uhrách s odvěkým nepřitelem křesťanstva. Jmenován polním maršálkem. Však vedle Turka nový nepřítel povstal šlechtnému císaři; jeho vlastní bratr arcivévoda Matyáš, spiknuv se s věrolomnými stavy protestantskými, zatoužil sám býti panovníkem. Tilly miluje císaře, oznámil mu chystanou zradu a překazil takto alespoň na čas záměry Matyášovy. Později dosáhl Matyáš alespoň částečné, po čem toužil; i odešel Tilly do Bavor *ke kurfirstu Maximilíanovi*.

Revoluci Luthrovou, Kalvínovou a Zwingliovou byla se protestantismem střední Evropa roztrhla ve strany přemnohé, jež se vespolek hádaly a potíraly; byliť si němečtí protestanté stanovili pravidlem: „Čí kraj, toho i náboženství“, t. j. podání musejí přijati náboženství svého pána. Dle této násilnické zásady šířili páni protestantismus; brali si staré a poctivé jmění církve katolické, vyháněli od kostelů duchovenstvo, držíce *pro sebe* to, co na jeho výživu bylo dáno, a ustanovující kazatele protestantské za bídný plat a na výpověď. Po pánech dělala to i města. Tento pak protestantismus a bídné zásady jeho přívrženců *smrtelně zranily i naši milou vlast, přivedly ji až na pokraj záhuby.*

Protestantská šlechta česká vymohla si násilně r. 1609 na císaři a králi Rudolfu II. tak zv. „majestát“, t. j. list královský, dle něhož *na panstvích svých i na statcích královských* měli náboženskou volnost, mohli si svůj protestantismus svobodně vykonávati. Tento majestát potvrdil jim i nástupce Rudolfův Matyáš, i nástupce Matyášův Ferdinand II. roku 1617. Avšak *čeští páni* protestanté, jsouce ustavičně podněcováni z Německa, nespokojovali se s majestátem; dělali a dovolovali si více, než v něm bylo obsaženo; drze se roztahovali i na *biskupských a klášterních* statcích; nemínili žíti *vedle* katolíků, nýbrž dopřávajíce sluchu štvárcům z Německ přicházejícím, usilovali o *úplné zničení katolického náboženství* v Čechách, jak se bylo již stalo ve veliké části Německa *násilím* pánův, šlechty; usilovali o *zničení krále Ferdinanda II.*, o zničení celého rodu habsburského.

Jako v mnohých jiných zemích, tak i v naší ubohé vlasti revoluce náboženská přivedla *revoluci politickou* Smutným, přesmutným písmem zů-

stane na věčné časy zaznamenán v našich dějinách *den 23. května 1618*, kdy zběsilí *protestanté* vylili sobě vztek a zlost proti *katolickému* spravedlivému králi svému na jeho místodržících hrabatech Vilému Slavatovi a Jaroslavu Martinicovi i tajemníku jejich Fabriciovi, vyhodivše je s oken královského hradu do hlubokého příkopu. Matka Boží ochránila těchto neviných obětí; byliť jejími vroucími ctiteli, horlivými členy Mariánské kongregace; ač s výše tak závatné vržení, nejsou usmrceni; nevzývali nadarmo jmen nejsvětějších, když je bídní lotři s oken vrhali. Toť začátek strašné *třicetileté* války. Týž den zmocnili se rozpoutaní protestanté vlády; sebrali vojsko, vyhnali arcibiskupa, vyhnali otce Tovaryšstva Ježíšova, obořili se na šlechtu katolickou, na města katolická, zejména na Plzeň a Budějovice, táhli na Moravu, strhli proti králi Ferdinandovi Brno, Olomouc a jiná města moravská, vpadli do Rakous, *oblehli Vídeň.*

Kalvinec Krištof Harant z Polžic velel postaviti hrubou stělnu a házeti koule přímo na císařský hrad. Chtěliť *čeští* protestanté vynutiti na Ferdinandu II. i *pro rakouské* protestanty vše-likou svobodu, ba panství protestantismu. Již se povídalo, že prý vídeňští přívrženci českých revolucionářův otevrou jejich vojsku — vrchním velitelem byl Němec Thurn — otevrou bránu Stubenthor, pustí je do města, Ferdinanda že zatknou, do kláštera zavrou, dcery jeho po protestantsku vychovají a katolické rádce že postínají.

Málokterý mocnář byl kdy tak sevřen a stísněn jako Ferdinand II. Však nezoufal, ale vše-likou důvěru skládal v Hospodina i v blahosla-venou Pannu Marii, kterouž vroucně miloval a ctil, jsa členem Mariánské kongregace. V nejrozhod-

nější den modlil se takto před ukřižovaným Spasitelem: „Pane Ježíši Kriste, Vykupiteli pokolení lidského! Vidíš do srdce mého a dobře víš, že nehledám své cti, nýbrž jediné slávy Tvé. Líbí-li se Tobě, v této úzkosti a pronásledování mne pokoriti, hanbou pokrýti, na posměch lidu mne vydati, nezdráhám se. Staň se vůle Tvá. Zde mne máš, nehodného služebníka svého. Jsemť ochoten a podroben každému pokynutí Tvému!“

Domodlil se. Zdálo se mu, jakoby Kristus pravil s kříže: „Ferdinande, já tebe neopustím!“ Po té bral se král do poradní síně, kde již čekali jeho věrní radové. Sezení zahájeno. Pojednou přišla deputace vídeňských protestantův a prudce žádala za audienci. Král jim dopřál slyšení. *Šestnácté* rozvášněných pobloudilců stálo před panovníkem. S prudkostí a lomozem žádají za úplnou volnost a svobodu náboženskou, sice že se přidají k vojsku Thurnovu, jež obléhá Vídeň.

Ferdinand odpovídal mírně, moudře a neohroženě, jako pravý kníže. Buřiči dovolávali se Čech, že prý se tam protestantům ubližovalo. I pravil král: „Nemluvte mi o věcech českých. Nejsouť to Češi, kteří povstání způsobili, nýbrž *cizinci*. V Praze ovšem zvoněno na poplach; ale ti, kteří zvony rozhoupali, ti jsou ve Falci, v Nizozemsku a Savojsku. Onino *cizí* lidé neobmyslí nic dobrého ani zemi české, ani zemi rakouské. Je-li vám milá naše drahá vlast, stůjte přímo a braňte se odbojníkům; stůjte s námi, stůjte s katolíky a netrhejte občanské svornosti!“

Marné domlouvání. Náčelník deputace protestant Ondřej Thonradl podával dotěrně Ferdinandovi sepsanou žádost protestantů vídeňských a volal zuřivě: „Podepíšeš nám to?“
„Nepodepíšu!“ odpověděl král. Vážná a ne-

bezpečná chvíle. Znenadání však zavzněla pod samými okny císařského hradu vojenská trubka, ozval se dupot koní. Protestantští deputanti přiskočili k oknům, a tu vidí věrné královské vojsko. Audience ukončena. Odbojníci protestantští, před chvílkou tak drzí, odprosili panovníka a odešli; přišlé vojsko *tak* je bylo ohromilo.

Zavitaloť 500 statečných kyrysníků. Dva vůdcové jejich, stanuvše před králem, oznamovali: „Leželi jsme v Kremži. Včera nás zavolal velitel Dampier a velel: Pět set vás ihned pojede do Vídně na ochranu našeho milostivého krále. Že však vůkol Vídně jest plno vojska Thurnova a zrádců, sedli jsme na lodí, a tak po Dunaji právě nyní Vídně jsme dojeli. Zvěděli jsme, že urputní odbojníci dorážejí na Vaši královskou Milost a že veliké jest nebezpečí. Nemařili jsme ani okamžiku, jeli jsme ihned do hradu, a troubením a hřmotem oznámili jsme nepřátelům, že jsme *zde*.“

Vděčně praví Ferdinand: „V Tebe, Hospodine, jsem doufal, Tys mne nezahanbil. Na všechny časy dovoluji vašemu výbornému pluku, že kdykoliv přijde do Vídně, smíte se slavným troubením vjeti do hradu, kdež pak bude velitel přebývati.“

Revolučnímu vojsku Thurnovu bylo od Vídně odtáhnouti.

Zatím úpěla naše ubohá vlast pod strašným jhem, kterýmž ji sevřeli proradní revolucionáři protestantští. Konfiskovali, brali statky církevní, biskupské, klášterní, farní; brali statky i laikům kteří se nechtěli k nim přidati, ba vypovídali je i ze země. Korunovali pak toto své zběsilé počínání tím, že *dne 26. srpna 1619 prohlásili Ferdinanda II. za zbavena trůnu a místo něho zvolili si králem kurfirsta Falckého Bedřicha, náčelníka spolku německých knížat prote-*

stantských, urputného kalvince. Dne 4. listopadu toho roku korunován v Praze podle kalvinských obřadů. Českým revolucionářům nejednalo se o naši drahou řeč, nejednalo se o národnost; ukázali to onou bídnou volbou královskou; zvolili si Němce, který neznal slůvka českého, mladíka nezkušeného, neschopného, hříšného rouhače, z jehož rozkazu zhanoben zejména nej přednější stkvost naší drahé vlasti, zhanoben *velechrám sv. Víta*.

V pátek před čtvrtou nedělí adventní zmíněného roku 1619 počal dvorní pastor Bedřichův Skultet bohaprázdné dílo u sv. Víta. Poručil sraziti kříž před hlavním oltářem, načež nohama po něm šlapáno. Sekerami rozbíjeny oltáře, obrazy, sochy, trhána a kradena roucha posvátná. Druhý den rozkopány hroby, zneuctěny svaté ostatky. Na Vánoční hod Boží konány kalvinské služby Boží. S kazatelnou potupena napřed víra katolická, potom přinesen koláč a koflík vína a postaveny na stůl. Bedřich s jedenácti kalvinci zasedl za stůl, rozlomil koláč na dvanácte kusů, kousek snědl sám a zapil vínem, druzí pak učinili totéž. Pražané zhrozili se takových ničemností.

* * *

Nedostávalo se však Bedřichovi pomoci od německých knížat protestantských, aby se udržel proti zákonitému králi Ferdinandovi; proto ohlížel se *jinde* po pomoci. A kde? *U tureckého sultána!* Nabízel se rouhavý ten *kalvinec* panovníkovi *mohamedánskému*, úhlavnímu nepříteli všeho křesťanstva, nabízel mu, že království české bude tureckým poplatným státem, jenom když mu nyní pomůže proti Ferdinandovi!!!

Kterého věrného syna naší drahé vlasti ne-

zabolelo by srdce nad touto neslýchanou drzostí a smělostí, nad touto dotupou našeho národa?

Nešťastná naše vlast měla tedy *dva* krále; bylo patrné, že se takovýto nepřírozený poměr bude muset rozhodnouti krví a mečem. Ferdinand II. hájil si své koruny, kterou měl zákonitě, a revoluční, protestantští páni čeští hájili nezákonné koruny Bedřichovy, ač už byl ukázal, že za jeho vlády hrozí nejhorší nebezpečí nejen poctivé víře, nýbrž i drahému jazyku našemu.

Bojováno. *Nejvydatnějším* Ferdinandovým pomocníkem byl bavorský kurfiřt *Maxmilian*, náčelník katolického spolku knížat, a jeho generál hrabě *Tilly*. Boj byl rozhodnut dne 8. listopadu 1620 na *Bílé Hoře*, poblíž Prahy.

Katolické vojsko důstojně se připravilo; smířili se s Bohem, obcovali mši svaté, posílili se Tělem Páně, pozdravili Pannu Marii svatým růžencem; bylať neděle. Na hoře stáli nepřátelé, v pravo i v levo měli náspý a hrubou střelbu. Dole stálo vojsko katolické. Na *cisarském* hlavním praporu byl po jedné straně obraz ukřižovaného Spasitele s nápisem: *Povstaň Hospodine, povstaň k soudu nad věci svou!* A po druhé straně obraz Panny Marie s nápisem: *Ukaž, že jsi naše Matka!* *Bavoři* měli na hlavním prapoře po jedné straně jména Ježíš, Maria a nápis: *Uděl nám sílu proti nepřátelům!* Po druhé pak straně obraz Rodičky Boží a slova: *Strašná jsi jako vojsko, vojsko do bitvy seřaděné!* *Nepřátelský* hlavní prapor neměl na sobě nic svatého; vyobrazeno na něm jenom slunce s nápisem: *Couvati neumím.*

V poledne dal kurfiřt *Maxmilian* znamení k boji. „*Svatá Maria!*“ vzkřikne všecko vojsko katolické; toť bylo heslo; prapory se zdvihly, hnáno útokem na nepřítelé. *Strašný* boj. V nej-

rozhodnější chvíli pozdvihl kněz P. Dominik do výše obraz Panny Marie Strakonické, kteréž byli protestanté vyloupali oči; pozdvihl jej a vroucně volal: „Ukaž, že jsi naše Matka!“ V touž chvíli vyznamenal se znamenitým důmyslem válečným generál *Tilly*, zozeslav své jezdce tam, kde jich bylo nejvíce potřebí; dodával též srdnatosti věrným vojínům. volaje: „Nebojte se synové již máme vyhráno!“ Znova a znova rozléhá se heslo: „Svatá Maria, svatá Maria!“

Vojsko nepřátelské jakoby bylo omráčeno; ustupuje, dává se na útěk. Bedřich byl zatím pohodlně v Praze obědval; marně přicházeli k němu poslové s Bílé Hory, aby prý se tam odebral za svým vojskem. Teprve když poobědval, vsedl na kůň a v čele 500 jezdců, kteří s ním byli na královském hradě zaháleli, jel na bojiště. Strahovská brána byla zatarasena; tamtéž spatřil, kterak jeho jenerálové Anhalt, Thurn, Hohenlohe a vojáci přes zeď přelézají; jeden volá na krále: „Už je pozdě!“ I vrátil se rychle do hradu, vzal manželku a děti a ujížděli co možná nejrychleji zatím na Staré město pražské, potom do Nymburka a odtud na Moravu. Se *zimním* králem prchali i přívrženci jeho; cestou bylo jim zle nadáváno od rozkaceného lidu, spíláno jim hanebných podvodníků, hrozná kletby na jejich hlavy svolávány, že vlast a lid do takové bídy uvrhli, okradli, oloupili.

Katolické vojsko bylo ovšem s důvěrou v Boha a Rodičku Boží pevně doufalo, že zvítězí; avšak že nepřítel *uteče*, toho se nenadalo. *Tilly* a s ním kurfirst Maxmilian i jenerál Buquoy mysli, že se prchající nepřítel zastaví alespoň u Strahovské brány, a maje tam na hradbách dobré postavení, hájiti se bude; avšak nikoliv; nepřítel *utekl*.

S pět tisíc mužů vojska nepřátelského padlo a zraněno jest. Ukořistěno mnoho koní, všecka nepřátelská děla, i onen hlavní prapor s obrazem slunce, jakož i mnoho jiné kořisti. Z katolických vojů padlo 250 mužův, ale daleko více jich raněno. U veliké vítězoslávě brali se vítězové v pondělí do Prahy.

Po celé vlasti rychle nesla se zpráva, jakého konce se dodělala revolucionářská vláda protestantská i její *zimní* král Bedřich. Všude konány slavné služby Boží na poděkování, nejen v naší milé vlasti, ale i ve Vídni, v Římě, v Madridě.

Císař a král Ferdinand II. nemohl se ihned ustanovit a rozhodnouti, jak má potrestati ty velezrádce, kteří byli proti němu způsobili revoluci, zvolili místo něho *Bedřicha* králem a válku začali. Klonil se zajisté k mírnému potrestání; byl mužem dobromyslným; avšak měl ještě mnoho nepřátel, a protestantský vojevůdce Mansfeld pořád ještě stál se znamenitou silou válečnou v Čechách a vyjednával s protestantskou jednotou v Němcích aby prý mu jen poskytli peněz, on že začne v Čechách opět válku proti císaři.

Vida tudíž Ferdinand, že dál a dále se kuje zrada proti němu, že čeští nepřátelé ustavičně volají pomoc z ciziny, rozhodl se pro potrestání přísné. Sedmadvacet mužů stavu panského, rytířského a městského, přední to strýčkové revoluce, odsouzeno na smrt; jsou popraveni dne 21. června 1621, a to nikoliv *proto*, že byli Čechové, nikoliv *proto*, že byli protestanté, nýbrž pro své *zločiny*, že byli způsobili revoluci proti zákonitému králi, že byli zdvihli nespravedlivou válku, že byli zrušili přísahu.

* * *

Po té obrátil se Ferdinand i proti *německým* protestantům, kteří pustošili *říši německou*; spojil se s Francouzi, Dány a Švédy. Strašná to válka, válka třicetiletá. Jasnou září překrásných ctností, nevadnoucím věncem přeslavných vítězství stkvěl se tenkrát *generál hrabě Tilly*. Porazil kalvinského *markraběte Jiřího Bedřicha* z Badenska Durlachu, porazil *lutheránského Kristiana Brunšvického*, porazil ukrutného *Mansfelda*; zvítězil u Wimpfena, u Hoechstu, vyklidil z Německa zuřivé žoldáky; z vděčnosti povýšil ho císař Ferdinand na hraběte; dosud byl baronem. I byly by bývaly země německé ušetřeny další hrůzy války třicetileté, kdyby *cizina* nebyla opět začala, totiž Holandsko, Dánsko a Švédsko.

Holandsko najalo si svrchu zmíněného *Kristiana Brunšvického* i *Mansfelda*; oba dobrodruhově opět jsou poraženi od *Tillyho* dne 6. srpna r. 1623 u města *Stadtloa* ve *Vestfálsku*. *Ještě* neustálo *Holandsko*; spojeno s *Anglií a Francií* znova se chystalo; však i *švédský král Gustav Adolf* s nimi vyjednával, že z *Polska* vtrhne do *Slezska* proti císaři *Ferdinandovi*; *dánský pak král Kristian IV.* přímo najat; *Holandsko* dalo mu 50.000 zl., *Anglie* 300.000 zl.

Zástěrou pustého vraždění a loupežení, drancování a plenění byla jim lživá řeč, že prý jest v Německu ohroženo evangelické náboženství, že prý svobodě svědomí hrozí nebezpečí; vojsko *Tillyho* nazváno „papežskými psy“, a kde kdo proti němu štván. Proti těmto lživým pomluvám vydal *generál Tilly* toto *provolání*:

„Volám kde jakého faráře, kazatele a duchovního augsburské konfesse, aby pověděli, zdaž kdo z nich byl zahrán ze svého působiště od *generála Tillyho*, zdaž jim kdy jaká sebe menší pře-

kážka činěna u vykonávání duchovního úřadu. Jestli nade vši pochybnost jisto a známo, že nikdo nemůže v té příčině nežádne výtky činiti, nýbrž že všichni vděcností jsou zavázáni za mocnou ochranu, kteréž se jim dostalo... Nepřátelé mají ustavičně plná ústa německé svobody a volnosti. *Krásná* to svoboda, která ve jménu cizinců, *Holandanů*, *Angličanů* a *Francouzů* přivádí na německou říši nejhorší buřiče! *Jiný* jest účel, o nějž onou domnělou svobodou usilují. Pod rouškou německé svobody chtějí neomezenou pánovitost, která se nebojí ani císaře, ani říšského soudu. Chtějí panovati tělu, majetku, statku; chtějí slabšího ušlapati; zemi i lid i zbožná nadání uchvátiti; šlechtu i města o práva a privileje oloupiti, spravedlivého zastání je pozbaviti; spravedlnosti, zákonů, soudců, vyšší vrchnosti neuznávají — zkrátka chtějí otrocké jho uvrhnouti na šíje stavům, městům i soukromým osobám. To jest ta vychvalovaná německá svoboda, jakouž chtějí Německo oblažiti pomocí *Holandanů*, *Francouzů*, *Angličanů* a jiných. *Takovéto* počínání zastírají slovem *náboženství!*“

Zatím však v červnu 1626 zemřel *Kristian Brunšvický* smrtí předčasnou následkem rozmarilého, prostopášího života; vojsko *Mansfeldovo* úplně potřeno od našeho slavného generála *Valdštiny*; *lantkrabě Mořic Hesenský* poražen od *Tillyho*. I spoléhali říšští nepřátelé jenom ještě na *dánského krále Kristiana IV.*; měl značné vojsko: 30.000 pěšákův, 8000 jezdců; kdežto vojska *Tillyho* bylo jen 6000 mužů, dostal však posilu. I vytáhl proti králi *dánskému*. Střetli se u zámku *Luthera* v *Brunšvicku* dne 26. srpna 1626. Hrozně bojováno. V nejrozhodnější chvíli postavil se *sedmašedesátiletý Tilly* v čelo svých vojevůdčů a po-

razil nepřítel nadobro; dánský král jen stěží ušel smrti.

Brzy chystal Kristian IV. znova válku; Angličané, Francouzi a Holanďané propůjčili mu po 3000 žoldnérích; nad to slíbili mu Holanďané měsíčně 150.000 zl. podpory, Francie 500.000 livrů, anglický král Karel I. 160.000 dolarů; mělo býti postaveno do boje 70–80.000 mužův, aby prý nadobro byla zničena malinká císařská armáda Tillyho. Kristian ustanovil zvláštního paliče; za krátko spáleno 300 vesnic a ubohé obyvatelstvo uvrženo do strašné bídý a nouze. Vévodové lüneburští (v Hanoversku nedaleko Hamburka) prosili Tillyho za pomoci. Přišel v červenci 1627 a pomohl. Přísný zaveden v těch končinách řád, vydatná ochrana poskytnuta zejména duchovenstvu, aby mohlo bezpečně konati služby Boží. Všelikým rozkazům dodával Tilly vážnosti a důrazu svým vzorným příkladem. Čeho potřeboval pro své vojsko, svědomitě vždycky zaplatil; nebylo nižádného vydírání.

Obléhaje Pinneberk poblíž Hamburka byl náš hrdina poraněn; po delší dobu ležel nemocen v zámku winsenském; věrní vojínové věrně ho obsluhovali. Zatím byl Valdštýn zahnal krále Kristiana až do Jutska; *císař Ferdinand byl opět pánem Německa*. Dne 6. března 1629 vydal *restituční edikt*, t. j. rozkaz, že protestantská knížata musejí navrátiti a vydati církevní statky, jež počinajíc od roku 1552 byli nespravedlivě uloupili; totiž statky arcibiskupství děvinského, brémského, dvanácte biskupství a mnoha klášterů. Vykonání tohoto ediktu svěřil císař Tillymu. Byla to perná práce.

* * *

Dánský král byl poražen; ale cizí mocnosti ani nyní neustaly; nový nalezly si nástroj: mladého ctizádstovitého, dobrodružného *krále švédského Gustava Adolfa*. Nová válka.

Na říšském sněmu řezenském žádala knížata na císaři Ferdinandovi, aby propustil Valdštýna, ježto prý vojsko jeho bylo páchalo strašné hrůzy. Císař povolil dne 17. srpna 1630. Ale kdo bude nástupcem Valdštýnovým? Dlouho rokováno a raděno. Konečně zvolen *Tilly*. Dne 8. prosince téhož roku 1630 podali císařští poslové starému hrdinovi císařskou listinu, kterouž jest jmenován nejvyšším velitelem *všeho* vojska; dosud byl velel jenom vojsku katolické ligy (spolku). Těžký to úřad. Byloť tenkrátě Tillymu již 72 let, byl válčení již syt, již toužil po odpočinku. Avšak císař, liga, duchovní hodnostáři, ba i několik věrných knížat protestantských tak naň doléhali, že konečně povolil; láska k náboženství a vlasti zvíťazila v srdci jeho. Od té chvíle byl však ještě skromnějším než dříve, ještě klidnějším a rozvážlivějším. Ocitl se na cestě křížové.

Aby si vyprosil síly a požehnání, *zaputoval si k Rodičce Boží staroectinské*; již roku 1624 meškal dva dny u jejího milostného trůnu; nyní ztrávil tam u vroucí nábožnosti čtyři dny; věnoval oltáři Mariánskému drahocenný, dýmanty a jinými drahokamy ozdobený kříž, jež byl kdysi darem dostal od španělské královské princezny Isabely; určil si také, kde má býti ve Starém Etinku pochován.

Město Děvín (Magdeburg) zpronevěřilo se císaři a smluvilo se se švédským králem Gustavem Adolfem: velitelem ustanoven tam švédský plukovník Falkenberg. I táhl Tilly na zrádné to město; stanul u něho v dubnu r. 1631. Napomí-

nal měšťanův, aby se vzdali, sliboval jim císařskou milost. Marné. Sliby Falkenbergovy, že prý co nevidět přitáhne sám král Gustav Adolf, jen aby se Tillyho nebáli, sliby ty našly ochotnějšího sluchu, než napominání Tillyho. Ráno dne 20. května mělo císařské vojsko hnáti na Děvín útokem. Téměř celou noc bděl šlechtitný Tilly na modlitbách; časně ráno obcovoal dvěma mšm svatým. Útočné znamení mělo býti dáno o 7. hodině šesti výstřely dělovými. Ještě chvíli čekáno, zdaž by se Děvínští sami vzdali; avšak jenerál Pappenheim už nedbaje, velel vojsku útočiti a vtrhl do města. Hrozný nastal boj na ulicích a náměstích. Stříleno, sekáno, bodáno; ženy a dívky lily s oken vařící vodu, vroucí olej, rozpuštěné olovo. Kolem 10. hodiny vzkřiknuto: „Oheň, oheň!“ Pojednou na 40—50 různých místech vyšlehl plameny; všecko město hořelo. Toť bylo dílo zrádného Falkenberga a jeho pomocníků, *sami* položili oheň, *sami* zapálili!

Tilly byl přísně zakázal svým vojínům zlovolné vraždění a týrání žen a lidu bezbranného; však sám vjel do města, aby na to dozíral; když pak vyšlehl plameny, poručil vojsku hasiti. Těžké hašení, když celé město najednou zapáleno; přece však podařilo se zachrániti alespoň arcibiskupského chrámu, Mariánského kláštera a několika domů. Přemnoho lidu zahynulo v plamenech. Tilly spatřil pacholika na prsou usmrcené matky; seskočil s koně vzal si dítě, vece: „Toť bude má kořist!“ Při tom zaslzel. Do arcibiskupského chrámu bylo se uteklo mnoho lidí; všech se Tilly ujal a zastal.

Toť ten pověstný pád Děvína! Švédové *sami* město pálili, na Tillyho pak uvržen od protestantů prok, že prý *on* město spálil; císař měl

býti vylíčen nepřítelem protestantů, loupežný pak vpád švédského krále měl býti vyšperkovan jak obhajoba utiskovaných ubožátek protestantských!

U Děvína nestřetl se Tilly s Gustavem Adolfem; tentof tam nepřišel; za to však srazil se dne 17. září 1631 u *Breitenfelda* poblíž Lipska. Nedočkavostí Pappenheimovou začat boj dříve, než byl Tilly ustanovil. Byl to osudný boj. Tilly poražen a poraněn; věrní vojíni zavezli ho druhý den do města Halle. Nebylo by bývalo té porážky, kdyby byl jenerál Pappenheim poslechl a vyčkal, až přijde čekaná pomoc; hrozně bylo jeho provinění; ale Tilly šlechtě mu odpustil. Ač těžce zraněn, shromáždil náš rek zbytky své armády, a ustupoval. Vítěznému Gustavu Adolfovi holdováno od protestantů ve mnoha městech.

Ještě jednou srazil se Tilly s nepřítelem; jest smrtelně raněn a zanesen do bavorského města Ingolstadtu. Trpělivě snášel operace, jež na něm lékaři konali, aby zachránili jeho drahého života; denně přijímal Tělo Páně; avšak marny byly operace; smrt se blížila. Požehnal vnuku svému Werneru Tillymu, požehnal všem přítomným; zpovědníka prosil, aby mu v poslední hodině volal milý povzdech, jež tak často sám byl říkával: „In te Domine speravi, non confundar in aeternum — V Tebe, Hospodine, jsem doufal, nebudu zahanben na věky!“ Stalo se. Popatřiv na kříž, skonale večer dne 30. dubna 1632. Tělo pochováno ve Starém Etinku, duši vyplnila se zajisté přípověď Páně: „Blahoslaveni, kteří proti-venství trpí pro spravedlnost: neboť jejich jest království nebeské.“ (Mat. 5, 10.)

* * *

Tilly byl malý, ale sličné postavy. Žil prostě a jednoduše. Spal na zíněnce, položené na dvou prknech. Jídal málo, a to sám; nikdy se nesúčastnil hostin, třebaž byly dávány jemu na počest. K hostům a příchozím vyslancům různých knížat byl velmi přívětivý, tak přívětivý, že se i nepřátelé tomu podívovali. V jeho armádě panoval nejpřísnější řád, počestnost a poctivost; jeho vojsko nebyli loupeživí, zpustlí žoldnéři.

Pramenem překrásných ctností našeho hrdiny byla pevná víra a vroucí zbožnost. Pod hrozným brněním vojenským tlouklo srdce světčovo. Denně obcoval dvěma mšmí svatým, z té duše uctíval nebes Královnu, zvláště její milostný obraz Staroetinský; jí zasvětil všechny prapory vojenské. Jak šetrný býval k protestantům, zmíněno již svrchu. Sám Valdštýn, ač, jak jsme slyšeli, musil jemu ustoupiti ve vrchním velitelství celé armády císařské, vyznal o něm: „Tilly jest poctivec!“

III.

Válka neustávala. Vítězstvím krále švédského povzbuzeni *vtrhli Sasové do Čech a vzali Prahu*, strašně tam řádíce a drancující. Jesuité z Prahy vyhnání a protestantští kazatelé zase uvedeni. Vévoda saský usadil se v Praze v královském hradě, jakoby navždy chtěl zůstatí pánem země; v Němcích pak chystal se již Gustav Adolf usaditi se na trůně císařském.

V tomto svrchovaném nebezpečí nevěděl si císař a král náš Ferdinand II. jiné rady, než opět povolati Valdštýna, opět mu svěřiti vrchní velení celé armády. Stalo se. Sotva že se roznesla

zpráva, že vítězný Valdštýn zase sbírá své prapory, hrnuli se k němu zástupové vojinů, žoldnéřů, kteří byli dychtívi slávy a kořisti. Za krátko vyhnal Valdštýn *Sasy* z celých Čech; když pak se srazil se *švédským králem u Lützena* nedaleko Lipska, bojováno tak strašně, že Gustav Adolf v boji zabit a vojska utrpěla pohromy převeliké — dne 16. listopadu 1622. Po té zkrušil Valdštýn vévodu saského a kurfirsta braniborského vyhnal z Berlína.

Známo jest, kterak i po smrti Gustava Adolfa *Švédové* dále bojovali, a to spojeni jsouce s *Francouzi*; známy jsou útrapy, jaké snášení bylo naší milé vlasti českoslovanské; známo obležení Brna, obležení Prahy; nesmrtelná zůstane památka ctihodných sluhů Božích z Tovaryšstva Ježíšova, P. Martina Středy v Brně, P. Jiřího Plachého v Praze, kteří svou svatostí a neohrožeností nadchnuli obležené měšťanstvo i studentstvo, aby hájili drahé otčiny.

Zlé, velmi zlé to byly časy. Švédové páchali u nás ukrutností zhovadilé. Uvazovali lidi k sedlu, vláčeli je za sebou; zadržovali provaz kolem krku, hlavu tak stahovali a svírali, až oči vypadaly a mozek unikal; přezpřeráželi nohy, ruce, žebra; pekli lidi v pekárnách, metali je do studní; uřezávali nohy, ruce, uši, nos, prsy, mučili ohněm; nařezávali nohy na šlapách a rány natírali solí; dítě se svíjelo, křičelo, a tak rodiče ovšem i poslední peníze snášeli, kde snad ještě jaký měli. Ženy a dívky raději s oken a se střeš se vrhaly a zabíjely, jen aby nepadly do moci surové soldatesky švédské. Katoličtí kněží byli chytáni, mučeni, vražděni, kostely hanobeny a bořeny. Tisíce vesnic, sta městeček a měst vydrancováno a spáleno. Osení kaženo, pustošeno.

Lidé prchali do lesův a na hory; ale tam hynuli hladem a zimou. Kde co vzácného našli, nakládali Švédové na vozy a na lodi a vyváželi domů; odtud pochodí, že ještě podnes spatřuje se ve Švédsku mnoho, přemnoho *českých* knih, obrazův a jiných drahocenných vzácností a památek; čím nemohli u nás hnouti, co se nedalo odvézti, rozsekali, rozbili, spálili.*)

Všecku tu hrůzu, všecko to neštěstí mají na svědomí oni zběsilí revolucionáři, oni *čeští* protestanti, kteří r. 1618 vyhodili s oken královského hradu české místodržitele, věrné katolíky, věrné sluhly poctivého a pravého krále, a *sami* zmocnili se vlády zemské. Však i nad to stávalo se přecho, že *čeští* protestantští vystěhovalci sloužili ve vojsku *švédském* a jiném *neprátelském*, že ukazovali oněm surovcům cestu do ubohé vlasti naší. Krásní to vlastenci!

Konečně za císaře a krále Ferdinanda III. učiněn dne 24. října 1648 *mír vestfálský*, strašná válka třicetiletá ukončena. Na Moravě i v Čechách všeobecné bylo plesání; lid selský plakal radostí, že přijdou klidnější časy, kterých mnohý od narození svého nebyl poznal. Mírem tím však *vystěhovalci*, kteří pro své nekatolické náboženství opustili nebo musili opustiti vlast, nedosáhli, aby se zase *úplně volně* směli do vlasti navrátiti; jen tehdy to směli, stanou-li se *katolíky*; neboť *jedíným* uznaným náboženstvím v Čechách a na Moravě bylo nyní náboženství *katolické*.

Smutno a zle bylo ve vlastech našich po té válce třicetileté. Země byla zpustošena až hrozno; veliká většina obyvatelstva odešla, zahynula ve

*) Hlavinky »Kronika českoslovanská« str 354.

válce, zemřela morem. *Ze tří millionů lidí zůstalo po válce v království českém jen asi 800.000*, což nejlepším dokladem, jaká spousta válkou byla učiněna. Přirozeným následkem války bylo, že také mravy sesurověly, že úsilnější pokrok na dlouho byl zastaven, blahobyt zničen. Statky dříve *české* dostaly se do rukou cizích, a jak *Čechové* pozbývali domácí půdy, tak i *národnost česká* pozbyla vlivu a moci; z místa, které dříve byla tak rozhodně zaujímala, vypadla a v platnosti své na dlouho byla obmezena.

Ale při neštěstí, které válkou třicet let trávající stihlo vlasti naše, přece *jedno zlo*, které už po 200 let je rozrývalo a drásalo, *bylo odstraněno*; *zápasy náboženské*, které podlamovaly rozvoj a rozkvět národa a jej rozdělovaly a oslabovaly, *po válce pominuly*. Vlasti naše v celku již úplně příznávaly se k náboženství *katolickému*, obnova národa byla již provedena, národ zase se vrátil na dráhu, ze které k svému neštěstí byl vybočil před 200 lety. Přestalo tříštění sil a plýtvání nejdražšími statky národními, mysl lidská posud jen spory zaujatá se vzpamatovala a sebe našla, aby se upřímně zase vrátila k své matce, kterouž byla kdysi nevázně opustila.

Z vděčného srdce oddechli si všichni ve vlastech našich, že je po dlouhé válce, a obecný ples zazníval; oddechli si všichni, ale zvláště císař a král náš *Ferdinand III.*; na poděkování Bohu za šťastné obhájení Prahy proti Švédům i za ukončení války třicetileté dal postaviti *uprostřed staroměstského náměstí v Praze vysoký sloup se sochou neposkvvrněné Panny Marie*. Že právě socha *Mariánská* zbudována, stalo se proto, že zbožný panovník připisoval ochránění Prahy mocné přimluvě Matky Boží; však i Pražané tak soudili,

jak to podnes hlásá nápis nad velkým obrazem votivního hlavního oltáře týnského, kterýž r. 1648 pořízen nákladem staroměstské obce ke cti a slávě Marie Panny, veliké ochránkyně tohoto hlavního města.

Rozkaz na postavení zmíněné sochy Mariánské na náměstí staroměstském vydán jménem císaře Ferdinanda III. od královské komory české dne 22. dubna 1650. Základní kámen položil jménem Ferdinandovým nejvyšší hofmistr království českého hrabě Martinic. Sochařskou práci toho pomníku provedl sochař Pendel za pomoci tří kameníků. Vysoký, 70 centnýřů vážící korintský sloup pískovcový byl vztýčen dne 26. září 1650, dne pak 30. září postavena naň socha Rodičky Boží. Posvěcení toho překrásného pomníku Mariánského odložilo se až do příjezdu císařova do Prahy; i posvěcen jest dne 13. července 1652 za přítomnosti císařovy i syna jeho. Byla to slavnost velkolepá, nevidaná. Císař založil též fundaci, aby každou sobotu a o všech hlavních Mariánských svátcích svatovítský kanovník vedl z týnského chrámu Páně za hláholu velkého zvonu k soše té slavný průvod, kdež pak budiž zpívána litanie loretaňská; kdykoli v Praze meškal, účastnil se císař těch průvodů; po něm to činil jeho nástupce Leopold I. Tato pobožnost stala se záhy velmi oblíbenou; o některých svátcích přicházely ve slavných průvodech i studentské družiny Mariánské z university.

Věru nenadál se císař Ferdinand III., nenadál se tehdejší magistrát pražský, že za našich dnů překrásné oné soše Rodičky Boží, onomu vítězslavnému pomníku nad přemoženou sveřepostí války třicetileté, bude hroziti nebezpečí, aby ustoupila nebo byla zastíněna sochou nešťastného

Jana Husa, kterýž svým bludem byl vlastně chystal půdu protestantismu a tak poněnáhu otvíral dvěře všem hrůzám válek husitských i války třicetileté. Kdo věrný Čech, kdo upřímný křesťan, kdo ctitel Rodičky Boží, protestuje jistě proti takovým záměrům rouhavým, protestuje a přidává se k těm, kdož na pražském sjezdě katolíků československých roku 1898 přijali tuto resoluci: „Máme dobrou toho zkušenost, že slavnosti k počtě mistra Jana Husi nejsou leč demonstracemi *proti-katolickými*, a jména Husova se zneužívá jako hesla v boji *proti autoritě církevní*; chováme pak pevné přesvědčení, že revoluční působení mistra Jana Husi přineslo vlasti naší pohromy nesčíslné. Z těch příčin nemůžeme my katolíci souhlasiti, aby v srdci království českého, v naší Praze, byl postaven Husův pomník; slavně však a důrazně protestujeme, aby týž pomník postaven byl před staroslavnou basilikou týnskou na velkém náměstí staroměstském, posvěceném sochou Rodičky Boží.“

Zlé, vražedné záměry měl kdysi *protestantismus* proti naší drahé vlasti; ale zachráněna jest přispěním Rodičky Boží. Zlé, vražedné záměry má za našich dnů *liberalismus*, hříšné svobodářství; chceme býti zachráněni? *Držme se Panny Marie*, jako se jí za třicetileté války drželi naši zbožní králové a císařové Ferdinand II., Ferdinand III., jako se jí držel přeslavný generál hrabě Tilly.

Blahoslavená Krescencie Hössova, z řádu sv. Františka.

Vraceje se ze světoznámých pašijových her *hornoamergavských*, stavil jsem se ve dnech 30. a 31. července 1900 ve starobylém biskupském městě *Řezně*; tamť mimo jiné přčetné památky a krásy jest hrob sv. *Wolfganga*, biskupa řezenského, naší milé vlasti tak památného. Pomodliv se na hrobě jeho ve velkolepém chrámě sv. Emerana, uctiv i jiné světce tam i v jiných chrámech pochované, pokochav se překrásnými svatyněmi, zvláště přesličnou katedrálou, jakož i jinými památnostmi města tak starého, již za dob římských slavného, navštívil jsem též světoznámé *knihkupectví Pustetovo*, a nemaje nazbyt místa ve svém zavazadle, vybral jsem si na památku v knihkupectví onom nejnověji vydanou *píseň blahoslavené Krescencie Hössovy*, píseň, kterouž zpívala ve svých strastech, bolestech a souženích ona svatá duše důstojná duchovní dcera sv. patriarchy Františka Serafinského. klášternice v jihobavorském městě Kaufbeurech. Byla schválně vydána ona píseň a hojně rozšiřována, jelikož už nedaleký byl den, kdy již ta svatá duše měla býti v Římě blahořečena. Staloť se za obvyklé slávy a nádhery církevní dne 7. října 1900. Přčetné processí —

5000 poutníkův a poutnic — schválně zavítalo z Němec. zvláště z Bavor do Říma na ten den, aby byli přítomni velebné chvíli, kdy sv. Otec Lev XIII. krajanku jejich Krescencii vyznamenal titulem „*blahoslavené*“.

Život blahoslavené Krescencie jest velmi tklivý, dojemný a poučný; vizme z něho několik obrazů. Předmluvou či předehtou buďtež *slova světice samé*, budiž její *svrchu zmíněná píseň* kterouž laskavě českým veršem podal můj ctěný přítel a kollega dp. *Josef Weiss*:

»Jak mocná ruka Tvá, ó Bože veliký,
jíž držíš srdce mé, že smutek všeliký
tak snášis s úsměvem a k nebi spěje výš,
čím více bolestmi ji k zemi tlačíš v níž!

Ty jako sochař jsi, jenž dlátem pracuje,
jenž tesá, seká mne — tak srdci mému je,
však neutruchlím, neb vím, že proto jednáš tak,
bys andělský mé duši křížem vtesal znak.

Když opuštěnou však se cítím v kříži svém,
tu zdá se mi, že Bůh mě zkouší s úsměvem;
on jako lovec je, jenž divou honí zvět,
onť stihne pojednou, se skryje v křovin šef.

Jak útlý stromek jsem ve Boží zahradě,
jest zahradníkem Bůh, já v jeho ochraně,
on čistě větve mé, on pozvedá je výš,
bych nesla ovoce a rostla v jeho říš.

Mně v bolu veselo, jeť bolest těcha má,
ať volá na mne svět, ať zní hlas satana,
ať volá, neslyším, já nikdy nesvolím,
mne vábí nebesa, mně kyne Boží klín.

Mně cosi šepce kdys: Tys růže rozkvetlá,
a chceš již uvadnout, kdy srdce touhou plá?
Nad tím se zasmutním — však těším srdce hned:
Jen simě potrvá, vždyť prchavý je květ.

Mě nezalekne bol, byť sebe více ryl,
jen Bohem souzen-li ke spáse duše byl;
vždyť ocel, železo tím bývá pevnější,
čím ruka kováře je v ranách mocnější.

Což oči škodí vám, když slzy smáčí vás?
Vždyť révu ovine kdys plodu sličný pás.
A slzu za slzou ať bolest vyvádí,
však jednou nebesa vše blahem nahradí.

A byť i bolesti mou mysl kalily,
jak vlny na moři se na mne valily —
děj vůle Boží se, bych byla zmitána,
vždyť voda zkalená je lovcí vitána.

Mne šlehá bolně Bůh, však sílu dává též
i mysl pokornou, bych snesla šlehů řež,
vždyť chce-li varhaník cos mocně zahrátí,
též musí přitlačit a síly přibratí.

Jen rány padejtež, tak musí v pravdě být,
jsouť ony pro nebe co pro rybáře síť.
Co snopy pšenice na sýpkách prospějí,
když mlatci zrní z nich vymlátit nesmějí?

Však ruka Páně tak jen krátký šlehá čas,
po bouři slunce svit se zjeví z oblak zas,
nuž trp jen, duše, trp, co uložil ti Bůh,
a modli se a mlč, kdy chmuří se tvůj duch!

Buď stále hotova, ve strastech světem jít,
až ruka Páně ti v ráz přetne žití nit:
pak červům tělo své, své kosti zemi dej,
a sama po strastech do nebes výšin spěj!

Tak usouzeno nám, a budíž na vždy tak:
Zde tresci, šlehej mne, tam milostiv buď pak!
Já s díky napsat chci, kde hrob mi bude dán:
,Bůh vzal mě po strastech ve slávy svojí stan!'

I.

Mládí.

Blahoslavená Krescencie Hössova *narodila se*
dne 20. října 1682 ve svobodném říšském městě
Kaufbeurech v jihozápadním Bavorsku, z chudých,
ale velmi zbožných rodičů Matěje a Lucie; měli

živnost tkadlcovskou; na křtu sv. nazvána Anna.
Již v sedmém roce směla přistoupení poprvé k stolu
Páně; přemohši různé překážky a nesnáze *vstou-
pila v 21. roce do kláštera* III. řádu sv. Františka
ve svém rodišti Kaufbeurech, zvaného „*Mayrhof*“,
a to zvláště přičiněním tehdejšího protestantského
purkmistra, jenž říkal: že by bylo na věky škoda,
aby tak nevinný anděl zůstal ve světě.

I žila v klášteře tom 41 let: 17 let jako
vrátná, 24 let jako *novicmistrová*, avšak tak, že
po delší dobu zastávala oba úřady najednou; půl-
třetího pak léta byla i *představenou*. Dne 5. dubna
r. 1744 povolal si ji nebeský Ženich, by ji koru-
noval slávou věčnou.

Jak prostinký, jednoduchý to život, patříme-li
naň jenom *zevně*! Avšak jak veliké hlubiny sva-
tosti objeví se nám, popatříme-li *do vnitř*. Kdo
to mohl lépe vědět, než její duchovní vůdce?
Takovým byl též *P. Binner*, kněz Tovaryšstva
Ježíšova, jenž ještě za života naší světice —
roku 1736 — vydal toto svědectví: „Já podepsaný,
po zralé úvaze, s úplným vědomím a na základě
dvouletého pozorování (byl jsem po tu dobu zpo-
vědníkem sester III. řádu sv. Františka v Kauf-
beurech) vyznávám a dosvědčuji před Bohem,
jako bych již stál před soudnou jeho stolicí, že
vzhledem k sestře M. Krescencii Hössové, pokud
pečlivě uvažuje všechny okolnosti a události před
Bohem i před svým svědomím mohu souditi, že
vzhledem k ní nemůže býti sebe menšího klamu
nebo podvodu. Naopak, její neobyčejná a pře-
hluboká pokora, její veleochočná poslušnost, do-
konalá odevzdanost v nesčetných vnitřních i ze-
vnějších utrpeních a bolestech, neukojitelná hor-
livost ústně i vnitřně se modliti a s Bohem obco-
vati, zapřísáhlá ošklivost proti všemu, co třeba

jen z daleka čelilo proti andělské čistotě, její ustavičná vnitřná sebranost, její převroucí láska k Bohu a bližnímu, podivuhodná zručnost a dovednost všecky, i sebe nepatrnější skutky doprovázeti vznešenými úmysly a Bohu obětovati — zkrátka její v pravdě serafinský život zahrnuje v sobě jako u výtahu všecko, čemu se svět na jiných velikých světcích podivuje a čeho si na nich váží. Však i samo nebe vydalo o ní svědectví, ježto Bůh nesčetným duším, jež se doporučily do modliteb Krescenciiných anebo pro zásluhy její dovolávaly se pomoci Boží, dopřál podivuhodných a znamenitých milostí; doznal jsem toho kolikrát i sám na sobě, ač nehoden.

Všeho toho dosvědčuji před Bohem podle svého svědomí a vědomí, na svou kněžskou čest, svým podpisem a naší pečeti. V Kaufbeurech, dne 25. září 1736. Bartoloměj Binner z Tovaryšstva Ježíšova, zpovědník kláštera Mayrhof.

Nuže, nahlédněme místněji do života tak podivuhodného a svatého.

* * *

Bohatá akta či spisy a protokoly směřující ku blahorečení naší světičky Krescencie vypravují, kterak již v útlém mládí svém těšila se zjevům Jezulátka i svatého anděla strážce. Majíc tři léta, spatřila božské Dítka ve fialovém roušku s červeným pláštěm, bosé. Byla sama. Před chvílí byla dostala od matky trochu mléka, jablko a hrušku; i zvala božského hostě, aby s ní pojedl. Jezulátko odpovědělo: „Můj otec má lepší pokrmu a sladší ovoce ve své zahradě.“

„Kdo jest tvůj otec? Kde zůstáváš? Jak se jmenuješ? Jak se jmenuje tvá matka?“

„Můj otec jest nebeský Otec, můj příbytek

nebeský Jerusalelem. Já se jmenuji Ježíš, a jméno mé matky jest Maria.“

Jak plesala dívenka, jak se radovala Aninka! Podobně vídávala i svého anděla strážce; doprovázel ji do kostela, do školy, vyučoval ji ve svaté víře, zvláště pak, jak má při všem svém konání míti dobrý úmysl. Bylať zajisté již v nejtútlejším mládí posílána do školy a na křesťanské cvičení; kde kdo se divil jejímu chování a moudrým odpovědím; katecheta řekl kolikráte: „Ty, milé dítě, máš, tuším, vyššího Učitele.“ Vzácný měla užitek ze zbožné mysli otcovy; jeho vroucí úcta k hořkému utrpení Pána Ježíše roznítila týmiž city i srdce čtyřleté dcerušky; však i úcta a slova její svědčila, jak miluje božského Trpitele; mluvivalať o něm tak tklivě a dojemně, že i otec se divíval, říkáje: „Aninko, odkud pak to všecko víš?“ Mlčela, slzela — to bývala její odpověď.

Na dětství tak svatém budovala *dívka* dál a dále. Jeden byl o ní hlas u katolíkův i protestantů: „Zbožná Aninka podobá se spíše andělu než člověku.“ Mocněji a účinněji nápodobila nyní utrpení Páně, přísnými skutky kajicnosti a sebezapření zahrnujíc tělo své; však již tenkrát — jak vyznává sestra její Andělina — dorážel na ni duch zlý neobyčejnými úskoky; ale marně; Anna nad ním vítězila. Vroucí zbožnost v kostele zjedнала jí jméno „svatá socha“; dosvědčuje její zpovědník P. Ramer T. J., že se jí dvéře chrámové samy otvíraly, když časné, velmi časné — již o druhé hodině ranní — tam se ubírala připravit se důstojně na svaté přijímání. Jiný svědek praví, že jaktěživ neviděl člověka, jenž by s přestkvoucí čistotou duše spojoval takovou přísnou kajicnost, jak to činila Anna Hössova.

I zdálo se, že jest pro život klášterní jako

stvořena; avšak namanuly se překážky, a to se stran, jichž se byl nikdo nenadál — se strany otce i se strany klášterní představené; překážky tak mocné, že téměř po dvě léta i sebe vroucnější prosby i sebe bolestnější slzy jevily se marnými. Z té doby zaznamenáno v aktech blahořečení: „Poblíž vchodu do klášterního kůru visel obraz Ukřižovaného; však tam visí až dosud. Ubírajíc se kolem poklekla zbožná Anna u Pána Krista a prosila ho se srdcem stísněným, by jí zprostředkoval toužené přijetí do kláštera. I zaslechla zřejmě z úst Ukřižovaného: „Zde bude tvůj příbytek! Od té chvíle zůstala ústa Spasitelova na kříži *otevřena*, byvše před tím zavřena.“

Jak už svrchu zmíněno, zastal se konečně dychtivě žadatelky sám *protestantský* purkmistr města Kaufbeurů, a tak přijata jest do kláštera dne 16. června 1703; nazvána Krescencie.

II.

Křížovou cestou.

Vrcholu dokonalosti měla dostoupiti Krescencie; proto bylo se jí bráti touže cestou, kterou kdysi kráčel božský Ženich její, náš nejlaskavější Pán a Spasitel Ježíš Kristus — cestou pokušení, utrpení, strasti a bolesti; život Krescenciin byl ohlasem života Páně; dobře si pamatovala, co napsal *sv. Pavel*: „To zajisté cíte v sobě, což i v Kristu Ježíši, který jsa ve způsobě Boží, nepoložil sobě toho za loupež — *t. j. nechlubil se tím*, jako se vítěz chlubívá loupeží či kořistí válečnou — že jest rovný Bohu; ale sebe samého zmařil přijav způsobu služebníka, k podobenství

lidí učiněn a ve způsobě nalezen jako člověk. *Ponížil sebe* samého učiněn jsa poslušným až k smrti, a to k smrti kříže. *Protož i Bůh povýšil ho* a dal jemu jméno, kteréž jest nad všeliké jméno, aby ve jménu Ježíše každé koleno klekalo nebeských, zemských i pekelných, a každý jazyk aby vyznával, že Pán Ježíš Kristus jest ve slávě Otce.“ (Filip. 2, 5—11.)

V klášteře nenalezla Krescencie ze začátku lásky, jakéž zasluhovala, aniž porozuměno hned vznešeným tužbám její svaté duše; jenom praskromňoučký počet spolusester vystihl za krátko velebné ctnosti novicky a podívovaly se jim; avšak většina neporozuměla jí; i od představených nakládáno s ní stroze a přísně. Ubohá! Trpěla od lidí, protože trpěla od ducha zlého, jenž ji z dopuštění Božího soužil, jako kdysi svatého, trpělivého *Joba*.

Kdož by neznal dějin *Jobových*! Kdož by neznal dokonalého starozákonného ctitele Božího jenž pro svou zbožnost a dokonalost obdařen byl od Boha všelikým zdarem a požehnáním! „Byl muž v zemi Hus, jménem *Job*, a muž ten byl sprostný a upřímný, a boje se Boha a vystříhaje se zlého. I narodilo se jemu sedm synův a tři dcery. A měl dobytek sedm tisíc ovec, a tři tisíce velbloudů, pět set také spřežení volův, a pět set oslic, a čeledi velmi mnoho.“ Namítal však ďábel: Což *Job* může lehko sloužiti Bohu, když má všeho hojnost; avšak jen kdyby Bůh naň dopustil nějaké neštěstí, uviděl by, zdaž mu *Job* zůstane věrný!

Tehdy řekl Hospodin satanovi: „Hle, všechny věci, kteréž má, v ruce tvé jsou.“ A tak z dovolení Božího připravil ďábel *Joba* za jeden den o všecek majetek, o všechny děti, nečekaje jinak, než že se *Job* začne rouhati Bohu; než jak se

zmýlil pokušitel! Vyslechnuv Job všechno neštěstí, jež ho za ten den potkalo, roztrhl roucho své a oholíiv hlavu svou (na znamení smutku), padna na zemi poklonil se a řekl: Nahý jsem vyšel ze života matky své, a nahý zase se tam navrátím; Hospodin dal, Hospodin vzal; jak se Hospodinu líbilo, tak se stalo; budiž jméno Hospodinovo požehnáno!

I porazila ctnost Jobova ďáblovu ošemetnost; avšak namítal opět satan, člověk že *všeho oželí, jen když sám zůstane zdrav!* „Vztáhni ruku svou,“ řekl satan Hospodinovi, „a dočkni se kostí jeho i těla, a tehdaž uziš, že v tvář dobrořečiti bude tobě (t. j. rouhati se bude tobě).“ I dovolil Hospodin zraniti Joba hrozným malomocenstvím, dovolil poštvati proti němu i manželku a přátele; avšak Job ani slovem nezhrěšil, nýbrž těšil sebe, těšil i netrpělivou manželku vece: „Jestliže *dobré* věci brali jsme z ruky Boží, *zlých* proč bychom nepřijali?“

Podobně se dalo blahoslavené Krescencii; hrozně byla soužena od ducha zlého; ale nezhrěšila; ctnost její zazářila tím jasněji v ohni utrpení a pokušení, právě jako ctnost Jobova. Ovšem všecek klášter žasl nad takovýmto dopuštěním Božím.

Jednou večer viděla sestra Blažena Lederova na chodbě spárny, kterak hrozná jakás postava vstoupila do celly, či světničky Krescenciiny; po chvíli přišla Krescencie a chtěla taktéž vstoupiti, že už bylo osm hodin večer, a domácí řád poroučel v tu dobu do cell se odebrati. I přiskočila Blažena, chytla Krescencii za šaty a varovala ji, aby do celly nechodila, že tam hrozná jakás příšera; avšak Krescencie odvětila, poslušnost že káže, a neohroženě tam vstoupila.

Druhý den věděla to představená. Krescencie zavolána; měla pověděti, co že to bylo. I vyznala upřímně trpělivá panna, že už častokráte byla ve své celle od ďáblů trápena, ba i bita. To se dalo po té i za jasného dne u přítomnosti všech sester v jídelně i kapli. Jednou za oběda uchváčena a odnesena takovou rychlostí, že nikdo nevěděl, kam se poděla; po dlouhém hledání nalezly ji spolu-sestry v nejzazším koutě kláštera pod hromadou řepy; jindy nalezena ve sklepě pode trámy; často vržena zlobou ďáblovou do vody, pod hromadu dříví a p.

Ký div, že takovéto zjevy a události budily všelijaké podezření proti ubohé sestře! Mnoho bylo jí přeslechnouti; avšak mlčela a trpěla patřic na vznešený příklad božského Spasitele, o němž hrozným soužením a utrpením navštívenem zaznamenal sv. evangelista: „*A Ježíš mlčel.*“

K tomu *zevnějšimu* soužení družilo se i *vnitřní*, jakoby byla prosta všeliké božské útěchy; tisíceré myšlenky ve dne v noci ji zaměstnávaly, zdaž snad není ve smrtelném hříchu. Čtyři léta trvala tato úzkost, podobná úzkosti Páně na hoře Olivetské; avšak díky Bohu nemělo tak stále zůstati.

Roku 1707 stala se v klášteře představenou výtečná sestra Jana Altwegerova; tato dovolila ubohé Krescencii, vydati se na pouť k Rodičce Boží na Lešském poli, dobrých šest hodin od Kaufbeurů. Provázela ji spolusestra, provázal ji sv. Antonín Paduánský. Po svatém přijímání na poutním místě slíbila jí Matka Páně, že od této chvíle prosta bude *zevnějších* soužení a pokušení ďábelských; *vnitřní* trudové ovšem že budou ještě jejím údělem.

Potěšena slibem Rodičky Boží vrátila se

zbožná panna do kláštera; a věru konec byl zlobě ďáblově. Často ji bylo nyní žítí u svatém zanícení a vytržení; nelaskavost některých domnívala se opět, že jest to klam pochodící od téhož ducha zlého, jenž dříve Krescencii soužíval a trápil; výtečná představa Jana soudila ovšem jinak, a soud její potvrzen zvláštním způsobem.

Konal v listopadu 1716 provinciál *Sebastián Höss* visitaci kláštera onoho; jako mnozí jiní nebyl ani on ustálen, co souditi o Krescencii; ale osmělil se Boha samého požádati za rozhodčího. Vedl si věru ne nepodobně věrnému sluhovi Abrahamovu, *Eliezerovi*, jenž vypraven od pána svého do Mesopotamie do Haran pro nevěstu Isákovi, takto se modlil u studnice haranské: „Hospodine Bože pána mého, dej, ať se daří, co podnikám. Děvečka, které já dím: Nachyl věderce svého, ať se napiji, a ona odpoví: Pij, ano i velbloudům tvým dám nápoj — ta ať jest, kterou jsi připravil služebníku svému Isákovi.“ Ještě v sobě slov nedokonala, a hle, *Rebeka* vycházela, dcera *Bathuelova*, syna *Nachorova*, bratra *Abrahamova*, majíc věderce na rameni svém. Stoupila pak ke studnici té a naplnila věderce a navracovala se. I řekl jí *Eliezer*: „Dej mi pítí.“ Kteráž odpověděla: „Napij se, pane můj.“ A rychle složila věderce na loket svůj a dala mu pítí. A když se on napil, přidala: „Ano i velbloudům tvým navážím vody.“ A zase přiběhla ke studnici a naváživši všechněm velbloudům dala. Toť byla *Rebeka* dcera *Bathuelova*, vyvolená nevěsta *Isáková*, pramatka božského Spasitele našeho podle lidské přirozenosti.

Podobně tedy vedl sobě provinciál *Sebastián Höss*. Právě chtěl zapečetiti list; i pomyslnil si: „Jestliže v tuto chvíli přijde Krescencie, ač nebyla volána — přijde-li se světlem, abych mohl list

zapečetiti, bude mi to důkazem, že Duch Páně jest v ní.“ To si pomyslnil, a za několik okamžiků klepá už Krescencie na dvéře, vchází nesouc *světlo!* Provinciál tajil své překvapení, vece: „Co to, Krescencie? Co se světlem za jasného dne?“

Odpověděla: „Zdaž si neprála Vaše Důstojnost světla, abyste mohl zapečetiti list? Vnuknuto mi bych je přinesla.“

Další řeči nezaváděl s ní provinciál, za to však vypravoval příběh onen představené a několika sestrám; na konec pravil: „Krescencie jest skutečně zbožná; Bůh v ní přebývá a vede ji.“

Od té chvíle nečiněno nižádných překážek nebeskému vzletu svaté duši Krescencině; modlitba, práce, utrpení líbezně se střídaly.

III.

Na výsluní Boží milosti.

Nejen ustavičně po trnité cestě soužení a pokušení bylo se bráti naší svaté služebnici Boží, nýbrž dopřála jí láska Páně, aby se osvěžila také na slunku Boží milosti. Modlíc se a pracujíc, meškala stále před tváří Boží; Bůh jí byl nekonečným světlem; v něm bydliła, jím byla ozářena, ať meškala kdekoliv.

Když jednou přílišně toužila po božském Spasiteli, jsouc právě sevřena smutkem a zármutkem, zjevil se jí svatý anděl strážce a pravil: „Pohleď oknem!“ Co spatřila? Na větvích hrušky jež stála na dvoře vedle kašny, seděl vroucně milovaný Ženich duše její, seděl Pán Ježíš, klidně a nehýbaje se, ač větve se chvěly a hýbaly. I zvolala: „Ó můj Spasiteli, co zde děláš? Zavítej do srdce

mého a spočin v něm!“ — Řekl Pán: „Milá dcero, jako klidně spočívám na tomto stromě, ač se prudce hýbá, tak dlím v srdci tvém, ač se ti zdá, že v něm veliká bouře burácí.“

Dověděli se lidé o tomto zjevení, se zálibou a úctou hledívali na zmíněnou hrušku, trhávali si listí na památku, užívali ho v nemoci a docházeli často zřejmé pomoci Boží.

Jindy opět zahloubala se do umučení Páně, a to zvláště do bolestného bičování. Spatřila nástroje oné hrozné bolesti, spatřila metlu spletenou z ostrých trnů, spatřila dutky se dvanácti ostrými hroty. Dověděla se toho matka představená Jana; chtěla zkusiti, zdaž vidění ono bylo pravdivé; i poručila Krescencii, aby namalovala ony dva mučivé nástroje, a to hned před ní, aby jí nikdo nemohl pomoci; vědělať, že se Krescencie nikdy nenaučila ani kresliti, ani malovati. Hrdinská poslušnost Krescenciina nelekala se nižádné obtíže; chutě dala se do díla; namalovala na velikém kuse papíru trnitou metlu i ostré dutky tak dovedně a uměle, že se kde kdo divil, kterak ona, jež nikdy umění tomu se neučila, tak dokonalou práci mohla podati; obrazy ony dosud se chovají v klášteře kaufbeurském; zřejmé přispění Boží při jejich zhotovení bylo důkazem, že svatá panna skutečně viděla bičování Páně.

Navštěvujíc velebnou svátost, slychala hovor Páně; přijímajíc svaté přijímání, nabývala i tělesného zdraví a tvář jí zářivala jako andělu; ba přesvědčil se zpovědník její, že o takových dnech, kdy nebývalo společného přijímání, z ruky andělské přijímala Tělo Páně. Často ji navštívila Rodička Boží, svatý anděl strážce, sv. František, sv. Bernardin, sv. Alois. Byla přestědrou pomocnicí duší

v očistci. Kolikráte duchem prorockým oznámila věci skryté a tajné.

Dálo se to všecko, že duše Krescenciina byla tak bohatá milostí a ctností. Veliká byla její víra a důvěra, a to zejména ve trudných těch dobách soužení a pokušení; veliká byla její láska k chudobě, přehluoká pokora, přestkvoucí cudnost a čistota, osvědčená poslušnost a trpělivost.

Nížádná zkouška, jaká jí uložena za doby noviciátu, nezachmuřila radostivé tváři Krescenciiny; poslušnost byla jí nade všecko, říkávala: „Raději umříti než neposlechnouti.“ Silou poslušnosti přinesla po dvakráte ze vzdálené studně v sýtě vodu.

Nelze vylíčiti, jak toužila trpěti z lásky k mučenému, ukřižovanému Beránku Božímu. R. 1727 napsala: „Pane! lásku za lásku, utrpení za utrpení, bolest za bolest, posměch za posměch, potupu za potupu, život za život, rány za rány, smrt za smrt — a za to všecko nežádám si jiné odměny, leč Tvé lásky!“ U hrozné nemoci, kdy jako klubičko byla sevřena, volala: „Ó kosti mé, chvalte Boha, že vás uschopnil trpěti!“ Kolik dní a nocí ležela jako na mučidle; konečně zjevil se jí svatý anděl strážce a slíbil jí, že zítra po svatém přijímání bude zdráva. Stalo se.

Nespokojila se však dívka s obyčejnými bolestmi; sama si přidávala velepřísné a bolestné skutky kajicné. Jídala jenom jednou za den; někdy po dva, po tři dny ničeho nepožila. Spávala dvě až tři hodiny, mnohdy sotva hodinu; za mlada léhala na zemi, později na posteli, avšak na velikém dřevěném kříži. Denně až do krve se mrskávala. Všecko tělo měla obestřeno bolestnými nástroji kajicnými.

Jakož slušno jest, více nežli *zevnějšího* umrtvo-

vání dbala Krescencia vnitřného sebezapírání; i byla takorůzka odumřela všem naruživostem, jsouc zachváčena jednou jedinou — Boha milovati nade všecko! Nic, pranic nemohlo porušiti jejího vnitřného klidu; jiný člověk byl by si za jejích okolností snad už několikrát zoufal, avšak hladina srdce Krescenciina zůstávala stále klidna a pokojna; *byla věrnou následovnicí Pána Krista, ó bychom i my takovými byli!*

Ježíš Kristus jest vzorem *živým a oživujícím*; v téže době, co nám staví před oči svůj převelbný příklad a nás vábí svou krásou, bychom kráčeli po jeho stezkách a nebáli se, že budeme v boji poraženi, onť jest mocnou *podporou* těch, kteří ho následují.

Náš milý *sv. Václav* bosýma nohama kráčival za tuhé zimy navštívit velebnou svátost v rozličných svatyních své milé Prahy; provázející jej služebník Podivín stěžoval si na krutou zimu; řekl jemu svatý kníže: „Kráčej v mých šlápějích; dá snad Bůh, že se zahřeješ.“ Poslechl Podivín. Ze sněhu sešlapaného bosýma nohama *sv. Václava* vnikalo služebníkovi příjemné teplo do celého těla. Už si nestěžoval. Toť obraz toho, co se děje duším obětavým, duším, jež následují božského Spasitele. Onť ráčil podstoupiti soužení všeho druhu, aby osladil soužení naše. *Takto* k nám může volati: „Co snášíte *vy*, snášel jsem před vámi já, ano, snášel jsem mnohem více než *vy*. Jste *chudobní*? Co jest vaše chudoba proti mé? Ve chlévě jsem se narodil, v jeslích na slámě jsem ležel, za dalšího života svého chudobně jsem žil; neměl jsem, kam bych hlavy sklounil, na kříži jsem zemřel. Uráží se vaše *čest*? Zdaž bylo šetřeno cti mé? Rozpomeňte se, že jsem tiše mlčel při všech potupách a pohanách, mlčel před veleradou židov-

skou, mlčel před Pilátem, mlčel na cestě křížové, mlčel na Kalvarii. *Opouštějí* vás přátelé? Považte, jak mne opustil národ vyvolený, kterému jsem tolik dobrodiní prokázal po všecku dobu jeho trvání, zvláště však za čtyři léta, co jsem veřejně mezi ním působil! Považte, jak mne zradil můj vlastní apoštol Jidáš, jež jsem byl tak vyznamenal! Jak mne zapřel Petr, ač dříve ubezpečoval, že i smrt se mnou podstoupí! Jak mne opustili ostatní apoštolé, když mne jal zástup nepřátel! Vytrpěl jsem všechny strasti, jež srdce vaše svírají! Spojte slzy své s mými slzami; nebudou vám tak hořky.“

Dobře si byla toho všeho povědoma svatá Krescencie; následujíc Krista, veliké dosáhla dokonalosti. Jak na ni působilo hořké umučení Páně, ukazovalo se obyčejně každý čtvrtek večer, kdy vyzváněno „úzkosti Páně na hoře Olivetské“; bývala tak dojata, že se zdálo, že umírá. I stalo se též řízením Božím, že její poslední nemoc, která ji převedla se světa na věčnost, shodla se s utrpením Páně, se svatou postní dobou.

* * *

Aj, kdo vylíčí, co tenkrát vytrpěla! Byvši v duchu unesena, proputovavši v duchu nebem, peklem a očistcem, pravila: „Nic sladšího nad Ježíše, Marii a smrt!“ Avšak jak hroznou nemoc musila ještě podstoupiti!

Začala ta nemoc na počátku *sv. postu* 1744. Lékaři nevěděli si rady. Všecko tělo takřka hořelo neobvyklou vnitřní hořkostí; i protestantský lékař prohlásil nemoc onu mocným žárem lásky, jakáž plála v srdci svěťce, v srdci Bohu zasvěcenému; sama vyznala zpovědníkovi: „Zdá se mi, jako bych byla pečena na rožni.“ Avšak nenaří-

kala, zmírnění a ulehčení bolestí si nežádala, prostředků zvláštních neužívala, nejedla, berouc za vděk s trochou vlažné vody studniční. S božským Spasitelem říkávala, když ji do jídla nutili: „Můj pokrm jest, abych plnila vůli Otce nebeského; toť má síla, toť mé jídlo.“ Když jí spolusestry projevíly soustrast, že trpí tak bez úlevy, odpověděla: „Láska Boží jest ke mně neskončeně dobrotiva, že mi dopřála téhož, co sama měla na kříži. Pán Ježíš byl soužen žízni, a jeho bídná děvka měla by se osvěžovati? Ach, toho nebude!“

Jediným a to nejmilejším osvěžením byla jí nejsvětější svátost oltářní, kterouž za té nemoci přijímala denně, vyjmouc Veliký pátek. Odtud čerpala všechnu sílu, že ani v nejhroznějších bolestech nenaříkala, nýbrž takto se modlila: „Všichni údové i kosti těla mého chvalte Hospodina, že vám dal schopnost trpět!“

Podobně vedl si kdysi *Polemon*, druh sv. poustevníka *Pachomia*. Byl sevřen velikými bolestmi. Prosili ho spolubratři, aby užil léku. Odpověděl: „Aj, co se natrpěli mučedníci Kristovi na skřipcích, na popravištích, v ohni: a přec zůstali trpělivými! Proč bych tedy já, zbavuje se bolestí, odmítal odměnu trpělivosti?“

Ó, v pravdě málo, pramálo jest, co trpíme, přirovnáme-li to především k utrpení *Kristovu* a pak k utrpení sv. apoštolů, mučedníků, mučednic. Považme nad to, že často *hřešíme*, a proto i *časného* trestu zasluhujeme, kterýž mnohdy ve způsobě nemoci nás stihá; i podotýká dobře *svatý Basil*: „Nemoci bývají často tresty za hříchy; býváme jimi navštíveni, abychom se obrátili. Trestá nás Bůh zde na zemi, aby nás mohl ušetřiti na věčnosti; dopouští na nás nemoci, aby se mysl i srdce naše k němu obrátily.“

Kdož ví, zdalíž by církev naši zdobil *svatý Ignác Lojolský*, zakladatel slavného řádu Tovaryšstva Ježíšova, kdyby taktéž nebyl navštíven zlou nemocí s velikou bolestí? Byl však jako voják těžce raněn dělovou koulí do nohy, tak že lékaři v uzdravení jeho nedoufali. Než božská Prozřetelnost chtěla tímto způsobem povolati Ignáce do řad *jiných* vojinů, *jiných* bojovníků, kteří totiž duchovní zbraní bojují za království Boží. Jednoho dne viděl Ignác ve snách, kterak mu sv. Petr zraněnou nohu napravuje; i povolal znova lékaře a brzy byl zachráněn. Choditi ovšem hned nemohl, ba dlouho, dlouho ještě musil ležeti na lůžku; aby mu nebyla dlouhá chvíle, četl život Pána Krista a svatých jeho. Ze začátku se mu četba nezamlouvala, brzy však dotkla se milost srdce jeho, jež dosavad příliš bylo živo jenom světu. Četl pozorně a pobožně, že hořké slzy proléval, rozjímaje neskonalou lásku Kristovu, pozoruje hrdinské skutky svatých a světic Božích. Trpěl a snášel bolesti rád a ochotně, jako náhradou a zadostučiněním za hříchy, jimiž byl v minulém roce Boha zarmoutil, a stal se po letech — roku 1534 — zakladatelem zmíněného už Tovaryšstva Ježíšova, jež si získalo neskonalých zásluh o církev a lidstvo ve všech dílech světa. Ejhle, jak *užitečnou* byla ona nemoc sv. Ignáci i celé církvi!

Považme dále, milí přátelé, že nemoc *udrzuje* člověka *v milosti a bázni Boží*. Připadá nám zajisté mnohdy, že se ptáčeti nelíbí vězení v kleci; avšak dokud tam jest, jest milováno od pána svého, krmeno, chráněno od mnoha nebezpečí, jimž by na svobodě neušlo. Podobně člověk nemocný jest takřka zajatcem Pána nejvyššího, Boha nejvyššího prozřetelného; nemůže utéci a ušetřen jest

takto mnohých nebezpečných příležitostí, mnohých pokušení.

Nemoc *udržuje nás též v pokoře a poníženosti*, připomínajíc nám vratkost života našeho a všeho pozemského. V nemoci máme si pomyslit jako *Job*: „Jestliže dobré věci brali jsme z ruky Boží, zlých proč bychom nepřijímali?“ (*Job* 2, 10.) Nemocní jako zdraví máme volati: „Díky vzdáváme Pánu Bohu svému!“ Tak si vedl sv. papež *Řehoř Veliký*, který byl skoro vždy chatrného zdraví, zvláště pak posledních šest let života svého, kdy byl trápen dnou tak, že nemohl ani z lůžka vstáti a mši sv. sloužiti, ba někdy ani mluvit, byl svou churavostí tak vysušen a utýrán, že byl jenom kost a kůže. Přes to však neochabovala jeho blahodárná činnost; právě z té doby bolestné nemoci pochází většina jeho bohonadšených listů. Těšival se touto myšlenkou: „Mírní silu bolesti spravedlnost Boha nás navštěvujícího.“ Zemřel konečně blaženě roku 604.

* * *

Na hod Boží velikonoční — dne 5. dubna r. 1754 — nadešla poslední hodinka svaté a čisté nevěstě Kristově, blahoslavené Krescencii; bylať to i předpověděla. Umírajíc tvrdila, že jí po boku stojí svatý archanděl Rafael: ve společnosti tudíž toho vznešeného posla nebeského vznesla se čistou dušou její do ráje nebeského, aby přijala korunu slávy od božského Milovníka svého, od Pána Ježíše. Líbezná vůně naplnila celý klášter, podivuhodné události sběhly se u mrtvol. Tak na př. Maria Terezia Satzgerová, 24letá panna z Kaufbeurů, po mnoho let průrůznými nemocemi soužená a schromená, sotva že mohla kročiti — byvši dopravena k márám, na nichž spocívala

zvěcnělá Krescencie, poklekla a modlila se převroucně: „Milá máti Krescencie! Přimluv se za mne u dobrotivého Boha, by mě ráčil uzdravit, líbí-li se jemu a mně je-li to k spasení. Víím, že jsi v nebi a že můžeš od Boha všeho dosíci!“

Sotva že se domodlila, jest už uzdravena. Plakala radostí, velebíc Boha s chvatem brala se pak domů, kdežto prve byla přišla s největší nesnázi nemohouc takřka ani z místa.

Ó, by i *naše smrt* byla tak blažena a šťastna! Čtyři věci ve smrti nalézáme, o nichž nelze nikterak pochybovati: přijde *jistě*, přijde *brzy*, *oddělí nás* ode všeho, co jest časného, *ustanoví věčný úděl* náš na věky. *V nebi* se neumírá nikdy, nýbrž žije se ustavičně; *v pekle* umírá se ustavičně, nežije se nikdy; *na zemi* žijeme nějakou dobu, pak umíráme jednou, abychom ustavičně buď žili aneb ustavičně umírali, podle toho, zdaž nám smrt dobrá otevřela nebe, či smrt zlá otevřela peklo.

Ó smrti, jak dobré jsou tvé rady, jak dobře učíš nás, bychom poctivě a svědomitě užili každé chvíle Bohu ke slávě a sobě ku spasení! Ó *svatá* hodino *svaté* smrti! Ze strastí, jež člověk spravedlivý na světě snášel, nezbude leč sladká vzpomínka. Jestliže byl život Spasitelův samý kříž a ustavičné mučednictví — jak praví ctihodný Tomáš Kempenský — možno zajisté i o dobrém křesťanu totéž říci, o křesťanu, jenž věrně Spasitele následoval; avšak *ve svatou* hodinu *svaté* smrti všechna strast a námaha mizí. Dobré svědectví mu dává svědomí! Hledal Boha se srdcem upřímným. Dbal naučení svaté víry. snažil se nečiniti ničeho, čeho by *umíraje* musil litovati. Ovšem zde onde chybil — neboť kde na světě jest jaký člověk bez hříchu! — Avšak očistil se ze svých poklesků krví Ježíše Krista a svými slzami. Bůh mu odpustil

a na důkaz svého milosrdenství obohatil je novými milostmi a dopomohl k novým ctnostem.

Jak sladko jest umírajícímu slyšeti svědomí, že milost u něho nebyla marna! Ve hloubi duše již mu zazníávají slova Spasitelova: „Služebnice dobrý a věrný — ještě několik chvílí vyčkej a vstoupíš do radosti Mistra svého. Když jsem tě řadil do počtu křesťanů předpověděl jsem ti utrpení a slzy; ale nezapomněl jsem přislíbiti, že jednou zármutek bude vystřídán radostí a že už nikdo štěstí tvého nepokolí. Nuže přicházím závažku svého splnit. Opusť své vězení, duše milená. Sdílela jsi se mnou strasti, sdílej se mnou i slávu království nebeského!“

Tak se událo blahoslavené Krescencii.

Dne 8. dubna slavně pohřbena v klášterním kostele. Podivuhodná vůně, jež proudila z těla jejího hned po smrti, nezmizela ani po pohřbu; bylť to zřejmý důkaz, že duše, jež v těle tom byla přebývala, byla svými ctnostmi líbeznou vůní před Bohem, že si dobře byla vzala k srdci slovo sv. Pavla: „Díky Bohu, kterýž vždycky nám dává vítězství v Kristu Ježíši a zjevuje vůni známosti své skrze nás na všelikém místě. Neboť jsme Kristova dobrá vůně Bohu mezi těmi, kteří hynou; některým zajisté vůně smrti k smrti, jiným pak vůně života k životu.“ (2. Kor. 2, 14—16.)

IV.

Sláva posmrtná.

Dne 8. dubna 1744 byla Krescencie v klášterním kostele pochována; dosud tam odpočívá. Podivuhodná vůně, jež se řinula z těla jejího hned

po smrti, cítěna ještě dlouho a dlouho po pohřbu; utkvěla též na předmětech, jichž svatá služebnice Boží za živa užívala. Toť byl jakožto ohlas její moudrosti, jejích ctností, její svatosti; tato známa byla již za jejího života nejen v Bavorích, nýbrž v celém Německu i v zemích sousedních; svědčí o tom návštěvy, jež přicházely z nejbližších krajin, svědčí listy svaté panně psané od přechetných osob.

Mezi ctiteli Krescenciinými spatřujeme členy našeho vznešeného rodu panovnického; císař Josef I. často se jí písemně dotazoval za radu v důležitých říšských záležitostech; císař Karel VI. doporučel se jejím modlitbám; rovněž tak činily dcery císaře Josefa I., Josefa, královna polská, Amalie, choť kurfirsta bavorského. Čtyři listy císařovny Marie Terezie nalezeny v pozůstalosti Krescenciině; doprošuje se v nich mocné přímluvy svaté řeholnice, líčí jí svou starost a tíseň. Císařovna Josefa, choť císaře Josefa I., byla dvakráte u hrobky naší světičky.

Podobnou úctu a důvěru choval k blahoslavené Krescencii domácí kurfirstský rod bavorský; kolikrát ji navštívili kardinál Theodor a kurfirst Kliment August, arcibiskup kolínský, oba princové bavorští; svrchu zmíněná kurfirstka Amalie byla čtyřikrát v Kaufbeurech u naší světičky; kurfirst Maxmilian Josef a choť jeho Maria Anna sedmkrát navštívili její hrob; totéž učinil nástupce Maxmilianův kurfirst Karel Theodor, bavorský vévoda Kliment, princezna Anna Augusta, provdaná za markraběte bádenského (zavítala čtyřikrát), a sestra její princezna Josefa.

Přicházeli i členové saského královského rodu: Maria Antonie, královna polská; princ Kliment Václav, princezny Kristina a Kunhuta; připutovala

knížata sigmarinská, Ludvík Eugen württenberský.

Vedle těchto *panovníckých* rodů zříme poutníky *všech jiných států*, duchovenstvo, šlechtu, měšťany, rolníky. Magistrátní rada kaufbeurský *Kollman* vyznává v apoštolském procesu: „Myslím, že není jediného z magnátův a knížat německých, jenž by nebyl navštívil hrobu Krescenciina. Šlechticů, prelátů, kanovníkův a jiných urozenců čítám kolik tisíc; valná část jich nocovala v domě mém a v domě otce mého.“

Životopisec uvádí nyní jména urozených poutníkův a poutnic za jednotlivá léta; radostí věru plní se při tom srdce, když čteme tak stkvělý soupis přelátných osobností, jež za šťastny se pokládaly, že mohly pokleknouti u hrobu *chudičké* řeholnice, *přepokorné* služebnice Boží, *prostínké* duchovní dcery chudičkého sv. Františka Serafinského. Jména těch oněch nebudeme zde uváděti, leč že zmíníme *své krajany*: Roku 1762 hrabě Kolovrat z Moravy, r. 1765 svatojirská abatýše z Prahy, kníže Lobkovic z Čech.

I byl zajisté hrob Krescenciin touženým cílem převelikého množství zbožných poutníkův; ohromné zástupy lidu, jež se valily k bezduchému tělu, dokud nebylo ještě pochováno, byly jen takoruka první čtyři ještě ohromnějších zástupů poutnických; stále jich přibývalo; kaufbeurský farář Meichelbach dosvědčuje v apoštolském procese blahorečení, že častokráte za jedinký den připutovalo tři až čtyři tisíce lidu; šťastnými se pokládali, mohli-li pokleknouti u posvátného hrobu; většina přijímala ve chrámě tom, jakož i ve farním chrámě i svaté svátosti. Z počátku čítáno ročně 30 000 poutníků, brzy však přicházelo jich 60—70.000. V letech 1780—1784 přistoupilo 500.000 ctitelů

Krescenciiných ke stolu Páně. Přicházeli i protestanté.

Kdo mohli, věnovali vzácné *dotivní dary*, aby projevíli Bohu vděčnost, že je vyslyšel, že jim pomohl na přímluvu blahoslavené Krescencie. Byli pak dárcové nejen z Bavorska, nýbrž i z Tyrol, Rakous, Čech, Polska, Uher, ze Švýcar, z Italie. Od roku 1744—1751 položeno na hrob Krescenciin 6000 takovýchto votivních darů. Klášternímu chrámu dostalo se hojně posvátných nádob, rouch, zejména od naší císařovny Marie Terezie, od bavorské kurfirstky Marie Anny (jejich to vlastní práce) a mnoha jiných.

Jaké to mocné a velevýmluvné doklady svatosti Krescenciiny! Velesnadno bylo dokázati, že vynikla *božskými* ctnostmi: věrou, nadějí a láskou, jakož i ctnostmi *mrvními*: opatrností, spravedlností, mírností a statečností, a to měrou *hrdinskou*; stalo se to již za papeže slavné paměti Pia VII. roku 1801; zesnulému právě sv. Otci Lvu XIII. dopřáno přepokornou tu a veletřpělívou služebnici Boží prohlásiti za blahoslavenou dne 7. října 1900.

I vidno z toho, že nepěla nadarmo svatá ona duše:

„Buď stále hotova ve strastech světem jít,
až ruka Páně ti v ráz přetne žití nit;
pak červům tělo své, své kosti zemi dej,
a sama po strastech do nebes výšin spěj!

Tak usouzeno nám, a budiž navždy tak:
Zde tresci, šlehej mne, tam milostiv buď pak!
Já s díky napsat chci, kde hrob mi bude dán:
Bůh vzal mě po strastech ve slávy svoji stan.“

Blahoslavená Krescencie, oroduj za nás!

Bedřich Ozanam,

slovný učelec a zakladatel konferencí
sv. Vincence z Paula.

»Slíbil jsem Bohu, že svůj život
strávím ve službě pravdy, kteráž
mi dopomohla k pokoji.«

Ozanam.

Ve výroční zprávě sv.-Vincenských konferencí *diocése brněnské* za rok 1902 dočítáme se, kterak od roku 1889 vydáno rukama láskyplných Vincenciánů chudým a nemocným spolubližním v Brně, Zábřovicích, Jihlavě, Znojmě, Třebíči, Telči, Vel. Meziříčí 138.352 K 55 h. Jaká to štědrá křesťanská almužna! Považme, že konference sv. Vincence jsou rozšířeny *po všem světě*. Jaké to velebné porozumění slovu Páně: „Pojďte požehnaní Otce mého, vládněte královstvím vám připravenými od počátku světa. Nebo lačněl jsem, a dali jste mi jísti; žíznul jsem, a dali jste mi píti; hostem jsem byl, a přijali jste mne; nah jsem byl, a přioděli jste mne . . . Amen pravím vám, pokud jste to učinili jednomu z bratří mých nejmenších, mně jste to učinili!“ Mat. 25, 34—36. 40. Jaký to zvukný a srozumitelný ohlas slova sv. Jana: „Bůh láska jest, a kdo zůstává v lásce, v Bohu zůstává, a Bůh v něm!“ I. Jan 4, 16.

Roku 1883 slaveno *padesátileté jubileum*

konferencí svatovincenských. Za těch 50 let zrno hořčičné, jež bylo prvně zaseto v *Paříži*, vzrostlo mohutným stromem, jenž své větve rozestřel po všem oboru země. Jubileum toto slaveno od města *Hammerfesta* v dálném severu skandinávském, až do *Sidneye* v dalekých končinách australských. — Četná deputace — 400 členů — zavítala tenkrát do věčného Říma k sv. Otcí *Lvu XIII.* Pravil jim: „Pozorujeme se spravedlivým a skutečným zalíbením, kterak spolek Váš pln květu a života rozšířen jest ve všech dílech světa; má tisíce a tisíce členů, začav několika studujícími v Paříži. Toto rychlé rozšíření jest nám bezpečným znamením, že ve Vaší společnosti žije duch sv. Vincence z Paula.“

Anno, duch sv. *Vincence z Paula* žije v konferencích našich, duch velikého apoštola lásky křesťanské. Velevýznamně dí slavný kardinál *Manning*, že byla Francie navštívena *dvoji* revolucí: revolucí lásky a revolucí trestu. Pochodeň revoluce lásky nesl nadšeně *svatý Vincenc z Paula* (1576—1660), tak nadšeně, že mocný a silný vliv jeho trvá podnes, ba přibývá ho. — *Knihy* bylo by psátí o veškeré činnosti toho sv. sluby Páně, o jeho působnosti na tolika místech ve Francii i cizině, o jeho strastech a utrpeních (tak na př. byl již jako kněz zajat od námořských lupičův a v Tunise prodán za otroka), o jeho velezasloužilém řádě Lazaristů, jakož i láskyplném řádě Milosrdných sester, jež založil a otcovsky se o ně staral.

Spokojme se s několika ukázkami jeho přebětavé lásky k ubohým spolubližním. Neštítal se zločinců na galeje odsouzených; žil s nimi, rozdával jim plnýma rukama, čeho potřebovali; mluvil s nimi zdvořile a laskavě, projevoval jim soustrast a milosrdenství; na dobu, kdy bydleli na pevnině

zbuďoval jim v *Marseillu, Paříži i Bordeauxu* slušné byty a nemocnice; pečoval o spásu duší jejich a vzdělání náboženské. U svého hlavního kláštera sv. Lazara v *Paříži* zbuďoval *dům křesťanské lásky*, polepšovnu pro lidi mravně pokleslé; pod správou Lazaristů zdárně se tam polepšovali i nejhorší vyvrhelové. — Tamtéž založil *Jednotu dobročinných paní* na záchranu pohozených nemluvňátek, zřízen *nalezinec*, péstounkami ustanoveny *Dcery křesťanské lásky*, rovněž duchovní to dcery světcovy. Když se za hrozně třicetileté války nepřítel blížil Paříži, nabídl sv. Vincenc králi Ludvíkovi XIII. svůj *klášter sv. Lazara* na potřeby vojenské; nabídka přijata; klášter stal se *takřka vojenským táborem*. *Lotrinsko* bylo tenkrát nejbolestněji navštíveno; lidé hladem umírali. Nejvydatněji pomáhal svatý Vincenc; jeho řeholní bratři zanesli tam přes půl druhého milionu livrů podpory, jež sami napřed se svým drahým otcem byli nasbírali a vyžebřali. Když bída v Lotrinsku neustávala, přchalo velmi mnoho lidu do Paříže; u sv. Lazara našli kýžený útulek. Tamtéž uteklo se mnoho věrných katolíků, zvláště kněží z Anglie, Škotska a Irska, vypuzeni jsouce z vlasti své od krvežíznivého uchvatitele Cromwella. Za kruté války občanské staral se náš hrdina o chudinu nejen v Paříži, ale i v *Pikardii* a *Champaňsku*; zaslal tam milion livrů. Pařížský *„Špitál jména Ježíš“* pro 20 starých mužův a žen stavu řemeslnického a *„Všeobecný špitál“*, v němž 5000 žebrákův a chudásů živeno, jsou rovněž dílem sv. Vincence. Jeho rukama prošlo na miliony peněz. — Tímto však *tělesným* milosrdenstvím stavována nejen bída *hmotná*, nýbrž zjednán přístup i k drahým *duším* nesmrtelným, vychvácány jsou z náručí hříchu a zoufalství, přiváděny

k Bohu, získávány Kristu, církvi a nebi. Tato samaritánská, podivuhodná, neobyčejná činnost zjednála sv. Vincenci obdiv a úctu u *všeho* lidu, i u zuřivých, krvelačných revolucionářů. Když za strašné revoluce na konci XVIII století ve Francii všecko křesťanství káceno a ničeno, neodvážil se nikdo potupiti památky sv. Vincence, ba v Paříži postavena socha jeho na palác krále Ludvíka XIII. s tímto nápisem: „Vincenci z Paula, francouzskému mudrci věku sedmnáctého.“ Byl ovšem více nežli mudrcem, byl velikým *světcem*, jenž s milostí Boží a svým přičiněním vyšinul se na vysoký, velmi vysoký stupeň křesťanské dokonalosti, dle slov Páně: „Buďte dokonalí, jakož Otec můj nebeský dokonalý jest.“ Mat. 5, 48. *) Právem je *svatořečen* od papeže Klimenta XII., právem prohlášen od zesnulého právě svatého Otce Lva XIII. *patronem všech dobročinných* spolků; duch jeho žije ve všech, zvláště pak v našich konferencích, jak týž sv. Otec řekl deputaci svrchu zmíněné; konajíť konference naše, co konal svatý Vincenc.

Když byl farářem v *Chatillonu* zastavil ho kdosi před kázáním a prosil, aby prý v kázání doporučil lásce posluchačů ubohou nemocnou rodinu. Učinil to. Po nešporách navštívil zmíněnou rodinu. Potkával mnoho lidí, svých ranních posluchačů; vážili touž cestu, byli u nemocných ubožáků, přinesli jim, co kdo měl. Tato horlivost líbila se velice sv. knězi; aby však blahodárná jiskra nevyhasla, zorganizoval dobrotivé dárců a učinil takto první počátek nynějších světoznámých konferencí, jimiž laikové skutky křesťanského milosrdenství odpomáhají bídě a nouzi zubožených

*) Frant. Eckert: »Církev vítězná« III.

spolubližních a řeší takto *prakticky* a *zdatně* osudnou otázku sociální. Konference podporují lidi vpravdě nuzné, ne tedy takové, jejichž bída pochází z lenosti a rozmařilosti; neudělují zpravidla podpor peněžitých, nýbrž dávají poukázky na chléb, mouku, maso a dříví; rozdávají obnošené šatstvo, zapravují bytné a jiným mnohobásobným způsobem pomáhají, ovšem nezapominajíce pro tělo na *duši*, nýbrž povzbuzující ošetřovance laskavou a vlídnou domluvou, aby nezanedbávali služeb Božích, aby přijímali svaté svátosti aby žili život křesťanský, aby trpělivě nesli strast chudoby nebo nemoci z lásky k umučenému Spasiteli, by pečovali o křesťanský výchov svých dítek.

Počátku učiněného sv. Vincencem už v XVII. století chopil se znova za dvě stě let veleúčinné slavný *Ozanam*. S upřímným potěšením četli jsme jeho životopis;*) i podáváme tuto z něho několik črt na osvězení lásky a horlivosti našich obětavých Vincenciánů, však i na důkaz, jak nicotná a pošetilá jest fráse, že prý *věda* neshodne se s *věrou*; ohání se jí tak mnohý moderní „*osvěcenc*“; uvidíme, že není hoden, ani aby „řeménky rozvázal“ u obuvi *Ozanamovy*.

I. Mládi a studium.

Ozanam Bedřich *narodil se* dne 23. dubna r. 1813 v *Miláně*, kamž se byl otec jeho Antonín, bývalý důstojník ve vojště velikého Napoleona, po té slavný lékař, přestěhoval; když pak se do-

*) Napsal jej obsírně kněz Edmund Hardy.

stalo Lombardsko s Milánem Rakousku, přesídlili rodiče Bedřichovi r. 1816 do Lyona; zde ustanoven otec lékařem při městské nemocnici; pečlivě se ujímal svých svěřenců, však i po městě jich vyhledával, chudiny se ujímal, až r. 1837 svou požehnanou pouť pozemskou dokonal; za dvě léta odešla na věčnost i věrná, láskyplná choť jeho a pomocnice ve službě lásky křesťanské, Marie.

„*Šťastný člověk*“, říkával syn jejich Bedřich, „komu dopřál Bůh *svaté* matky, jako mně“ Jak si oba manželé hleděli služby samaritánské, vysvítá z této episydy: Jsouce již staří a slabí, umluvili se vespolek, že navštěvující chudiny, nebudou stoupati výše čtvrtého poschodí; avšak láska k chudším byla mocnější oně úmluvy; i událo se častěji, že v témže domě střetnuli se u dveří příbytků, jež byly v poschodích daleko vyšších, než bylo ujednáno. Toto milosrdenství rodičův stalo se údělem synovým; byltě srdce rovněž tak dobrého.

Znamenitě studoval. Maje čtrnácte let, zbásnil krásně latinsky „*Zkázu Jerusaléma Titem*“, složil mnoho latinských hymnů. Už tenkrát obíral se hebrejštinou, sanskritem a novějšími řečmi; už tenkrát si usmyslil, že podá důkaz o pravdě katolického náboženství a to na základě starověku, s hlediska historického a morálního; už tenkrát zdárně přispíval pěknými pracemi do lyonského listu „*L'abeille française*.“

Šťastně vyběděl z pokušení proti svaté víře; dobrým se osvědčil základ, který byli položili jeho zhozní rodiče, upřímní křesťané; dobrou znamenitě se osvědčila důvěra, s jakouž přilnul ke knězi a učiteli svému v koleji lyonské, Noirotovi. Poklekl jednou v kostele u oltáře a vroucně

prosil Boha, by ho zlého pokušení zprostil, slíbje, že svůj život zasvětil obhajobě pravdy. Pokušení minulo, a duše osvobozená věrně stála ve slově; ještě dlouho před smrtí vyznal, vzpomínaje prosby oné a jejího vyslyšení: „*Od té chvíle věřil jsem povždy pevnou věrou a z vděčnosti slíbil jsem Bohu, že svůj život strávím ve službě pravdy, kteráž mi dopomohla k pokoji.*“

Ještě mu nebylo sedmnácte let, a už měl dostudovány rhetoriku a filosofii na koleji lyonské, ač vedle tohoto povinného studia soukromě mnoho času věnoval básnictví, dějinám a řečem. Mohl hned do Paříže na universitu; avšak pro mládí své a pro neutěšené poměry pařížské po červencové revoluci určil otec, že Bedřich bude záhy notariátním sekretářem v Lyoně. Nepřičil se; speléhal na moudrost a opatrnost otcovu; teprve na podzim r. 1831 odebral se do Paříže na Sorbonnu.

* * *

Veliký byl tenkrát rozdíl mezi Lyonem, „*městem křesťanských hrdinů*“, a Paříží, „*hlavním městem sobectví.*“ Ozanam jej brzy vystihl a nemálo byl jím rozrušen; v listě takto si stěžuje příteli: „Nelíbí se mi zde; není tu života, není víry, není lásky; jako bych tkvěl na veliké mrtvole, jejímž chladem se třesu, jejíž hniloba mne otravuje... Věda a katolicismus — toť má jediná útěcha... Toužím býti obklopen jinochy, kteří smýšlejí jako já; vím, že takoví zde jsou, avšak jsou rozmetáni jako zlato na smetišti; těžká to úloha, kolem spravedlivého praporu shromáždití bojovníky.“ Byly to smutné, trudné následky červencové revoluce z r. 1830, byla to sklizeň ze

spisů Voltairových, jež v letech 1817—1824 vydány znova ve dvanácti vydáních.

Nelíbilo se Ozanamovi v Paříži, a bylo by se mu tam věru ještě méně líbilo, kdyby nebyl bydlil u slavného matematika Ondřeje Ampèra, generálního inspektora university pařížské. Pocházel Ampère z Lyona, již dříve kolikráte zval našeho Bedřicha, by přijel do Paříže na návštěvu; nyní nabídl mu u sebe byt i stravu. V domě Ampèrově byla všechna příležitost seznámiti se s nej slavnějšími učenici; přicházeli často.

Právnícké přednášky navštěvoval na ústavě zvaném *École de Droit, historické a filosofické* v koleji *de France* a na *Sorbonně*. Co tu rationalistických a materialistických názorů bylo přeslechnouti!

Uložil si Ozanam, že co v přednáškách slyšel, sám si prozkoumá podle pramenův, a shledá li, že se professor uchýlil od pravdy, že mu dopíše a ho požádá, by odvolal, co chybného a nepravdivého byl řekl, a že ho přiměje takto k opatrnosti a pravdy milovnosti. Takovýmto počínáním osvojoval si zdatnost a obezřetnost, jimiž potom slyšel jako učitel, i jako spisovatel, zároveň však probouzel a roznécovoval kollegy katolíky; podle jeho příkladu také oni se ozývali, kdykoli bylo potřebí. Milí páni *rationalističtí* professori brzy poznali, že se proti nim staví opposice. Už slušný byl hlouček jinochů, kteří smýšleli jako Ozanam. Kdykoli si který professor zaútočil proti víře, proti papežství, proti církvi, dostalo se mu písemné odvety, na niž pravidelně Ozanam býval podepsán. Zvláště neohroženě střetl se s profesorem filosofie *Jouffroyem*, jenž upíral možnost zjevení. Upozornil ho Ozanam písemně, jak chybuje; za čtrnácte dní vyvracel mu Jouffroy námitky. Ozanam psal po-

druhé; když i to bylo marno, ba když profesor zřejmě prohlásil katolickou víru *nepřítelkyní* vědy a svobody, protestoval Ozanam slavně; spolu s ním podepsalo protest patnácte kolegů. Jouffroy *musil* odpovědět. Omlouval se, omlouval a slíbil, že příště se vynasnaží, by nerušil náboženského přesvědčení svých posluchačů. Časem úplně vystřízlivěl ze svých poblouzení; spočívaje na loži smrtelném, vyznal upřímně příteli: „Všecky filosofické soustavy dohromady neváží více jedinké stránky katechismu.“

Horlivost a neohroženost Ozanamova byla kvasem, kterýž okolí více a více pronikal a uchvacoval láskou k pravdě, láskou k církvi, láskou k vědě, láskou k lidstvu; za rok měl šedesáte stoupců, mezi nimi pak osm či deset zvláště důvěrných přátel; byloť to jakés „*literární rytířstvo*“, jež každou chvíli bylo hotovo k boji s nevěrou. Scházivali se *v sobotu* na večer na vědecké konference; jednáno o kde jaké důležité otázce, jenom ne o politice. *V neděli* obcoval Ozanam s mnoha přáteli vědeckým schůzím u mladého *hraběte Montalemberta*, kdež bylo zříti a slyšeti slavné učence nejen pařížské, ale i cizozemské; jednáno o každém důležitějším zjevě literárním, sociálním. Přichvaloval si Ozanam, tam že všechno dýše líbeznou vůní katolicismu a bratrství; našel tedy nyní čeho duše jeho potřebovala: křesťanské ideje, křesťanské vzory, křesťanské přátele, zkrátka působisté, pro něž vždy horoval.

Jsa *vůdcem* akademiků katolíků, nikterak se nepovyšoval, nýbrž rovnosti a solidárnosti všech vždy byl bedliv a pamětliv, třeba on sám jediný na tu či onu důležitou věc byl upozornil; své slávy nikdy nehledal. Když belgičtí biskupové založili *katolickou* universitu v Lovani a s mnoha

nepřátelských stran proto zle na ně bylo útočeno, protestoval Ozanam ve jménu katolických akademiků pařížských proti útokům oněm; nadšený ten protest uveřejněn v listech francouzských i belgických; na konec dí: „Doufáme, že se i Francie jednou z dobrodiní takového zaraduje. — Zatím spěcháme, bychom projevili, jak jsme nadšeni a jak si vážíme svatého a šlechtetného díla biskupů belgických, jež zakoupením universitních akcií činně chceme podporovati.“ (Po příkladě Belgie dostalo se časem i Francii *katolických* vysokých škol; naděje Ozanamova nebyla marna; též se brzy splní i *naše* naděje!)

Jako s účinkem a se zdarem jednal Ozanam písemně s biskupy *belgickými* ve příčině university lovaňské, tak rovněž se zdarem předstoupil před arcibiskupa *pařížského* de Quélena, prose ve jménu katolické studující mládeže i ve jménu *všech* katolíků, aby ve velechrámě Notre-Dame konal konference věhlasný Dominikán *Lacordaire*, člen francouzské akademie. Začaly 8. března 1835; jsou světoznámy.^{*)}

* * *

Dobře soudil Ozanam i přátelů jeho, že řečmi, deputacemi a učenými hádkami málo pořídí, ne přidruží-li se *skutek* podle osvědčeného přísloví: „*Facta loquuntur — Skutkové mluví*“. A jaký skutek přidati na dosvědčení pravdy křesťanství, náboženství *lásky*? Skutek *lásky*! Proto v měsíci květnu 1833 sešlo se jich osm a *usneseno* sloužiti *chudině*, avšak netoliko podáním *hmotné* almužny,

*) Konference z let 1846–1848 vydala papežská knih-tiskárna Benediktinů rajhrad. v překladě strahovského kapitulára Methoda Zavorala. Tolle et lege!

nýbrž též poskytnutím almužny *ponaučení* a *pozbuzení*. Toť začátek konferencí sv. Vincence z Pavla, pod jehož ochranu nový ten spolek se utekl!

V Paříži začato, Paříž zůstala středem všech přibylých konferencí v provinciích, kamž símé ono akademikové v prázdninách byli zanesli, zasedli a o vzrůst jeho pečovali. U své skromnosti odmítal Ozanam, aby *on* byl nazýván zakladatelem; říkával: „Bylo nás *osm!*“ Jak smýšlel o sv. patronu Vincenci, vysvítá z listu psaného v Lyoně, kamž, dostudovav na Sorbonně, se byl vrátil a kdež konferenci založil a řídil — z listu poslaného příteli *Lallierovi*, jenerálnímu sekretáři spolku v Paříži: „Čítáme nyní v našich schůzích životopis sv. Vincence z Pavla, by nás lépe prokly jeho příklad a tradice. Svatý patron není věru pro spolek jenom jakýmsi vývěsným štítem, jako se *hospody* třeba jmenují „U sv. Diviše“, „U sv. Mikuláše“; také není jenom jakýmsi čestným názvem, aby se jím spolek blýskal, nýbrž jest *vzorem*, jež člen spolku má sobě uskutečňovati, jako ten světec uskutečnil *svým* životem *božský* vzor, jímž jest Ježíš Kristus V životě sv. patrona jest nám pokračovati, na srdci jeho jest nám srdce naše zahřívati, v duchu jeho jest nám světla hledati. Sv. patron jest nám vzorem na zemi, jest nám ochráncem na nebi; dvojí počest mu přísluší následování a vyzvání... Vězme, že svatý Vincenc předvídal chyby i potřeby našeho věku; nebyl mužem, jenž staví na písku, anebo jenom na den, na dva dni. — Požehnáni připojené IV. příkázání Božímu, spočívá na hlavách světců; *ctili* nebeského Otce, proto *budou dlouho žiti*; pozemská nesmrtelnost propůjčena jejich dílu. Proto svatý Augustin, svatý Benedikt,

svatý Bruno, sv. František, třebaž že už patnácte, dvanácte, osm, šest století v prachu odpočívají, mají duchovní potomstvo. Zajisté, že hvězdě svatého Vincence z Pavla, kteráž později vzešla, není kratší dráha určena. Nuže, beřme se za leskem jejím! Ctíce sv. patrona ctíme Otce nebeského, a bude i *naš* spolek dlouho živ!“ (List ze dne 17. května 1838.)

Z té duše byl přesvědčen Ozanam, že je povinností pravého křesťana, stanouti na bojišti, kdež chudoba zápasí s bohatstvím, a přiměti boháče, by dobrovolně vydali částku z bohatství svého, jakoby zákon jim to ukládal; přiměti chudinu, aby přijala jako dobrodiní, co se jí podává; působiti a přičiniti se, by jedni přestali *směle* požadovati, druzí *tvrdě* odpírati; přivoditi dobrovolný kommunismus místo vynuceného; postarati se, aby *láska* učinila, čeho jedině *spravedlnost* učiniti nemůže. „Lidstvo našich dnů podobá se člověku, o němž vypravuje evangelium, že se ubíral z Jerusalema do Jericha a upadl mezi lotry, kteří ho oloupili, zranili a polomrtvého nechali. Také lidstvo našich dnů, berouc se cestami Páně, bylo přepadeno od lupičů, kteří mají namířeno zvláště na duši, na statky duševní; bylo přepadeno a oloupeno o poklad víry a lásky; a necháno na zemi naho a poraněno. Mnohý je *pominul*, až přišli prostinci Samaritáni, přišli lidé, kteří smýšlejí a cítí, jako my. Snad se nás neulekne zraněný ubožák. Ohledejme jeho rány, nalijme oleje, promluvme slovo útěchy a pokoje, a když pak prohlédne, odevzdejme ho těm, jež Bůh ustanovil strážci a lékaři *duši*; jsoutě oni jako onen hospodský v evangeliu pečlivi nasytiti lačnou duši naši pokrmem Boží pravdy a ukryti ji v přístřeší

věčné blaženosti. Toť povolání našich konferencí.“ (List ze dne 23. února 1835).

Horlivým a svědomitým studiem dychtivě čerpal z pramene vědy právnické, kteráž byla jeho hlavním předmětem, avšak i z pramenů literatury a dějin. Vybyv si tři obvyklá léta na Sorbonně, směl s dovolením otcovým zůstat tam ještě dvě léta. I vzdělal se tak, že mohl potom býti znamenitým učitelem práv i literatury; běželo mu však hlavně o to, aby nashromáždil dostatečné látky na důkaz, že *náboženství* jest svrchovanou potřebou člověka, že *křesťanství* jest jediným civilisujícím náboženstvím a že jenom *církev katolická* má pravé křesťanství.

Mimo kolejni práce četl pilně a studoval *náboženské tradice* různých národů východních, výsledek uveřejňoval v listě „*Revue Européenne*“ a použil ho též znamenitě na vysvětlenou filosofických nauk *Danteových*, jež si byl vřele zamíloval. *Z dějin* zamlouvala se mu zvláště ona obdobi, v nichž se střetla víra s nevěrou, svoboda s ujařmením, božský řád s lidskou zvůli; mohlť tím jasněji dolíčiti velebnost pravdy a práva podle úsloví: „*Contraria juxta se posita magis elucescunt* — *Protivny vedle sebe položeny více vysvitnou.*“ Takto dokončil dne 22. listopadu roku 1835 znamenitou monografii „*Sv. Tomáš Canterburský*“. Dvakráte zaputoval do Fourvièra k oltáři světcovu, by si vyprosil jeho přispění k dílu onomu. Mistrně vylíčen veliký arcibiskup, primas a kancléř říše anglické, neohrožený zastance práv a svobody církve svatě vůči králi Jindřichu II. Nežli by byl povolil proticírkevním přehmatům královým, odešel raději do vyhnanství. V červnu r. 1170 dovoleno mu, by se vrátil. Přátelé ho varovali, on však odpověděl: „Třeba budu v Anglii rozsekán, vrátím se k stádcí

svému, od něhož jsem vzdálen tolik let.“ Lid uvítal ho nadšeně. Hříšní milcové hříšného krále soptili hněvem a zlostí, štváli krále znovu a znovu; řekli mu přímo: „Dokud bude Tomáš živ, neutvrdíš, ó králi, pokoje a dobrých dnů říše své.“

I zvolal Jindřich: „Jedl chléb můj a pošlapal mne nohama. Jaké zbabělce jsem vychoval, že není nikoho, jenž by mne pomstil na tom drzém knězi!“ Slyšeli to čtyři normanští rytíři; i myslili, že se zavděčí králi usmrtí-li arcibiskupa Tomáše. Přichvátalido Canterbury. Přátelé, chtějíce zachrániti svatého sluhu Páně, zavedli ho do katedrálního chrámu. I tam se vedrali spiklenci, hulákajíce: „Kde jest zrádce?“ Svatý Tomáš klečel u oltáře modle se. Neodpovídal. „Kde jest arcibiskup?“ hulákali znovu spiklenci. Tu povstal vece: „*Arcibiskup* jsem já, zrádce *nikoliv!* Hledáte-li mne, již jste našli. Neváhám proliti krev svou pro Boha a svatou církev jeho; toliko vám přikazuji jménem Páně, abyste neubližovali lidu mému.“

Vrhli se na něho jako dravé šelmy, roztínali svatou hlavu jeho. Zvolav: „V ruce Tvé, ó Pane, poručím ducha svého!“ skončil dne 29. prosince 1170 *)

Přebývání v domě *Ampèrově*, „*patriarchy to matematiků*“, bylo Ozanamovi vzácnou příležitostí, obíratí se hlouběji také matematikou; Ampère častěji o něm říkával, že by se byl stal *prvním* matematikem, kdyby se byl výhradně té vědě věnoval. Kmet učelec a mladistvý student mnohokrát dlouho a dlouho bavili se vědeckými rozpravami; častokrát zvolal Ampère, podivuje se krásě Boží přírody: Ó jak veliký, jak veliký je Bůh, milý Ozaname!“

*) Eckert: »Církev vítězná« IV.

Ani *filosofické* vlohy Ozanamovy neležely ladem. Z roku 1835 pochodí řada úvah „*Pokrok skrze křesťanství*.“ Ukázáno, kterak jedině křesťanství zabezpečuje všeliký pokrok u vědách, v životě společenském, v umění, a to svou věrou, nadějí a láskou, kterýmižto třemi bohoslovnými ctnostmi oživuje ducha, zušlechťuje srdce, otužuje sílu člověka, blahodárně působí i v oboru práce hmotné a průmyslu. „Nepozastavuj se nikdo nad přísností, s jakouž církev hájí pravé víry, hájí své autority, usiluje všecko lidstvo uvésti do jednoho ovčince, vědouc, že mimo ni není spásy. Nepozastavuj se nikdo nad tímto výrokem; podobenstvím lehko jej pochopíš. Člověk jest svoboden; může na zemi jednati, jak se mu líbí; moc, sílu, blahobyť může si rozvinouti, šířiti dále. Avšak celá zeměkoule jest obkličena atmosférou, ovzduším, jehož součástky podivuhodnou podrobností určeny jsou dle různých bytostí, jež v něm žijí; člověk, nechce-li v úplně prázdnotě zahynouti, nemůže se oné atmosféry sprostiti. Pravá víra křesťanská je náboženskou atmosférou lidstva, Bůh sám v neskonalé moudrosti své spojil součástky její; duše, jež se volně mohou pohybovati ve všelikých oborech vědy, umění a společenského života pohybují se a žijí v této atmosféře. Ký tedy div, že hynou, chtějí-li se jí vymknouti? A pokládají li za neštěstí, že jim Stvořitel určil meze, že jejich bytost podrobil podmínkám, bloudí a pomatencům se podobají, narákajíce si, že jich Bůh neučinil bohy.“

Na podzim r. 1836 veřejně jest Ozanam prohlášen *doktorem práv*. Lásky k churavíci mu otci přiměla ho, že se zatím v Lyoně věnoval advokátní praxi; vedle toho však pracoval si these i pro doktorát *filosofie*, vybrav si zejména Danteho. V dubnu r. 1837 zajel si do Paříže, aby se při-

hlásil k rigorosům filosofickým. Pro náhlou smrt otcovu musil se vrátiti. Z té duše pečoval o matku; i nemohl nyní vedle právnícké působnosti se obíratí zamilovanou filosofii tak, jak by si byl přál; přes to však již koncem roku 1838 vybral se znovu do Paříže pro doktorát. *Latinská* these jednala o tomto předmětu: „De frequenti apud veteres poetas heroum ad inferos descensu — O častém u starých básníkův sestupování reků do podsvětí“; *francouzská*: „Dante et la Divine Comédie — Dante a Božská komedie“. Vyznamenal se tak, že examinátor Cousin zvolal: „Pane Ozaname, nad Vaši výmluvnost není!“

Jsa nyní dvojnásobným doktorem, nepotřeboval se Ozanam o budoucnost starati. Dlouho však ještě uvažoval, má-li se výhradně vědě věnovati, anebo veřejné činnosti praktické. Radil se o to mimo jiné i s Lacordairem, jež tehdy právě odbyval svůj noviciát u Dominikánů v la Guercii u Viterba, a ten ho důtklivě napomínal, aby jen neodkládal péra svého. Privil mu: „Tisk stal se příliš mocným, než by tu komu dovoleno bylo opustiti stanoviště svého. Pišme nikoliv pro slávu a nesmrtelnost svou, ale k vůli Kristu Ježíši.“

Poněvadž v rodném jeho městě Lyoně zamýšleli zříditi novcu profesuru obchodního práva, chtějíce pro ni získati Ozanama, rozhodl se na místo to počkati, aby mohl zůstati poblíže matky své, a nepřijímati nabízené mu profesury filosofie v Orleansu. — Dne 5. července 1839 potvrzen jest tedy za profesora práva obchodního v Lyoně. Dne 16. července konal svou zahajovací řeč asi před 250 posluchači. Přednášky pctrvaly jen rok a byly dle jeho poznámek zachovány a po smrti Ozanamově také vydány. Září z nich hluboká učenost, důmysl a výmluvnost. — Kdykoliv a kde-

koliv se naskytla příležitost, zabočil do filosofie, do dějin; posluchači, většinou synové slavného obchodního města, si blahopřáli. Mimo tyto přednášky — vydáno jich 47 — pocházejí z této doby znamenitá pojednání „*O majetku církevním*“ a „*Prámeny francouzského práva*“.

Ujal se profesury lyonské po smrti své drahé matky; jen láska k ní byla ho přiměla, že nepřijal jinde místa; zatím však odešla mu na věčnost dne 2. listopadu 1839; věrně jí dosloužil: věrná a upřímná ona služba byla mu útěchou v hlubokém žalu; píšeť: „Jak jsem rád, že jsem neopustil matčina lože, lože to bolesti ale i požehnaní — neopustil k vůli pochybným slibům, že prý se mohu dostat na *universitu*! Jestliže jsem si touto tak lehounkou obětí vykoupil milost, že jsem mohl několik měsíců strávit u drahé matky, zvláště pak, že jsem byl u ní v *poslední* její noc — jestliže *to* jsem si vykoupil, velice věru jsem odměněn.“ (List ze dne 25. prosince 1839.)

O velikonočních prázdninách 1840 zajel si do Pař.že. Navštívil ministra vyučování Cousina; zvěděl od něho, že by jej příštím rokem rád měl *profesorem cizojazyčné literatury* na akademii lyonské, aby prý se tedy v září účastnil velikého konkursu, zvaného: „*concours d'agregation de la littérature*“. K tomu bylo zajisté potřebí znamenitých vědomostí ze staré i novější literatury, jakož i dějin jejích. Ozanam slíbil. Perného podjal se díla. Dne 12. července r. 1840 píše: „Místo dávno chystané cesty do Švýcar, Bavor, Tyrolska a Itálie musil jsem se vydati na obtížnou cestu řeckou literaturou, nesčetnými tvorbami latinských, francouzských a cizojazyčných spisovatelů. Duševní to cesta; nebyla by bez půvabů, kdybys ji mohl klidně a svou váhou konati, kdybys se mohl po chuti za-

staviti na místech, odkud jest nejkrásnější podívaná; kdybys si mohl postáti u květných keřů, natrhati si hezounkých poupátek, ale ne popíchatí se o trny. Avšak člověk aby kolem všech těch podivuhodných věcí jen *běžel*, chvatně nějaký květ utrhl, třeba že zvadne a zneuctěna bude tak mnohá krása poetická! Místo věnce abys navázal těžkou otýpkou a podrobil ji pak literární lučbě na všední spracování, a to jen k vůli pedantské kritice.“

Škoda — napsal jindy — že čas tak krátký! Jaká by to byla rozkoš, znovu viděti všecky ty krásné a šlechetné duchy, počínaje od Homéra a Platona až do Danteho, Tassa, Calderona a Shakespeara, Racina a Schillera! Bohužel jest mi spěchatí; všecky ony velebné postavy kvapí rychle mimo mne; jako bych stále slyšel ohlas německé ballady: „*Di Todten reiten schnell, die Todten reiten schnell.*“

Ač stále ještě přednášel obchodní právo, ač se důkladně připravoval na zmíněný konkurs, neopomenul přispěti *statistickou missií* do lyonských „*Letopisů rozšiřování sv. víry*“; už kolik let byl členem „*Spolku na rozšiřování sv. víry*“; v Lyoně byl i *výborem* toho spolku.

* * *

V půli září r. 1840 odebral se Ozanam do Paříže na *concours d'agregation de la littérature*“. Všech konkurentů bylo sedm. Uzavření v Sorbonně měli napřed napsati latinskou rozpravu „*O příčinách, jež u Římanů zastavily rozvoj tragedie.*“ Za osm hodin podal Ozanam jen jakýs zlomek své práce; podobně i druhý den, kdy bylo vypracovati francouzskou rozpravu „*Jakou historickou cenu mají Bossuetovy řeči pohřební.*“ — Byl by snad odstoupil, jak skromně smýšlel o svých vy-

pracovních! Avšak jeden z examinátorů zmínil se mu, že práce jeho jsou zdařilé. Podrobil se tudíž ještě *ústním* zkouškám, třem totiž tříhodinovým přednáškám o řeckých, latinských a francouzských textech; na každou dopřán den přípravy. Z *řečtiny* bylo mu vykládati chór z Euripidových děl a úryvek rhetoriky Dionysia Halikarnaského; u prvního bylo míti zření k poetickému charakteru a náboženskému mythu skladby, u druhého k dějinám řečnictví v Athénách a Římě. Z *latiny*: Úryvek z Luciana a theologická kapitola z Plinia; jednak bylo prohlédati k roli Caesarově, jeduak ku změnám náboženských názorův u Římanů. Z *francetiny*: Obšírně pojednati o La Fontainově Filemonu a Baucidě a Montesquieuově dialogu Sullově a Eukratově; zdef učinil Ozanam znamenitý příměr mezi Montesquieurem a sv. Tomášem Akvinským a projevil nadšeně své katolické smýšlení.

Po té zkoušeni kandidáti ze čtyř cizích jazyků — vlastiny, španělštiny, němčiny a angličtiny — konali po dvou přednáškách o různých předmětech, jak si je vylosovali. Ozanamovi losem určen *ze staré literatury* „Dějiny řeckých a latinských scholiasťů.“*) — Probděl nad tím thematem celou noc; ale potom přednášel téměř dvě hodiny; divil se sám, divila se komise. Z *novější literatury* bylo mu promluvíti: „O literární kritice za času Ludvíka XIV.“; výborně posvítil na zhoubný vliv jansenistický, avšak i na znamenité služby, jež řeči francouzské prokázal svatý František Saleský. Výsledek zkoušek Ozanamových byl výtečný; předstihl všechny konkurenty; stkvělé vydáno mu vysvědčení a ihned nabídnuto, by zůstal na Sor-

*) Jsou to původcové t. zv. *scholiasťe*, krátkých to pozámek na okraji starých klassických děl.

bonně, zatím jako zástupce nemocného profesora Fauriela. Svolil. Určeno mu přednáseti o středověké literatuře německé. Jak mu tenkrát bylo, vidno z těchto slov: „Vážná to pro mne a veleslavná chvíle, vstoupiti na novou a nebezpečnou dráhu, znova začít žiti, konečně míti *určité* povolání... *Dosud* modlíval jsem se k Bohu, by mne ráčil osvítiti, abych poznal vůli jeho; *nyne*, když mně ji zřejmými projevy ukázal, kéž mi jen ještě síly dopřeje, bych svatou vůli jeho naplnil.“ (List ze dne 10. října 1840.)

Výlet do Porýnska uvedl ho na jeviště národa, o jehož literatuře měl svým novým posluchačům na Sorbonně přednáseti. Vraceje se z výletu toho, stavil se v Lyoně a ucházel se o ruku slečny Amalie Soulacroixové, dcery rektora lyonské akademie; stala se chotí jeho. — Nástupce Cousinův, ministr vyučování Villemais, nabídl Ozanamovi, že by mohl v Lyoně zůstatí profesorem cizí literatury, z čehož by mu mimo profesuru obchodního práva plynul příjem 12.000 fr., kdežto na Sorbonně čekaly ho zatím 2000; avšak marně; mladistvý učenec dal přednost Paříži; doufal, že tam *pravdě* lépe a vydatněji poslouží.

II. Profesorem na Sorbonně.

Přednášky Ozanamovy byly výtečny. Se všech stran snášel si látku. Ampère vyznává o něm: „Připravoval se jako Benediktin, přednášel jako řečník.“ Mluvil vždycky z paměti. Když se jednou ze Sorbonny ubíral domů, podán mu tento list: „Není zajisté možná, abyste, pane, s takovým záplem, s takovou rázností věci přednášel, kterým byste nevěřil. Snad se Vám zavděčím, snad Vás

potěším, vyznám-li, že prve než jsem Vás slyšel, byl jsem nevěrcem. Čeho nezmohlo mnoho řečí, dokázal jste Vy za *hodinu*; jsem křesťanem! Raduji se a srdečně Vám za to děkuji.“

Milovaltě Ozanam z té duše studující mládež a propůjčoval se jí se všemi svými bohatými vědomostmi a zkušenostmi nejen v koleji, ale i doma ve svém příbytku i na cestě; provázivali ho jako dítky svého otce. Velmi povážlivě onemocněl; akademikové nemohli se ho dočkat; ač bratr jeho Karel, lékař, i jiný lékař velice mu bránili, ač zimnice jím ještě lomcovala, vybral se přece do Sorbonny. Bouřlivě uvítán. S námahou sice, avšak znamenitě jako vždycky přednášel, a končil těmito slovy: „Pánové, našemu století se vyčítá, že jest egoistické; i my profesori jsme prý takoví, kdežto my zde opotřebujeme svoje zdraví obětujeme své síly. Než, nenaříkám si. Náš život náleží vám, jsme vám jím povinni až do posledního vzdechnutí; co pak *mne* zvláště se týče, umru-li, umru vám slouže!“ Uchvátil všecko posluchačstvo.

Nemoc nemíjela; musil se odebrati do Italie. Z *Pisy* píše dne 28. února 1853 kolegovi profesorovi Benoitovi: „Ach, ubohá Sorbonno! Kolikrát vracím se v duchu ku tvým černým zdím, do tvých studených prostor, jež jsou studiím zasvěceny, do tvých začazených síní, jež však jsem vídal oživeny tak šlechetnou mládeží. Drahý příteli, vedle neskončené útěchy, již katolík nalézá na stupních oltáře, vedle radostí rodinného života, neznám většího štěstí, než mluvit k mladíkům, kteří mají smysl a srdce!“

Nikdež se netajil Ozanam svým přesvědčením a smýšlením církevním. Jeho přednášky na Sorbonně byly nepřetržitou apologií křesťanství. Kdekoli na rozmanitých plodech duševních národů

křesťanských odkryl a ukázal krásu řeči a myšlenky, vždy velebil křesťanství a zastával se ho proti nespravedlivým výtkám.

Literárním výsledkem přednášek o německé literatuře bylo znamenité dílo „*Německé studie*“; píše o nich příteli Lallierovi: „Německo děkuje ze svého genia i ze své civilisace vesměs křesťanskému výchovu, jehož se mu dostalo; velikost Německa jest úměrna jeho přilnutí ku křesťanství; jenom bratrským spojením s druhými národy evropskými nabylo moci, vzdělanosti, poesie; pro Německo, právě jako pro ostatní národy nebylo a nebude jiného pravého určení, leč ve spojení s Římem, jenž chová jak všechny časné tradice lidstva, tak i věčné úradky prozřetelnosti Boží... Sami ze sebe byli by Němci jenom barbary; jenom skrze biskupy, kněze a mnichy, jenom římskou věrou, římskou řečí, římským právem dostalo se jim náboženského, vědeckého a politického údělu moderních národů; a pomalu znova klesá do barbarství, kdo oním údělem pohrdá.“

Roku 1843 začal přednáseti o *dějinách literatury italské*. Několik úryvků podal do listu „Correspondent“. — „Tato práce byla pro mne i pro mé posluchače důkladnější a živější studií o papežství, jehož pomocí vykonán obtížný přechod ze starověku do časů moderních. Zkusil jsem, jaký to zisk pozorovati křesťanství *z blízka*; jeho dobrodiní, jež jsem již poznal, projevila se mi většími a větší ještě láskou zaníceno srdce mé k církvi, kteráž tolik se byla přičinila, by nás zachovala, by nás připravila a uschopnila pro vše, co nazýváme vědomím, inteligencí, svobodou a civilisací.“ (List bratru Karlovi ze dne 25. června r. 1843.)

Těmito přednáškami razil si cestu k obšírnému výkladu „*Božské komedie*“, jenž téměř sedm let vábil a těšil studující mládež pařížskou; konal ten výklad už jako *řádný* profesor, jímž se stal dne 21. listopadu 1844, *ač mu bylo teprve 31 let*; událost to, jakáž v annálech Sorbonny dosud nebyla zaznamenána. Tak *mladého* řádného profesora neměla ještě světová ona universita. V letech 1849 a 1850 přednášel „*O civilizaci v 5. století*“. Ze španělské literatury obral si *Cida*. Oč hlavně usiloval ve svých znamenitých přednáškách, vyznává těmito slovy: „Myslím, že jsem dobře použil dnů své profesury. šťastně-li jsem shromáždil kolem sebe četnou mládež a obnovil před ní základy křesťanské vědy i úctu jí všípil ke všemu, čím pohrdáno: k církvi, k papežství, k mnichům. Přál bych si ještě, tytéž myšlenky zahrnouti do knih, jež by déle potrvaly než mé přednášky, a plesal bych radostí, kdyby alespoň několik bludných duší bylo pohnuto, by se zřekly svých předsudků, by vybredly z pochybností a s pomocí Boží vrátily se k pravdě katolické.“ (List ze dne 14. července 1850.)

Úžasná jest *spisovatelská* činnost Ozanamova. Proslavil se už v mládí, proslavil se v osmnáctém roce články apologetickými; psal hojně už v Lyoně, ale což teprve v Paříži! Vedle vědeckých spisů svých přispíval hojně do rozličných listů; z příspěvků těch jsou dva svazky jeho „*Různých spisů*“. Jaká byla jeho vůdčí idea při dílech vědeckých, vysvítá na př. z těchto slov: „Chystám se psáti „*Dějiny literatury středověké*“, od V. století až do konce XIII. století; ukončím Dantem, nejdůstojnějším zjevem tohoto velikého období. Avšak v dějinách *věd* studuji zejména *civilizaci*, a tu opět zvláště dbám *křesťanství*. Chci tedy

svou knihou dokázati, kterak dovedlo křesťanství ze ssutin římských a z národů, již se na nich byli usadili, vytvořiti novou společnost, schopnou pravdu přijati a podržeti, dobro konati a krásno nalézti... Prací tou neshledávám slávy, ale plním povinnost, jakouž mi ukládá svědomí. Uprostřed století, plného skepse a pochybování, dopřál mi Bůh milosti naroditi se ve *víře*, a jak mi přibývalo věku, byl mi poklad víry dražším a dražším; lépe než kdo jiný zkusil jsem, co zmůže víra u velikých bolestech a veřejných nebezpečnostech; proto tím více litoval jsem všech, kdož víry neznali. Spolu spravila to Boží prozřetelnost cestami netušenými — dívím se jim nyní velice — spravila, že jsem se vymknul činnosti *veřejné* a věnoval práci *duševní*, zvláště studiu náboženství, práva a literatur, velepotřebným to předmětům cíli mému. Navštívil jsem místa, jež hojného skýtala poučení, počínajíc od katakomb římských, kde jsem spatřil krvavou kolébku křesťanské civilizace, až ke smělým basil kám normanským, flanderským a na březích Rýna. Dopřáno mi štěstí obcovati s velikými křesťany, muži slovutnými, že tak přátelsky snoubila se v nich věda s věrou; i také s jinými, kteří, ač byli pravé víry neznali, přece jí nevědomky sloužili počestností a zdárností svého vědění. Život rychle mijí; proto s chutí do práce, aby zdatně bylo použito zbylých ještě paprsků mládí! Budu psáti, abych stál Bohu ve slově, kterým jsem se před osmnácti lety zavázal.

Jsa *laikem* nejsem povolán psáti traktáty *theologické*; vsáktě má Bůh za našich dnů dosti výmluvných slubů, kteří zdárně hájí článků víry. Zatím však co se byli *katolíci* obírali obhajobou nauky Páně, zmocnili se *nevěrci* dějin. Vrhli se

na středověk; posuzovali církev, brzy soptíce ne-
návistí, brzy zase s jakousi šetrností, jaká se vě-
nuje památným troskám, jindy opět s takovou
lehkovázností a povrchností, až stydno. — I jest
nám državy oné znova dobytí; patří nám, ježto
jest vzdělána rukou našich mnichů, našich Bene-
diktinů, našich bollandistů. Zbožní tito mužové
soudili, že nikterak špatně nepoužívají dnů svého
života, blednouce únavou při studiu starých pa-
mátek listinných a legend. . . Vydávám se na vě-
decké výzkumy; čekají mne cesty daleké; ukáží,
jakých dobrodiní dostalo se lidstvu od kře-
stanství.

Anglický dějepisec *Gibbon* navštívil za mlada
Řím. — Jednoho dne procházej se Kapitolem,
zabrán starobylými dějinami jeho, zaslechl chrá-
mový zpěv, spatřil, kterak se otevřela brána ba-
siliky *Ara Coeli* a dlouhý průvod Františkánů
v sandálech bral se cestou, po níž kdysi kráčelo
tolik vítězoslavných průvodů starých vítězů ří-
mských. Rozmrzel se *Gibbon* a řekl si: „Pomstím
se nad křesťanským barbarstvím, jež hanobí slávu
starověku!“ Toť začátek jeho díla „Dějiny úpadku
Římské říše“. Také já jsem viděl po starém území
Jóviše Kapitolského kráčeti Františkány z klá-
štera *Ara Coeli*; ale nemrzel jsem se, jako *Gib-
bon*, nýbrž radostí zaplálo mi srdce, ježto jsem
patřil vítězství křesťanské lásky nad hrubým ná-
silím pohanským, a odhodlal jsem se napsati dě-
jiny *pokroku* za těžké doby, ve které anglický ten
filosof viděl *úpadek* — dějiny civilisace za dob
barbarských, dějiny myšlenky, dějiny ducha, jenž
šťastně vznikl a se zachránil za všeobecné spousty,
jako kdysi národ israelský šťastně prošel Rudým
mořem, *forti tegente brachio* — že ho mocné,
všemohoucí chránilo ráme Hospodinovo. Toť věru

veleznamenitý jest důkaz, jak *božské* jest křestan-
ství — že chránilo lidského *ducha!*“

Jak se *Ozanamovi* podařilo toto velkolepé
dílo, vidno z toho, že *Akademie francouzská* je
poctila cenou 10.000 fr., jakožto *nejvýtečnější*
dílo, jež tehdejšího roku vydáno; podobné chvály
a znamenité peněžní ceny dostalo se od „*Aca-
demie des Inscriptions et des Lettres*“ jeho „*Ně-
meckým studím*“; bavorská akademie věd pro
dílo ono jmenovala jej svým členem. „*Studie
o Danteovi*“ zahrnuty v těchto třech dílech:
„Dante a katolická filosofie v XIII. století.“ —
„Italští Františkáni-básníci v XIII. století.“ —
„Výklad Danteova Očistce.“ K těmto větším dílům
družil se ještě několik menších pojednání o Dan-
teovi. S různých hledisk býval pojmán, posuzo-
ván a vykládán Dante; dělili se oň grammatikové,
historikové, politikové, asketové; mnoho bývalo
sporu, trpkosti a rozhořčenosti. I uložil si *Ozanam*
ukázati Danteho tím, čím skutečně byl: filosofem
a theologem, žákem velikého sv. Tomáše Akvin-
ského, ba sv. Tomášem *poesie*

„Ve vašich spisech jest síla a zář“, vyznal
Ozanamovi veliký *Lacordaire*; ó zajisté: síla
pravdy a zář lásky; toť perutě *Ozanama*, *spiso-
vatele*.

Že tolik krásy a líbeznosti mohl *Ozanam* vlo-
žiti do svých spisů, k tomu nemálo přispěly cesty,
jež konal; říkával, že mu je *svědomí* ukládá.
Bedlivě si zapisoval, kde co pamatného spatřil,
všiml si zvykův a nářečí lidu, kochal se krásami
přírodními. *Ampère* praví o něm, že prý byl na
svých cestách ustavičně *takořka* v ekstasi, u vy-
tržení mysli.

Jakož zmíněno, vybral se v říjnu r. 1840
do *Porýnska*, by shlédl zemi, o jejíž *klassické*

literatuře hodlal právě přednášet na Sorbonně. Ubíral se Belgií. V Lovani navštívil mladistvou katolickou universitu, jejížto vznik byl s takovou radostí s takovým nadšením pozdravil; libuje si, co pravověrnosti, svobody, vlastenectví a vědy shledal v tom městě. Stavil se v Cáchách u hrobu Karla Velikého, chválal do Kolína, klassického města katolicismu, města hrdinných ctností a podivuhodných legend. Trudno mu ovšem bylo u nedostavěného domu a přál si z té duše, by brzy už dokončeno bylo toto veledílo, nejslavnější dílo gothiky v celé střední Evropě; mělo však od jeho návštěvy uplynouti ještě 58 let; teprve r. 1898 velechrám ten dostavěn, takže pracováno o něm celkem 650 let, ježto začat r. 1248. Navštívil Mohuč, Frankfurt, Worms. Měl takto zpřítomněno středověké Německo.

V týchž končinách stavil se Ozanam r. 1846, ubíraje se do Italie. Byltě už dvakráte v Italii: r. 1833 s otcem a bratrem, r. 1841 se svou chotí; dostalo se jim oběma soukromé audience u sv. Otce Řehoře XVI. i apoštolského požehnání. „Jaký to majestát pod trojnásobnou korunou kněžství, stáří a ctnosti!“ praví Ozanam o náměstku Kristovu. Seznámil se též se státním sekretářem Paccou a dvěma jinými kardinály, „hvězdami vědy a víry“, totiž s Maiem a Mezzofantim, „z něhož by byli staří pohané udělali boha (uměltě 52 řečí), z něhož však Bůh bezpochyby učiní světce“; obcoval též se slavným filosofem knězem Venturou, bylo mu dovoleno vejíti do katakomb, v nichž právě bylo kopáno. Vše, co v Římě spatřil, nadchnulo duši jeho novými ideami a roznítilo srdce novou láskou a úctou k církvi.

Po třetí odebral se do Italie v listopadu

r. 1846. Byla to cesta vědecká, kteréž se podjal z vůle ministra vyučování; však i porušenému zdraví mělo býti poslouženo, aby mohl zimu ztrávit v mírnějším italském podnebí. Znamenitý byl výsledek vědeckého badání na této cestě; nalezl mnoho starých latinských i vlašských rukopisů v Římě, Florencii, na Montekassinu a jinde, porídil si opisy a vydal je pak r. 1850 jako veliké dílo, jež věnoval ministru vyučování de Salvandy. Vedle toho obíral se i jinými studii, z nichž pak vzešel krásný spis „Františkáni básníci“. Celý význam, všeliké zápisky o cestě té lze nazvati: „Dějinami umění a literatury italské“; *tak* genialní a důmyslné jsou jeho poznámky.

Na začátku ledna r. 1847 dospěl Florencie, moderních to Athén. Nemůže si vynachváliti domu florenckého; jest mu ohromný jako hora, jež vyšla z rukou Božích; avšak vypracován jest s takovou jemností, jako přeněžná květinka, jež rovněž vyšla z rukou Božích; právem sluje „Santa Maria del fiore“.

Koncem ledna dojel Říma. Věčné město bylo ještě plno nadšení a oslavy nového sv. Otce Pia IX. Na Hromnice světil sv. Otec svíce na Kvirinále; Ozanam byl přítomen; podívoval se velebnosti a dobrotě náměstka Kristova; brzy po té přijal i s chotí z rukou jeho sv. přijímání u sv. Apollináře v římském semináři. Dojat pokorou a laskavostí velebného nástupce sv. Petra, pravil Ozanam: „Tři sta let uplynulo od Pia V., *svatého*; po něm nebyl žádný papež kanonisován; avšak zdá se mi, že Pius IX. opět zahájí dlouhou řadu *světců* na stolici sv. Petra.“ Jak teprve potěšen Ozanam, když mu sv. Otec dopřál soukromé audience, a to dvakráte! Podal náměstku Kristovu

výtisk svých „Německých studií“ a list spolku sv. Vincence z Pavla.

Dne 21. dubna slavena velkolepým způsobem 2600. ročnice založení města Říma; dovolil papež, aby byl konán veliký národní bauket. Druhý den radostně překvapil Římany kardinál *Gizzi*, označuje jim vůli sv. Otce, by v každé provincii byli označeni tři notáblové (nejváženější mužové), z nichž jednoho vybere si vláda zástupcem provincie, by dokonaleji mohla zreformovati municipální zřízení. Z vděčnosti za radostnou tu zprávu konán večer ohromný pochodňový průvod na Kvirinál Stále a stále voláno: „Viva Pio nono! Viva Gizzi — Ať žije Pius IX.! Ať žije Gizzi!“ Před Kvirinálem, papežským to palácem, stanul průvod. Zavzněla hudba. Ediktem kardinálským máváno jako praporem. Okna se zasvitla; dveře na pavlan se otevřely, papež tam stanul. Provolávána mu „sláva“ o přítrž. Papež pokynul; stalo se utišení; udělil požehnání; přijal je zajiště každý s vroucností, zvláště však náš Ozanam, jehož pobytu v Římě bylo už na mále.

Dne 23. dubna rozloučil se s Římem; bral se domů. Stavil se v Sieně, Assisi, Bologni, Florencii, Benátkách; Švýcarskem dostal se na Rýn, odtud do Belgie, a z Belgie do Paříže.

Právě tato italská cesta působila rozhodně na všechny další práce Ozanamovy, z ní čerpal sílu a nadšení ke svým dílům znamenitým.

V létě r. 1851 spatřujeme ho s chotí a mladším Ampèrem na světové výstavě v Londýně. Uznal tam a ocenil ohromný pokrok lidské práce; avšak všiml si též londýnského pauperismu, londýnské bídy, a shledal ji rovněž *ohromnou*.

Doprovázen členem konference sv. Vincence, navštívil brlohy ubohé chudiny, a napsal o tom

příteli: „Anglie chlubí se svým zemědělstvím, má nejtučnější stáda, proto i nejlepší maso; chlubí se svým průmyslem; avšak v Londýně, Birminghamu, Manchesteru, Liverpoolu, Leedu jest na sta lidí, kteří nemají chleba, žijí jen bramborami; i v Londýně potkáš polonahé žebráky; takorča pronásledují cizince, vrhají se zoufale pod kola vozů. Nikdy nesetkal jsem se na ulicích římských se ženami v takové bídné cáry oděnými, jako zde v Londýně, s dítkami v sukních rozškubaných; bosa brodí se v černém, studeném blátě. Nejenom v odlehlých čtvrtích, nýbrž i v sousedstvu nádherných ulic nalezněš davy chudiny; nájemné musejí *týdně* platiti, a jest značné; za prostřední světnici 3—4 šilinky (to jest ročně 200—250 fr.). Mnoho rodin jest tak chudých, že nestačí na to nájemné; i sdružují se; viděl jsem skrovnou jizbu, v níž bydlelo *čtrnácte* osob!

Katolická láska navštěvuje tyto ubožáky, skýtá útěchu almužnou i něžným slovem. Jaká to byla radost ve čtvrti, kde bydlí mnoho chudých Irčanů, kdyžtě na ukončení missíí zavítal tam kardinál Wiseman! Kázal. Že nebylo v kapli místa pro tolik tisíc shromážděného lidu, kázal pod širým nebem; byl už večer; pochodně plály, prapory Kristův i Marie Panny velebně vlály. Jak plesala chudina! *Anglikánská* hrdost však nepřála jim té radosti, anglikánské, protestantské noviny zle útočily na kardinála, zvouce ho „*biskupem žebrákův*“.

Neméně bolně byl dojat Ozanam v bývalé velenádherné kathedrále westminsterské, vida, jak ji protestantismus zpustošil. Vešel tam s mnoha cizinci a lidmi neznámými. Když spatřil potlučený hrob sv. krále Eduarda, naplněn jest takovou bolestí, že padl na kolena a vroucně se modlil,

jakoby chtěl usmířiti velikého světce za nevděk vlastního národa jeho; nic se neohlížel, co že tomu řeknou přítomní lidé, kteří spolu s ním přišli si prohlédnout chrám ten.

Vrátiv se z této anglické cesty do Francie, bydlil celý podzim v Secauxu poblíž Paříže; bytě si tam najal statek. V zimě mnoho poléhal; lékaři mu zakázali jakoukoli namáhavější práci. Z jara vybral se do lázní; zotavil se tam. Na podzim r. 1852 vybral se do Španěl na „*Pout do země Cidovy*“, jak nazval dílo z cesty té vzniklé. „V Itálii a na březích Rýnu byla mysl má zaujata díly *lidskými*; v této zemi, ve Španělech, kde člověk málo vykonal, nevidím, leč díla *Boží*. V pravdě, Bůh jest netoliko velkým zákonodárcem, netoliko velkým geometrem, nýbrž také velkým umělcem. — Už nepohrdejme poesii, jakoby byla snem nemocné obrazotvornosti anebo kratochvílí znechucené, přesycené společnosti! *Bůh* jest původcem poesie; *on* ji plnými rukama rozlil po tvorstvu; chtěl-li, aby svět byl dobrý, chtěl také, aby byl krásný. Který básník kdy vystihl, který umělec kdy vytvořil svatyni, jež by se vyrovnala té, již si věčný Bůh sám zbudoval hluboko v Pyrenejích, kde třebaš jen prostí pastýři jemu se koří? — I vůně mravní čistoty ovívá mne na těchto horách, jež málokdy znečistila noha lidská, u zdejších vod, jež jenom kamzíkovi a orlu hasí žízeň, uprostřed rostlinstva, jež rozkvétá, aby zdejší samotu naplnilo svou líbeznou vůní. David patře z blízka na hory Libanonské, zvolal: „*Mirabilis in altis Dominus* — Podivuhodný jest na výsostech Hospodin.“ Jsoutě hory božské; spatřuje se na nich pečeť ruky Boží, jež je učinila. Co však teprve říci o moři! Ohromnost moře ohromuje člověka; avšak jestliže je déle pozoruje,

vystihne na něm i druhou stránku krásy, již jmenujeme půvab. Dobře to věděl Homer; proto zalidnil moře nejenom broznými božstvy a nestvůrami, ale i nymfami a okouzujícími sirenamy. Zde, na vlastním majetku Božím, provozují vody hry umělé se všelikou lepostí, jako v zahradách králů pozemských, jenom že ustavičně a věčně; den ze dne znova a znova začínají, podle toho, jak silně duje vítr a jak vysoko dmou se vlny. Zatím co na břehu nové a nové zřítí scény, rozprostírá se širé moře do dálky nedozírné — obraz to nekonečnosti, jako tehdy, kdy země ještě nebylo a duch Boží vznášel se nad vodami. David divil se i tomuto divadlu; možná, že s výšiny Karmelské spočinul zrak jeho na bouřných prostorách moře Středomořího, kdy volal nadšeně: „*Mirabiles elationes maris* — Divná jsou dutí moře.“

Po tomto proslově k „*Pouti do země Cidovy*“ běře se Ozanam do *St. Jaga* a odtud do hrdienského města *Burgos*, otcovského sídla *Cidova*. Majestátním způsobem rozvinuje *rekovnou* dobu španělskou, k níž všecek vznět vycházel ze slavného města *Burgos*. Bývalé město reků stalo se po té městem *králů*. Popsány přčetné svatyně bu rgoské, zvláště Mariánská kathedrála; takto se s ní loučí Ozanam: „Ó, milá Paní Burgoská! Tyť jsi i Pisanská a Milanská, Kolínská a Pařížská, Amienská a Chartreská. Tyť jsi královnou všech velikých katolických měst. Tyť v pravdě „*pulchra es et decora* — krásná jsi a sličná“; pouhé pomyšlení na Tebe sneslo na díla lidská tolik krásy a sličnosti! Barbaři vyrazili ze svých lesů; pálii kde jaké město; zdálo se, že jen proto žijí, aby vše ničili. Ty's je zkrotila, Ty jsi zpřobčila, že se pokorně a z ochoty do vozu sami

zapřahali, by navozili kamene na Tvé svatyně a budovali je, pozorně poslouchající osvědčených mistrův. Ty's je učinila trpělivými, že ani po celá století neomrzela jich práce, když tesali pro Tebe portály, galerie a mohutné, ozdobné věže. Ty's jim dodala odvahy, že budovali basiliky vyšší nejvyšších budov starých Římanů, a přece tak čísfoukné a cudné a milostné! Ty jsi zmohla i pýchu oněch Kastilianů, kteří prací, jako známkou otroctví, pohrdali; Ty jsi odzbrojila množství rukou, které dosud byly hledaly slávu jen v prolévání krve; místo meče dala's jim krovkici a dláto a zaměstnávala jsi je po tři století v pokojných dílnách svých. Ó, Paní naše! Jaktě to odměnil Bůh pokoru své děvky! Jaká to nádhera za chudoučký domeček nazaretský, kde jsi hostila jednorozeného Syna jeho! Jakých to stkvělých příbytků nyní Tobě dopřáno!

Nenadále nadešla zima; i nemohl již Ozanam do Kompostelly, jak si byl přál. Vrátil se.

* * *

Politickým ideálem byla Ozanamovi křesťanská demokracie; s radostí a úctou patřil na Pia IX. a z té duše si liboval činy, jež velebný náměstek Kristův ve své říši ve prospěch poddaných vykonal; píše: „Věřím v emancipaci utlačěných národův a podivuji se poslání Piovu . . . Není mi neznámo nebezpečí naší doby, není mi neznáma tvrdost srdcí; možná, že se dočkám ještě mnohé bídy, mnohé nepořádku, ba i hrubého pustošení, zneuctění věd, jimž jsem zasvětil svůj život; možná, že budeme rozdraceni; buď si; však se stane jen pod vítězným vozem křesťanství.“ Katolické, politické listy pařížské v letech

1840—1843 neměly znamenitějšího přispěvatele nad Ozanama.

III. U chudiny, přátel a učencův.

Velikou útěchou v nemoci za posledních let života byl mu pozeňnaný zdar konferencí sv. Vincence z Pavla. Předvídal ovšem, že takovému dílu lásky Pán Bůh pozeňná; avšak přece se nenadál, že až se bude ze světa bráti, bude již sedm set konferencí ve Francii a v jiných zemích. Už roku 1840 — navštívil v Lyona Paříž — píše: „Spolek sv. Vincence velice mě potěšil a nových, krásných dodal mi nadějí. Druhou neděli po velikonoci právě konána slavnost spolková; byl jsem přítomen. Shledal jsem přes 600 účastníků, to však nebyli ještě *všichni* členové pařížští. Jsou to většinou chudí studující, ale přidružili se k nim i lidé velevznešení; spatřil jsem šlechtice, poslance, státního radu, několik jenerálův a slovatných spisovatelů. Ráno bylo přes 150 členův u stolu Páně, a to u hrobu sv. Vincence. Patnácte francouzských měst poslalo listy a zprávy do schůze oné. Asi dva tisíce mladíků súčasťně této křížácké výpravy lásky křesťanské.

Jak plesal Ozanam, když Kristův náměstek sv. Otec Řehoř XVI. hojných milostí a odpustků dopřál konferencím! Kamkoli na svých cestách ve Francii, Anglii, Španělich, Italii zavítal, všude horlil o konference sv. Vincence; kde už byly, navštěvoval je a povzbuzoval; kde jich dosud nebylo, přičiňoval se, aby byly založeny; zvláště pozeňnané bylo přičiňování jeho v Italii r. 1853. Dne 30. ledna t r. promluvil v konferenci *florencké* tuto řeč:

„Pánové! Vyprosil jsem si, byste mi dovolili promluvit, bych Vám projev, jakými city naplněno srdce mé uprostřed Vás.

Jak bych se neměl radovati, kdyžte dalek otčiny, spatřuji tolik bratří upřímně se milujících a jednu rodinu tvořících? Zažil jsem podobné radosti již dříve v Anglii a nedávno v Kastilii, kde mne srdečně přijal kroužek přátel ve světnici nevelké; avšak třeba byla místnost malá, v srdcích láska veliká. Mile mne dojímá bratrský duch, jenž oživuje konference sv. Vincence z Pavla a stejně se spatřuje v krajinách sebe různějších, sebe vzdálenějších, a těžko věru mi povědět, jak blaze mi, že jsem se s duchem tím shledal i zde, jako dříve i v Janově, Livornu a jiných městech italských.

Věztež, pánové, že není nikterak mou osobní zásluhou, že jsem se stal místopředsedou *generalní rady* v Paříži; to přivodila jen posloupnost věku; jsem z osmi studujících, kteří před dvaceti roky — v květnu 1833 — sdružili se ve hlavním městě pod záštitou sv. Vincence.

Hrozila nám tenkrátě zapláva bludů náboženských a filosofických; zachtělo se nám víru svou posílniti a upevniti proti útokům, jakými dorážely na nás různé soustavy pobloudilé vědy. Někteří naši spoludruhové byli materialisté, druzí Saint-Simonisté, jiní Fourieristé, opět jiní deisté. My katolíci snažili jsme se oživiti jim paměť divů křesťanství: odpověděli nám: „Právem mluvíte o divěch, máte-li na zřeteli *minulost*; kdysi konalo křesťanství divy, ale *nyní* jest mrtvo. — Chlubíte se býti katolíky, a *co činíte*? Kde jsou *skutky*, jež dokazují pravost vaší víry a jež by nás přiměly, bychom si víry té vážili, jí se chopili?“ Děli pravdu; výtky byla zasloužená. I řekli jsme si:

Chutě do díla! Naši činové ať souhlasí s věrou! Jsme-li pravými katolíky, činně, co se Bohu nejvíce líbí! Pomozme ubohým bližním, jak to činil Ježíš Kristus, postavme svou víru pod ochranu lásky!

Bylo nás z počátku osm; z jakési žárlivosti nemínili jsme bran svého spolku nikomu jinému otevřítí; avšak Bůh usoudil jinak. — Malé společenství upřímných přátel, jak jsme si je původně mysli, stalo se z vůle Boží zárodkem převeliké rodiny bratří, jež se měla rozšířiti po veliké části Evropy. I vidno, že nám vpravdě nepřisluší název zakladatelů; *Bůh* tomu chtěl, *Bůh* založil náš spolek.

Pamatuji se, kterak mi ze začátku jeden z mých dobrých přátel, jenž však na čas byl oblouzen zásadami saint-simonistickými, kterak mi jaksi útrpně pravil: „Co obmýšlíte? Jest vás osm chudácův, a troufáte si zpomoci bídě v Paříži? A kdyby vás bylo i sebe více, nic nesvedete. *My* však, *my*

*) *Jindřich hrabě Saint-Simon*, narozen v Paříži 1760, † 1825, prohlašoval *průmysl* pravým cílem lidstva. Velikou revoluci francouzskou vítal nadšeně, ta však špatně se mu odměnila; zabrala mu všechny statky a přivedla ho na mizinu. Aby hladem nezhylnul, spolčil se s Průšákem hrabětem Redernem; kupovali statky, parcelovali a prodávali. Vytěžil přes 100.000 fr. Zabral se do studia přírodních věd i filosofie, vydal několik děl. (Úvod do vědeckých prací XIX stol. — Reorganise společnosti evropské. — Průmyslový katechismus. — Nové křesťanství.) Se ženou dal se rozvésti. Od hraběte Rederna oklamán a ošizen, chtěl se sám sprovoditi se světa, pokusil se o sebevraždu; pozbyl při tom oka Jeho »Nové křesťanství« nezná autority Boží, nýbrž jenom humanitu; *touto* zakrývali jeho přívrženci své bezbožectví, své kamenné srdce i svou necitelnost vůči trpícím lidstvu; holdovali komunismu; neuznávali dědického práva, chtěli se obejiti bez rodiny, beze sňatku manželského, hlásali emancipaci žen v nejhnušnějším smyslu.

pracujeme o ideích a soustavě, kterouž svět bude polepšen a bída na vždy odklizená. My ve *chvilí* vykonáme pro lidstvo, čeho vy ani za kolik století nezmůžete.“ Víte, pánové, kam ony ideje a theorie zaběhly; *nás* však v Paříži místo osmi jest 2000, a navštěvujeme tam 5000 rodin, t. j. takořka 20 000 osob, tedy čtvrtinu chudiny, jež bydlí v ohromném tom městě. Ve Francii jest našich konferencí 500; jsme v Anglii, v Španělich, v Belgii, v Americe, i v Jerusalemě. *Takový* jest postup z pokorného začátku, jako Ježíš Kristus z prostinkých jeslí dostoupil slavného proměnění na hoře Táboře. Bůh učinil dílo naše dílem svým, zahrnul je požehnáním, rozšířil je po vsí zemi.

Zvláštní jest nám útěchou, že spolek náš, ač tak rychle se zmáhá a roste, ničehož nepozbýl z původního ducha svého. Který jest to duch?

Naším hlavním cílem nebylo chudým pomáhati; toť bylo jenom prostředkem. — Hlavním cílem nám bylo pevně se udržeti v katolické víře, a víru tu i u jiných pěstiti pomocí lásky. Chtěli jsme také míti pohotově odpověď pro každého, jenž by se nás byl ptal slovem Žalmistovým: „Ubi est Deus eorum? Kde jest jejich Bůh?“ Tenkrát bylo v Paříži málo náboženství; mladí lidé sotva se odvážili jíti do kostela; ukazovánoť po nich prstem a vyhlašováno, že prý jsou pokrytci, že prý by se rádi dostali k nějakému úřadu. *Dnes* tomu už tak není, a bohudíky lze říci, že nejdovednější a nejvzdělanější mladí lidé jsou zároveň nejzbožnějšími. Jsem přesvědčen, že z většího dílu tohoto výsledku jest děkovati našemu spolku, a s toho hlediska lze o něm říci, že oslavil Boha svými činy.

Bylo by tudíž znamenitým úspěchem, kdyby duch konferencí sv. Vincence rozšířil se nyní

i v Italii. Jestli ho zvláště v takových krajinách zapotřebí, kde jest církvi bojovati. Záchvaty, kteréž Evropou otrásly, ukázaly se nyní i v Italii; i zde nadešla církvi doba boje; kde však církev bojuje, tam i vítězí.

Vaše dějiny stkvělý podávají důkaz, že církev každým bojem získala. Váš sv. Řehoř VII., Jan Kvalbert František, Tomáš Akvinský, velicí katolíci a tolik světců středověkých stanulo na světě za bojů, jimiž bouřné sekty setkaly se s křesťanskou věrou. — Nezapomínejme, že všechny útoky na církev katolickou byly předzvěstí jejího vítězství. — Však i vznik našich konferencí v Italii pokládám blahou hlasatelkou šťastnější doby, těším se z něho jako z úsměvu Božího. — I děkuji Vám a blahopřeji Vám, že Vy jste byli první, kdož náš spolek založili ve Vaší milované Florencii. Ó, přátelé, spolubratři! Toť základ spolku sv. Vincence z Pavla. Neste se vytrvale za ušlechtilým cílem jeho, byste si totiž pevně zachovali víru a oblažili ji též jiné.

Nebojte se, že byste snad ubrali velebnosti lásky, pokládajíc ji za prostředek na zachování víry; naopak; *zmáže se* v nás láska; návštěvou u chudiny získáme více než chudasové, pohled na jejich bídu učiní nás lepšími. Zkusil jsem toho kolikrát; stížen starostmi, rozrušen churavostí, plný zármutku vstoupil jsem do příbytku ubožáků mé péči svěřených, a vida tolik nešťastníků, daleko zuboženějších mne, pokáral jsem sebe sama, že jsem se příliš poddával své chvilkové stísněnosti; děkoval jsem svým svěřencům, že mne potěšili, posilnili! Jak bych si jich nebyl od té chvíle zamiloval? —

Toť, přátelé, toť jsou divy křesťanské lásky; pouhé filantropické společnosti nemají takových

živlů, jelikož jsou dílem prostě *lidským*, přirozeným; také *tam* vidíš peníze rozdávat, avšak srdce při tom chladno. — Lásku, kteráž slzy své mísí se slzami ubožáka, kteráž mateřsky se ujímá nahého, opuštěného dítěka, kteráž pro tékavou mládež má pohotově otcovskou radu, kteráž blahovonně a účinně usedá u lůžka nemocného spolubratra, nemocné spolusestry — tuto lásku může jenom Bůh vlítí do srdce lidského.

Netřeba ovšem vykládati Vám, v čem záleží duch našeho spolku, jelikož srdce Vaše duchem tím naplněno; avšak že jsem u Vás, vidělo se mi promluvití Vám několik těch slov. Končím, děkuje za lásku, jakouž jste mne poctili; nikdy toho nezapomenu; povím spolubratřím v Paříži, že strom sv. Vincence krásně se rozvětvil i pod krásným nebem italským.“

Podobnou řeč konal Ozanam dne 1 května Vincenciánům v *Livorně*. Usiluje o založení konference v *Sieně*, kamž přeložena část university pisanské, píše dne 9. července r. 1853 tamějšímu příteli svému knězi Pendolovi:

„Velebný otče a milý příteli!

Mnoho jste učinil pro mou malou rodinu i pro mne; avšak mnohem více učiníte a vděčností daleko větší budu Vám povinen, splní-li se naděje, i v *Sieně* založiti konferenci sv. Vincence. Tento milý spolek jest *také* mou rodinou; onť mi zachránil víru, když mne moji dobří a zbožní rodiče odumřeli. Proto jej miluji a lnu k němu celým srdcem. Plesal jsem upřímnou radostí, vida, kterák dobré símě jeho pěkně se ujímá a zdárně prospívá v této zemi Toskánské. — Máte tam bohaté děti. Ach Otče, jakou užitečnou lekcí na posilnění změkčilých srdcí jejich, jakým blaho-

dárným divadlem ukázati jim chudinu, ukázati jim Pána našeho Ježíše Krista, nejen v obrazech našich největších mistrů anebo na oltářích ve zlatozáří, nýbrž Krista zraněného v osobě chudásově! Mluvívali jsme o mdlobě, frivolnosti a takořka nicotě mnohých francouzských i vlašských šlechticů; myslím, že jsou *proto* takovými, že jejich výchovu něco scházelo, že se *něčemu* nenaučili, že *něčeho* neviděli: bolesti, strádání, bídy. Takoví mladí páni měli by věděti, co jest hlad žizeň, nouze; měli by viděti nešťastníky, nemocné rodiče, plačící děti; byli by zajisté spasitelně pohnuti ve svých útrobach, pakli *ne*, aj, pak veta je po pokolení jejich! —

Věrný, ctihodný příteli! Posílám Vám výborný návod, jak zakládati konference sv. Vincence z Pavla v ústavech vychovávacích. Vašemu věhlasu netřeba zajisté dalších vysvětlivek; můžete po svém rozumě přizpůsobiti naše skrovné dílo svému velikému domu aniz přestanete s námi spojení býti a účast míti v bohatých odpustcích, jež spolku sv. Vincence jsou propůjčeny. Brzy navštěvovati budou Vaši nejlepší mladíci v průvodě učitele jizby chudásův, a vrátí se smutni i šťastni zároveň; smutni pro bídu, kterou spatřili; šťastni pro dobrý skutek, jež tam vykonali; někteří zůstanou třeba chladni, neporozumějí velikému tomu dílu; avšak druzí budou zachvázeni ohněm lásky, jež pak zanesou do měst, kde našich konferencí dosud není, anebo přidají plápolu starším už konferencím ve Florencii, Janově, Miláně, Římě; a ze všech jejich dobrých skutků přidá Bůh částku oné koruně, kterouž chystá Otci Pendolovi! Odpusťte, že těmito řádky takořka obnovuji francouzské přísloví: „Gros Jean veut précher son curé — Janek chce kázati svému faráři.“ Nikoliv, Otče,

nekáží Vám, naopak Váš příklad, Vaše láska káže mně a dodává mi odvahy, bych na Vás spoléhal a dílo naše Vaším rukám svěřil.“

Ozanam nepsal nadarmo; o svátku svatého Vincence (19. července) založil P. Pendola dvě konference v Sieně, jednu ve své koleji, druhou v městě.

Přečtěme si ještě konec listu, jež napsal o rozkvětu konferencí italských generální radě spolkové v Paříži: „Rozkvětem našeho spolku niterak nezpyšněme, nýbrž pokořme se. — *Polní tráva* rychle se šíří, a přece nepřestává býti malou; třebaš mnoho země přikrývá, nepraví o sobě: „Jsem *dub!*“ — *I my*, čím četnějšími budeme, zůstaneme vždy malými a slabými; nezachce se nám přirvnati se institucím, zřízením, jimž Bůh dává růsti ve své církvi jako *velikým stromům*, aby jí skýtaly i stín i ovoce. *Budme pokorní!* Den ze dne jasněji znamenám, že i naše francouzské i italské konference *pokorou* překonají všeliké obtíže. Kde kdo zdvihne se proti novému dílu, jež se nese za velikými plány; avšak kdo by si všímal obskurních lidí, kteří nechtějí, leč do několika chýší přinést kus chleba a trochu útěchy! — Ó hy nás Bůh zachoval v prostotě našeho počátku a sv. Vincenc uznal svými prostými učedníky!“

* * *

Přátelství nebylo Ozanamovi prázdným slovem, nýbrž upřímnou potřebou srdce, právě jako víra, náboženství a dobré skutky, jejichžto ideální charakter jest i *jemu* — přátelství — ideálem. Ó zajisté, vedle křesťanské pravdy a lásky nedovede duše lidské nic tak nadchnouti pro dobro a krásu a vznešenost, jako upřímné a vroucí přátelství; v životě Ozanamově znamenité toho máme doklady.

Třeba jen nahlédnouti do přečetných jeho listů; poznáme, čím mu bylo přátelství, jak o něm smýšlel, jak věrně, jak čistě je zachovával až i za hrob svých přátel. Kolik listů takových napsal pozdě v noci, když všecek předešlý čas byl strávil v pilné, svědomité práci! Pro milého nic těžkého. Roku 1832 ráčila v Paříži cholera; Ozanam neohroženě navštěvoval nemocné přátele; — nikdy nepřicházel s prázdnou, vždy měl pohotově nějakou knihu, kteráž nemocnému pěkně posloužila. Když později sám byl nemocí sklíčen, nezmiňoval se o ní ve svých přátelských listech, zapomínal sebe, dotazoval se tím bedlivěji na tělesné i duševní blaho přátel; i *listy* sloužily pravdě, již byl všecek svůj život zasvětil. Dne 16. června r. 1852 píše bloudícímu příteli, kterak křesťanství jest věrohodno, a končí těmito slovy: „Ach příteli, nemáme času nekonečným rozborem a výkladem! Nemáme *dvou* životův, abychom jedním pravdy hledali a druhým podle pravdy žili. Proto ani Kristus nenechává se teprve *hledati*, nýbrž zjevně se *ukazuje*, žije v křesťanské společnosti, kterouž máme vůkol sebe; *stojí* před Vámi, *nutká* Vás... Brzy Vám bude čtyřicet let; *čas*, byste se rozhodl. Jděte k Spasiteli, jenž Vás volá, svěřte se mu, jako se mu svěřili Vaši přátelé. Dojdete pokoje. Vaše pochybnosti mlhou rozplynou; sám jsem toho zkusil. Jenom *maličko* — a byl byste znamenitým křesťanem; *chtějte* a uvěříte... Buďte šťastným křesťanem! Tohož Vám přeje Váš přítel.“

Přátelé Ozanamovi také si *vážili* přátelství jeho; důkazem toho, že velepečlivě pořídili souborné vydání veškerých děl jeho; s neupřímnějšími a nejstaršími byl založil spolek svatého Vincence — toť *praktická* stránka; *ideální* nesla se na pěstění *vědy* na oslavu pravdy a církve;

a aby bylo *do třetice* všeho dobra, sprátelil se Ozanam s nejráznějšími katolíky na obhájení *katolických zájmů Francie* s hrabětem Montalembertem a Lacordairem.

Velice byl zarmoucen náš hrdina lásky křesťanské, zpozorovav, že přemilý přítel, mladý *Ampère*, propadá ponenáhlu náboženské lhostejnosti, ba nevěře; psal mu do Severní Ameriky, kamž se byl za studiem vybral:

„Drahý příteli, jakých námah se podjímáte, námah nebezpečných zdraví Vašemu, které už tolikrát bylo ohroženo! Nehoršíte se, že se o Vás bojím. Právil jste, že Vám běží o nové zájmy a o nový obor; neobyčejným duchem svým, jehož Vám Bůh propůjčil, probíráte se kde jakým studiem a konáte nyní cestu půli světa, jen abyste našel něco nového, něco, co by duši Vaši zcela zaujalo. Ejhle, jest vyšší zájem, vyšší dobro, jež jedině dovede přivábiti a ukojiti Vaše šlechetné srdce! Bojím se, drahý příteli, že na dobro ono s dostatek nemyslíte; bojím se — možná, že neprávem. Z domu jste křesťanem; proudíť ve Vás krev Vašeho nevystižitelného otce. Plníte všeliké povinnosti křesťanské vůči lidem; avšak netřeba-liž je plniti také vůči *Bohu*? Netřeba-liž mu sloužiti, s ním býti spojenu? Zdaž byste nedošel ve službě této útěchy přeblahé a jistoty spásy?

Kolikrát poskytl jste mi příležitosti domnívati se, že mysl Vaše obírá se takovýmito myšlenkami. Studium obeznámilo Vás s tolika velikými křesťany; tak blízko sebe viděl jste krásnou křesťanskou smrtí skonávati tolik výtečníků! Jejich příklad Vás povzbuzuje, avšak domnělé obtíže víry Vás srážejí. — O obtížích oněch, drahý a šlechetný příteli, nikdy jsem s Vámi nemluvil, jelikož mne předčíte i vědomostmi i duchem; než

dovolte mi nyní, abych něco pověděl. Běží o filosofii a náboženství. I filosofie má jasné stránky, i ona *zná* Boha, avšak *nemiluje* ho; ještě nikdy nevyronila slzy lásky, jakou ronívá katolík u stolu Páně, slzu sladkou, líbeznou, hodnou obětovati pro ni všecek život. *Já-li*, ač tak sláb a špatný, cítím onu líbeznou sladkost, jak by *Vám* teprv bylo, charakteru tak vznešenému, srdci tak dobrému! Nalezl byste *niternou* věrohodnost, všechny pochyby rozplynuly by se. Víra jest úkon ctnosti, proto úkon vůle. Jenom *chtíti*, jenom srdce své *věnovati*, a Bůh dopřeje plnosti světla.

Ach, onemocníte-li v některém americkém městě a bude li Vám úzko, že nemáte přítele, jenž by usedl u lůžka Vašeho, pomněte, že téměř už do každého značnějšího tamějšího města vypravila láska Ježíše Krista kněze, jenž poskytne útěchy katolickému poutníku . . .“ (List ze dne 24. srpna r. 1851.)

Nepsal nadarmo. *Ampère* odpověděl vděčně a mile; sliboval, že se denně bude modliti, by ho Bůh ráčil osvítiti; nemodlil se nadarmo; byl vyslyšen.

* * *

Roku 1843 založen přičiněním a pod patronátem arcibiskupa pařížského *Cercle catholique*, přátelské to sdružení všech slovatných katolíků francouzských; i Ozanam byl členem. Sdružení ono ujímalo se mladíků studujících na Sorbonně; kolik věd, tolik bylo odborů; Ozanam byl předsedou odboru pro literaturu. Pořízena znamenitá knihovna. — Přednášky konány o víře, vědě, o náboženství, svobodě, o emancipaci církve ze státního poručníkovaní, o středověkém umění atd. Řečnili tam hrabě Montalembert, P. Ravignan, abbé Bautain, biskup Dupanloup a Lacordaire.

V křesťanském umění nebylo lepšího znalce a rádce nad Ozanama; kolikrát pachtil se mladík studující celý Boží týden v knihovně, hledaje poučení o nějaké záhadě, či o některém malíři nebo sochaři — a přišed do „*Cercle catholique*“ měl z úst Ozanamových za chvílku poučení všeliké, a to na výsost důkladné.

Častěji zavítal Ozanam též do společnosti učenců, jež se scházela v salonech slovuťné paní *de Recamierové* jakož také velevitáným hostem býval u *markýze Salva*, neapolského státníka, jenž nikterak se neohlížeje na své šediny, přicházel i do kolleje Ozanamovy na Sorbonně; usedal tam mezi mladými posluchači a kochal se mistrnými přednáškami. I slavná *kněžna Svečínová*, duchaplná ruská konvertitka, za čest si pokládala znáti a slyšati našeho hrdinu.

Rozhlížeje se po svém životě, vyznal Ozanam starému příteli svému a spolubojovníku za pravdu *Lenormantovi*: „Nevím, co nám Bůh příště určí, to však vím, že s dostatek přispěl ke cti a štěstí života našeho, vyvoliv nám naše přátele. Bych i sebe nepříznivěji o sobě smýšlel, nemohu nikterak mysliti že mne stvořil k nečinnosti, kdyžti mi povlovně dopřál známosti s nejšlechternějšími křesťany mé doby a s dušemi nejvýtečnějšími. Jejich přízeň mne podporuje a dodává mi zmužilosti i pomáhá státi nezlomně ve zkouškách přiměřených mé mdlobě.“

IV. Soukromý život a lože smrtelné.

Nebylo nad *křestana* Ozanama; říkával: „Náboženství učí nás žiti, učí nás umíratí.“ U plnění svých katolických povinností nelišil se od prostého dělníka. S obyčejným lidem přijímal svaté

svátosti a slast z nich plynoucí přečasto si přichvaluje v listech psaných přátelům. Horlivě a svědomitě se modlival, znaje cenu a sílu modlitby. Denně děkoval za dar sv. víry. Písmo svaté bylo mu „vezdejší chlebem“; den ze dne je čítal v řeckém textu i když byl nemocen, a to již smrtelně, již na sklonku svého života; přečet denní část, zapisoval si, co jej bylo zvláště dojalo, a rozjímal; když pak už ani psáti nemohl, diktoval své choti, a to zejména takové výroky Písma svatého, jež jak jemu, tak každému nemocnému jsou k útěše a povzbuzení; tak povstalo jeho pohrobní dílo „*Le Livre des Malades — Kniha nemocných*“.

Jako všecek jeho život, všecko působení bylo stálo apologií, obhajobou církve, tak zvláště nepomenul nižádné příležitosti, kde mohl náboženským úkonem víru svou osvědčiti. Z prvních let studijních v Paříži vypravuje v listě ze dne 19. června 1833 své drahé matce, která se třiceti jinými kolegy se účastnil procesí o Božím Těle v Nanterru u Paříže; v Paříži totiž, jakož i v jiných větších městech byla procesí tenkrát zakázána! Činil totéž i jako profesor kde moha.

Ozanamova láska k chudině byla vzorna a následování hodna. Jednou svěřil mu něco peněz protestantský kazatel na rozdělení chudým. Přinesl je týž večer do konference sv. Vincence; pochválil důvěru dárcovu, jakouž vyznamenal katolický spolek na podporu chudých. Jeden společen učinil návrh, by se peněz napřed užilo pro chudé katolíky, těch že je více, a zbytek teprve, aby rozdán byl několika protestantským rodinám. Opřel se Ozanam: „Pánové, bude-li návrh ten přijat, nepovázíte-li, že náš spolek má se ujímati chudiny, neohlížeje se na víru či národnost,

vrátím peníze protestantskému dárci a řeknu mu: „Nejsme hodni vaší důvěry.“ Opřel se Ozanam, a stalo se po jeho.

Udílal almužny z pravé křesťanské lásky; ctil chudinu, jak jen dokonalý křesťan ji může ctítí, uctívaje v ní chudého *Krista* a posluhuje *jemu*. Vstupuje do příbytků chudásů, pozdravoval uctivě a říkal srdečně: „Je suis votre serviteur — Jsem váš sluha!“ Laskavě s nimi hovořil, těšil je a podaroval. Přišel li chudás k němu, zavedl si ho do pracovny, nabídl mu sednouti si a choval se k němu jako ke každému jinému vznešenému hosti.

Almužna byla mu částí služeb Božích; končil jí obyčejně díkyčiněním po sv. přijímání. Celý život jeho byl živým dokladem pravidla, jež sobě i jiným ukládal při podpoře chudiny: „Almužna je čestným úkonem, ctíš-li chudása a chováš li se k němu ne jako k sobě rovnému, nýbrž jako k vyššímu, jelikož trpí, a ty bys možná trpěti nedovedl — chováš-li se k němu jako k vyslanci Božímu, jenž má zkusiti tvou spravedlnost a lásku a ke spáse ti dopomoci.“

* * *

Rodinný život Ozanamův byl vpravdě křesťanský. Choti své říkal: „Můj viditelný anděl strážce“. Byla důstojnou družkou jeho veliké duše, ve všem ho podporovala, radost i žalost věrně s ním sdílela. Roku 1845 požehnáno manželství jejich dceruškou Marií. Týž rok stal se tehán jeho mistrynem vyučování, a tak blaženě žili v Paříži pohromadě. Každý měsíc, dne 23. června, vzpomínal Ozanam blaženého dne svého sňatku a nikdy neopomenul své choti nějakou radost způsobiti, tu kyticí, jindy jiným dárkem.

Obcuje se spolublížními, byl vtělená pokora a skromnost, ač nikdy a nikde nezadal svým křesťanským zásadám. Výtečný znalec lidí Lacordaire taktó o něm svědčí: „Znal jsem Ozanama dvacet let; nikdy jsem ho neviděl hněvati se, nikdy jsem nepostřehl na něm ani stínu pýchy či domyšlivosti; pravá to známka duše povýšené nad všelikou marnost a pomíjitelnost, duše stále před tváří Boží žijící.“

* * *

Jako všecek soukromý i veřejný život Ozanamův byl provanut křesťanstvím, tak rovněž po křesťansku soudil o práci. Práce byla mu „všeobecným zákonem lidstva“, zákonem, jímž říditi se jest jak při duševním, tak při tělesném zaměstnání — zákonem, jenž má člověku dopomoci ke znovuzrození před tváří Boží, k milosti Boží, k přátelství Božímu. Podle zákona toho věrně pracoval po všechny dny života svého; když pak cítil, že jeho poutí pozemské i práce jest už na mále, pravil své drahé choti: „Mám-li jakou útěchu, opouštěje svět, nedokonav, co jsem si byl uložil — mám-li jakou útěchu, jest to ta, že jsem nikdy nepracoval pro chválu světskou, nýbrž vždy a vždy ve službě pravdy!“

Než práce samojediná neposvěcuje ještě úplna člověka; přidružení se musí živel, jenž se zdá býti jejím protivníkem a nepřitelem, avšak vpravdě jest veledobrym přítelem a dobrou přípravou na šťastnou smrt; je to nemoc a utrpení. Všecek do vůle Boží odevzdán, prošel Ozanam i touto školou; nejen ústy, ale i srdcem, říkával si, vzhledaje k Bohu: „Volo, quod vis; volo, quomodo vis; volo, quamdiu vis; volo, quia vis — Chci, co chceš; chci, jak chceš; chci, pokud

chceš; chci, poněvadž chceš.“ Veletrpělivě podroboval se lékařským nařízením; nemoc však brala se svým krokem dále a dále, až strávila kdejakou sílu jeho. Nenařikal, nereptal, nezasmušoval se; ba i obveseliti snažil se ty, kdož mu posluhovali, a vděčnost projevoval upřímnou za sebe menší službičku.

* * *

U niterném obcování s Bohem pokládal za nezbytno nelnouti k věcem pozemským a býti povděčen za sebe menší dobrodiní Boží. Zaměstnávav se celý poslední půst přípravou na smrt, napsal si v Pise v den svých narozenin — 23. dubna 1853 — poslední vůli; poslyšme několik jejích odstavců:

„Ve jménu Otce i Syna i Ducha sv. Amen. Dnes, dne 23. dubna 1853, ve chvíli, kdy dovršuji čtyřicátý rok života svého, sklíčen těžkou nemocí, tělem nemocen, avšak duší zdrav, napsal jsem několika slovy svou závěť; nabudu-li síly, projádrím svou vůli slovy obsírnějšími . . .

Duši odevzdávám Ježíši Kristu, svému Spasiteli, lekaje se svých hříchův, avšak důvěruje v neskončené milosrdenství Boží, umírám v lůně katolické, apoštolské a římské církve. Poznal jsem pochybnosti nynějšího století, ale celý můj život mne poučil, že není pokoje pro duši, není pokoje pro srdce, leč u víře naší svaté církve a pod její autoritou. Cením-li vůbec svoje dlouhá studia a své práce, cením je jen proto, že mi skýtají práva prositi všech mých miláčků, by zůstali věrni náboženství, v němž jsem našel světlo a pokoj.

Má poslední prosba k mé rodině, k mé choti, k mému dítěti, k mým bratrům a švagrům, ke všem, kteří z nich kdysi pochodí, zní: Zůstaňte

věrni naší svaté víře, přes všechny úkory, přes všechna pohoršení, přes všechnu zpronevěru, již budete svědkové . . .“

Mezi odkazy na zbožné účely zaznamenáno: „Dvě stě franků chudým konferencí sv. Vincence z Pavla ve farnosti Saint-Germain-les-Prés, 100 fr. spolkové generální radě. Moji spolubratři vědí, že bych si přál více učiniti . . . Opětně děkuji všem, kdož mně kdy jakou službu prokázali. Prosím za odpuštění, koholi jsem pohoršil, či špatný příklad komu dal. Doporučím se modlitbám všech drahých svých, spolku sv. Vincence z Pavla, i mých přátel lyonských. Neodepřete mi jich, řekne-li Vám kdo: Jest v nebi. Modlete se vždy za toho, jenž Vás velice miluje, jenž však také mnoho hřešil. Podporován Vašimi vroucími modlitbami, draží, dobří přátelé, s menším strachem bráti se budu se světa . . .

Spočívej na Vás na všech požehnání Boha Otce i Syna i Ducha sv. Amen.

V Pise, dne 23. dubna 1853.

A. B. Ozanam.“

Týž den si napsal:

„Jáť jsem řekl: V polovici dnů svých půjdu k branám hrobu. Hledal jsem ostatku let svých; řekl jsem: Neuzřím Hospodina Boha v zemi živých. Nebudu vidati člověka již a bydlitele pokoje. Rodina odjata jest a svinuta jest ode mne jako stánek pastýřský. Přestříženáť jest niť od tkalce jako život můj; když ještě počínal jsem býti, přestříhl mne; od jitra až do večera dokonáš mne . . . Zemdlely oči mé vzhledající na výsost. Pane, násilí trpím, odpověz za mne. Co

dím, anebo co odpoví máš, když sám to učinil? Připomínáš mi budu tobě v hořkosti duše své všechna léta svá.

Toť začátek zpěvu krále Ezechiáše; nevím, dopřeje li mi Bůh, abych i *konec* *) zpěvu toho o sobě mohl říci. Vím, že jsem dnes dovršil čtyřicátý rok, více než polovici obyčejné pouti pozemské. Vím, že mladistvou mám milenou choť, roztomilé dítě, rozšafné bratry, dobrou druhou matku, mnoho přátel, čestný úřad a práce; co jsem dosud vykonal, dobrým bylo by základem díla, o němž už dávno, dávno sním a na ně se těším. Zatím však stížen jsem zlou nemocí, tím nebezpečnější, že bezpochyby stráví zbytek mých sil. Musím tedy všechno opustiti, co's mi, ó Bože, daroval? Nespokojíš se, Pane, s částí obětí? Kterou ze svých nezřízených náklonností měl bych obětovati? Nepřijal bys zápalné oběti mého literárního zanicení, mé akademické ctižádosti, ba i mých vědeckých plánů, do nichž se možná vloudilo více pýchy než horlivosti o pravdu? Kdybych prodal polovici svých knih a výtěžek věnoval chudině, a kdyby, bera za vděk jen svými úředními povinnostmi, věnoval ostatek života návštěvě chudých, vyučování učedníků a vojínův — ó Pane, byl bys spokojen a propůjčil bys mi za to milosti, bych sestaral po boku své choti a dokonal výchov svého dítky? Možná, můj Bože, že ničeho z toho nechceš, nepřijímáš mé sobecké nabídky, zamítáš mou oběť, ale chceš mne sama. „Na počátku knihy psáno, bych plnil vůli Tvou; i řekl jsem: „Přicházím, ó Pane!“

*) Hospodine, spasena mne učin, a písně naše zpívati budeme po všechny dny života našeho v domě Hospodinově.

Přicházím, voláš-li mne, a nemám práva nářikati si. Daroval jsi čtyřicet let tvorů, jenž nemocen a slab přišel na svět a již desetkrát byl by synem smrti, kdyby ho desetkrát nebyly zachránily něžná a důmyslná láska otcova i matčina. Ó by jen moji miláčci nevzali pohoršení, nelíbí-li se Tobě nyní zázraku učiniti a mne uzdraviti! Zdaž nebylo moje mládí, jež tolika nebezpečími šťastně prošlo, prvním zázrakem? Když mne sedmiletého tyfus přivedl až na kraj hrobu, nebyla-li to přímluva sv. Františka Regis, již má matka moje uzdravení přičítala? Zdaž jsi mne nevytrhl z chorob mého mladistvého věku, jež mému otci tolik starostí působily? Když jsem na prahu své veřejné působnosti byl stížen povážlivým neduhem krčním, zdaž jsi mne neuzdravil, zdaž jsi mi nedopřál radosti, bych veřejně ohlásil, co jsem pravdou pokládal? Konečně před pěti lety zdaž jsi mi znova nepropůjčil života a nové nedopřál lhůty, abych pokání učinil za své hříchy a se polepšil? Ach, všechny modlitby, jež tenkrát za mne k Tobě vysílány, všechny jsou vyslyšeny. Proč pak by ty nynější, ještě hojnější, měly býti oslyšeny? Možná, že je, ó Pane, vyslyšíš jiným způsobem; možná, že mi propůjčíš síly sebezapření, pokoje duše a nevýslovné útěchy z Tvé skutečné přítomnosti. Dopřeješ mi, bych ve své nemoci nalezl pramen zásluh a požehnání, jež poplyne i na mou choť, na mé dítě, na mé všechny miláčky, jimž by moje práce třeba méně prospěly, než mé utrpení.

Připoutáš-li mne nemocí na lože po *zbytek* dnů, jež mám ještě žíti, bude jich, myslím, málo, abych Ti dostatečně poděkoval za *všecky* dny života svého. Ach, jsou-li tyto řádky *posledními*

ze všech, jež jsem kdy napsal, buďtež chvalopěvem o Tvé dobrotě!“

Začátkem května odebral se Ozanam se svou rodinou z Pisy do *Sv. Jakuba* u Livorna. Mořským vzduchem mu ulevilo; dlouho se procházel; sílil. Dne 22. června psal Ampèrovi: „Jestliže i červenec a srpen, velicí to lékaři, dobře mne obslouží, budu na podzim zdráv.“ Staré naděje a plány se vynořovaly; ale jen na krátko! Začátkem července odebral se ze *Sv. Jakuba* do *Antignana*. Přítížilo mu. Nemohl ani psát, ani číst; avšak až do konce července denně obcoval mši svatě v blízkém kostele a podvečer procházel se po břehu mořském. Livornští Vincenciáni rádi ho navštěvovali a přátelství své rozmanitým způsobem mu osvědčovali; i všecken lid z okolí velmi šetrně a uctivě se choval k „svatému cizinci“, přinášeli mu kvítí, ovoce, i led proti horečce.

Dne 15. srpna byla touha jeho po chrámu Páně větší, než jeho přirozené síly. „Mám-li dnes naposled kráčet, nuže, budiž to cesta do chrámu Páně o slavnosti Nanebevzetí,“ pravil své paní, a ta ho přeněžně vedla na služby Boží. Venkované stáli většinou ještě před kostelem; všichni muži, ženy, děti uctivě pozdravovali; mnozí slzeli. Tenkrát byl právě i starý pan farář antignanský těžce nemocen; jakmile uslyšel, že Ozanam jde do kostela a rád by ke stolu Páně, zvolal: „Pomozte mi; já mu podám, nikdo jiný!“ Oblékli ho; pracně dostal se do kostela; podal Ozanamovi Tělo Páně; byl to jeho poslední svatý úkon, jakož také Ozanamova poslední cesta na služby Boží.

Třetí den připsal něco k své závěti. Již mnoho nemluvil, a co mluvil, bylo o hříchu a trestu zaň zaslouženém. Namítáno mu, že přece

nebyl tak velikým hříšníkem, aby se musil přílišně báti; odvětil vážně a rozhodně: „Dítě, nevíš, co je svatost *Boží!*“ Obvyklých rozjímání přidával, jak mdloby a slabosti přibývalo. V největších bolestech stačilo přečísti mu několik veršů Písma svatého, zvláště z knihy Jobovy; utišil se, uklidnil se. Veleduch jeho nikterak neochaboval; zalétal jen stále k Bohu a na věčnost. Tvář stále byla jasna a klidna. Jednou večer ptala se ho paní, který že z darů Božích pokládá za největší; ihned odvětil: „Pokoj duše; bez něho měj si člověk všecko, a přece nebude šťasten; kdežto za pokoje duševního sneseme sebe pernější zkoušky a abstojujme, i když smrt se blíží.“

Přijeli bratři Ozanamovi Alfons a Karel; i nescházel mu nyní nikdo z těch, kdož mu na světě byli nejmilejší. „Těšil jsem ho jednoho dne — vypravoval Karel — aby tak smuten nebyl; řekl: „Ach, milý bratře, věru jsem smuten, avšak smutek ten jest sladkým i hořkým zároveň. Pomním-li svých hříchů, pomním-li, že byly příčinou utrpení Pána našeho, nelze mi neplakati.“ A rozplakal se.

Dne 31. srpna opustili Antignano; toužil nemocný po Francii, aby umřel *v otčině*. Už všecko uchystáno, už jen odjetí. Zachtělo se mu ještě jednou projít se a na moře popatřiti. Podíraje se o chof a bratra, vstoupil na terasu. Zadíval se na vlny, jež se dole o břeh rozrážely. Smekl, pozdvihl rukou k nebesům a zvolal: „Ó Bože můj, díky Tobě za utrpení a strasti, jež jsi mně zde seslal; přijmi je smírnou obětí za mé hříchy!“ — Obrátiv se k choti, pravil: „Přeji si, bys i ty se mnou Boha velebila!“ Něžně se objali.

Zanesen na loď; i odtud se zálibou rozhlížel

se po březích italských. Moře bylo klidno, nebe bez mráčku, plavba milá. Spatřiv pobřeží provencké, zaradoval se Ozanam, že vidí drahou vlasť. Přistáli v Marseillu. Čekala tam tchyně a jiní příbuzní; pravil jim: „Nyní Vám odevzdávám Amalii; se mnou děj se vůle Boží!“ Byl by rád do Paříže; avšak nebylo už možná; náramně se slábl. Zaopatřen sv. svátostmi. Sám odpovídal na všechny modlitby kněžské. Po té dřímал a dřímал; kdykoli procitl, podával ruku, buď aby děkoval, buď aby žehnal. Útěchou sladkou byla mu srdečná účast marseillských Vincenciánů. Bratrovi důvěrou v Boha jej těšícímu odvětil: „Proč bych se Boha bál? Vždyť ho tak vroucně, vroucně miluji!“

Večer dne 8. září, o svátku Narození Panny Marie, nadešla našemu hrdinovi poslední hodinka. Náhle otevřel tmavé oči, zdvihl ruce a zvolal: „Bože můj, Bože můj, smiluj se nade mnou!“ Toť jeho *poslední* slova. Skonal v Pánu.

Vincenciáni marseillští dojemně svého otce uctili; totéž učinili lyonští; rakev jim schválně musila býti otevřena. Přivezen do Paříže a vystaven ve chrámě sv. Sulpice. Za ohromného účastenství přátel, kolegů a spolubratří ze spolku sv. Vincence z Pavla konány smuteční bohoslužby, načež rakev uložena do kostelní hrobky; tam promluvil děkan fakulty filosofické Viktor Le Clerc dojemnou řeč; končil těmito slovy: „Řekněme si na umírnění své bolesti: *Byl šťasten* v tomto prchavém životě, nechyběla mu nižádná z přečistých radostí, jimiž se kochati člověku dopřáno: zdravý a ušlechtilý výchov, srdce otevřené všemu velikému a dobrému, věrná přátelství, láskyplná rodina, vznešené triumfy, myšlenky a slova, ba možná jednou i sláva. *Avšak ne sde*

dole, nýbrž výše, tam na nebi byla otcina jeho a místo příští odplaty.“

* * *

Toť Ozanam! Čistý ve své duši, šlechetný ve svých snabách, neunavný v činech, nezlomný v utrpení, chlouba své vlasti, vzor každému křesťanu — *velký milovník církve svaté*, přestědrý almužník ubohé chudiny takořka všeho světa skrze konference svatého Vincence z Pavla! Sláva otcova jest slávou synovou; sláva *zakladatele* konferencí oněch jest slávou všeho členstva. Vivamus, floreamus, crescamos — žijme, zkvěťme, rostme!

L. J. CH. & B. V. M.

OBSAH.

	Str.
I. Pravda	7
II. Panna Maria Starcetinská a její ctitel generál hrabě Tilly	48
III. Blahoslavená Krescencie Bössova, z řádu sv. Františka	74
1. Mláďí	76
2. Křížovou cestou	80
3. Na výsluní Boží milosti	85
4. Sláva posmrtná	94
IV. Bedřich Ozanam, slavný učenec a zakladatel konferencí sv. Vincence z Paula	98
1. Mláďí a studium	102
2. Professorem na Sorbonně	117
3. U chudiny, přátel a učencův	131
4. Soukromý život a lože smrtelné	142

Od téhož spisovatele vyšly tyto spisy :

1. Sváteční kázání na celý rok. Brno. Papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských.
2. U kříže Kristova. Postní kázání. Brno. Josef Schmidt.
3. Pán Ježíš na hoře Kalvarii. Postní kázání. Brno. Papežská knihtiskárna.
4. Sláva na výsostech Bohu! Kázání na posvátnou dobu vánoční. Telč. Emil Šolc.
5. Hvězda jitřní. Sváteční kázání Marianská. Brno. Papežská knihtiskárna.
6. P. Marco d'Aviano. Strážný duch Vídně a Rakouska za tísně turecké r. 1683. Brno. Papežská knihtiskárna.
7. Beránek Boží. Postní kázání. Telč. Emil Šolc.
8. Práce křesťanstvím posvěcená a svatí patronové její. Telč. Emil Šolc.
9. Práce před Kristem a po Kristu. Slavnostní řeč při svěcení praporu Jednoty sv. Josefa v Telči. II. vydání. Telč. Nákladem vlastním.
10. Co mluví hodiny. Úvahy denní. II. vydání. Telč. Nákladem vlastním.
11. Ježíšova cesta, pravda a život. Kázání na posvátnou dobu velikonoční. Dačice. Antonín Kasalý.
12. Paraklitus. Kázání na dobu svatodušní. Brno. Papežská knihtiskárna.
13. Tomáš Morus. Obrázek z dějin anglických. Adolf Kolping, zakladatel Jednot katol. tovaryšů Brno. Dědictví sv. Cyrilla a Methoda

14. **Milujme se!** Úvahy o lásce k bližnímu. Telč. Nákladem vlastním.
15. **Hrdinové křesťanství.** Obraz ze života slavných sluhů Páně a dobrodinců lidstva. Dačice. Antonín Kasalý.
16. **Rosa Mystica.** Sváteční kázání Mariánská. Olomouc. R. Promberger.
17. **Alexander Volta.** Telč. Emil Šolc.
18. **Emmanuel.** Kázání na posvátnou dobu vánoční. Praha. Cyrillo-Methodějská knih-tiskárna V. Kotrby.
19. **Moderní choroba.** Králové Hradec. Ča-sové úvahy.
20. **Zpět k Římu!** Obrazy ze života slavných konvertitů a rekovných sluhů Božích. Brno. Dědictví sv. Cyrilla a Methoda.
21. **Mater admirabilis.** Sváteční kázání Ma-riánská. Praha. Cyrillo-Methodějská knih-tiskárna. V. Kotrba.
22. **Otče, zhřešil jsem!** Sedmero postních ká-zání. Praha. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrby.

R. 1890. č. 1. **Časové obrázky.** Kreslí J. Ježek. 50'kr — č. 2. **Pro viru oteckou.** Dějepisný obraz. Napsal Alois Dostál. 30 kr. — č. 3. **Hlasatelé svobody.** Tři obrázky z naší doby. Napsal Boh. Brodský. Cena 50 kr. — č. 4. **Dobré vychování, základ štěstí.** Povídka ze života femesni-ckého od M. Kamenáře. Cena 30 kr. Úplný ročník 1 zl.

R. 1891. č. 1. **Hradištský zeman.** Napsal Al. Dostál 30 kr. — č. 2. **Nevěřící věřící.** Tři obrázky z naší doby. Napsal Boh. Brodský. 50 kr. — č. 3. **Nástin svobodného zednářství.** Dle pramenů vypsál V. Sladomel. 30 kr. — č. 4. **O náboženské lhostejnosti.** Napsal Jos. Pošmourný. 25 kr. Úplný ročník 1 zl.

R. 1892. č. 1. **Jošt z Rosenberka a jeho doba.** Složil Fr. J. Hamršíd. 40 kr. — č. 2. a) **Sichtáčka.** Obraz ze života dělnického. — č. 2. b) **Bez stávky.** Dělnický obraz. Napsal Alois Dostál. 40 kr. — č. 3. **Z kraje Hradeckého.** K dějinám katol. reformace. Napsal P. J. Svoboda. 80 kr. Úplný ročník 1 zl.

R. 1893. č. 1. **Hluchoněmá.** Obraz ze skutečnosti. Napsal A. Dostál. 30 kr. — č. 2. **Záznaky ve světle zdra-vého rozumu.** Napsal Jan Pauly. 45 kr. — č. 3. **Za viny předkův.** Dějepisná povídka. Napsal Al. Dostál. 35 kr. — č. 4. **Za vpádů Bedřichových.** Črty a obrázky historické. Napsal Fr. J. Košťál. 30 kr. Úplný ročník 1 zl.

R. 1894. č. 1. **Průvodce katolíka do Ameriky.** Napsal P. Novodvorský. 80 kr. — č. 2. **Dědův vychovavec.** Povídka od A. Dostála. Pod štítem ochranným. Dějepisný obraz od téhož. 30 kr. Úplný ročník 1 zl.

R. 1895. č. 1. a) **Ve škole života.** Obraz z českého venkova od Aloisa Dostála. — č. 1. b) **U strýce.** Obraz novověký. Napsal Alois Dostál. 30 kr. — č. 2. a) **Život blahoslaveného Jana La Salle.** Dle vlastiny zpracoval Fr. Janda. — č. 2. b) **Liná krev.** Obrázek. Napsal B. Brod-ský. 60 kr. — č. 3. **Dostál, Můj národ. Ráz, Zmařený život.** 40 kr. Úplný ročník 1 zl.

R. 1896. č. 1. a) **Daniel O'Connell, osvoboditel Irska.** Příspěvek k jeho životopisu podává J. Ježek. — č. 1. b) **Pan poslanec.** Obrázek z naší doby. Napsal Boh. Brodský. Cena 60 kr. — č. 2. **Život bl. Jana Gabriela Perboyre,** kněze společnosti misionářů. Dle vlastiny zpracoval Fr. Janda. Cena 80 kr. — č. 3. **Dostál, Slavičí stezka na Křivoklátě.** 30 kr. Úplný ročník 1 zl.

R. 1897. č. 1. **Ze života sv. Vojtěcha.** Pověsti z luhů domácích a cizích sebral J. Ježek. Cena 24 kr. — č. 2. a) **Dle nadace.** Obrázek Aloisa Dostála. **Zmařeně na-děje.** Obrázek od Bohumila Brodského. Cena 72 kr. — č. 4. **Matky-vychovatelky.** Napsal J. Ježek. Cena 40 kr. — č. 5. a) **Bůh Stvořitel — Bůh Soudce.** Napsal P. Vavř. Wintera. **Z ovzduší doby.** Napsal Fr. Jirí Košťál. Cena 30 kr. Úplný ročník 1 zl.